

sbohem, Tony Blaire

Kresba Banksy, banksy.co.uk
ISSN 1801-4542

Moře a jeho břeh / Elizabeth Bishopová

Hrdina povídky, v níž mají svou váhu zažloutlé rohy stránek, různé jakosti odhozeného papíru a hlasy poletujících textů, žije tím nejliterárnějším možným životem. Americká básnířka jej pozoruje při čištění pláže.

Na jedné z našich velkých veřejných pláží měl kdysi jeden člověk za úkol odklízet z pís-ku papíry. Za tímto účelem dostal tyč či hůl s dlouhým vyleštěným hřebíkem na konci.

Jelikož pracoval pouze v noci, když byla pláž opuštěná, dostal také lucernu.

Zbytek jeho vybavení sestával z velkého drátěného koše na pálení papírů, krabičky sirek, aby je měl čím zapálit, a z domu.

Dům to byl velmi zajímavý. Dřevěný, se šik-ovou střechou, asi metr dvacet na metr dva- cet na metr osmdesát, postavený na kůlech zaražených do písku. Neměl okna, v rámu dveří nebyly dveře a uvnitř nebylo vůbec nic. Nebylo tam ani koště, takže náš přítel občas poklekl a rukama vymetl písek, který našla- pal dovnitř.

Když váł na pláži moc silný nebo chladný vítr nebo když byl unavený nebo když chtěl číst, sedal v domě. Nohy buď nechal vyču- hovat přes práh nebo je skrčil pod sebe do- vnitř.

Spíš než dům jako takový to byla idea domu. Mohl stát na obou koncích škály představ o domech. Mohl to být dokonalý domeček pro děti na hraní či ideální dům pro dospělé – protože v něm nebylo nic z toho, co je na většině domů protivné.

Byl to přístřešek, nikoli však k bydlení, ale k přemýšlení.

Jistě, podle přírodních zákonů by se pláž měla umět udržovat čistá sama od sebe jako kočka. Všichni jsme viděli, jak

*Vody se valí ve své kněžské snaze
obřadně omýt břehy lidské země.*

Jenže rytmus moderního života je příliš rych- lý. Tiskárny chrlí příliš mnoho potištěného papíru, který nějak putuje k našim mořím a jejich břehům, na to, aby se příroda posta- rala sama o sebe.

A tak by se vlastně dalo říct, že se pan Boo- mer, Edwin Boomer, stal „knězem“.

Každý večer ušel něco přes kilometr a půl tam a zase zpátky potmě, s lucernou a s tyčí a s pytlíkem od brambor na papíry přes rame- no – byl to malebný pohled, něčím připomí- nal obraz od Rembrandta.

Edwin Boomer žil tím nejliterárnějším mož- ným životem. Žádný básník, romanopisec či kritik, dokonce ani takový, co se sklání nad psa- cím stolem osm hodin denně, si neumí předsta- vit sílu jeho soustředění na život písemnictví.

Hlavu měl neustále skloněnou v kroužku světla, jež vrhala lucerna, a očima prohle- dával písek či zkoumal listy a útržky papi- ru, které nalezl.

Neustále četl. Měl shrbená ramena a brzy poté, co se ujal svých povinností, si musel pořídit brýle.

Papíry, které se na první pohled zdály ne- zajímavé, hodil do pytle; ty, které chtěl pro- studovat, si strčil do kapsy. Později je na podlaze domu uhladil.

Pokračování na s. 26

Blairovo kulturní dědictví

Petr Fischer

Tony Blair nikdy nezařadil kulturu mezi hlavní body labouristické volební agendy, přesto je éra jeho vládnutí obecně považována za nejšťastnější období moderní britské kultury vůbec. Shoda ale nepanuje v tom, zda je to zásluha empatické Blairovy politiky, nebo zda měl prostě štěstí a přišel v pravou chvíli. Blairovi kritici tvrdí, že i v oblasti kulturní politiky, podobně jako v ekonomice, sbíral premiér plody předchozí vlády Johna Majora. Jak už to bývá, v době hospodářského boomu, na nějž bylo založeno už za Margaret Thatcherové, se lidé o kulturu zajímají obecně více než v době stagnace. Alan Riding v článku pro International Herald Tribune s příznačným titulkem *Zapomínaje na kulturu, Blair oživil umění v Británii* (Oblivious to culture, Blair revived the arts in Britain, 22. 6. 2007) navíc tvrdí, že labouristické vládě hodně pomohl předchozí krok toryů, kteří rozhodli o tom, že velká část peněz z Národní loterie poputuje na rekonstrukci kulturních stánků. Díky tomuto kroku se Britské muzeum, Královská opera, Národní galerie nebo galerie Tate Britain proměnily v moderní kulturní domy, které už svým příjemným architektonickým řešením přitahují návštěvníky. Z loterijních peněz vyrostla i dnes proslulá galerie moderního umění Tate Modern, vybudovaná ze staré elektrárny na břehu Temže. Ovšem nebýt rozhodnutí Blairovy vlády, která zrušila vstupné ve všech veřejných muzeích a galeriích, těžko by se zvýšila návštěvnost o padesát procent a Britové by se nestali nejčastějšími návštěvníky muzeí a galerií ze všech Evropanů. Nutno ovšem dodat, že

i Blairův kabinet začal v rámci snahy o úspory uvažovat o tom, že volné vstupné zruší. Klíčem k úspěchu kulturní politiky byly i v Británii finanční investice. Ale o peníze se muselo tvrdě bojovat. Blairova vláda nerozdávala osvěceně, rychle a jen tak. Ministr financí Gordon Brown první dva roky zmrazil všechny výdaje, aby udržel na uzdě rozpočtový deficit. Liber přímo na kulturu se kromě zmiňované loterie dostalo až později. A vždy to byl výsledek tuhého boje umělecké a kulturní lobby, která se o zvýšení objemu veřejných peněz mířících na umění a kulturní rozvoj zasazovala všemi možnými cestami. Mezi jejími argumenty nikdy nechyběl ekonomický výpočet, který přesvědčivě ukazoval, že se každá libra investovaná do kultury vrátí třikrát až čtyřikrát. Nikdy nechybělo vysvětlení, že kulturní sféra je vynikající příležitost pro budování nových pracovních míst a zbraň pro boj s nezaměstnaností. Arts Council of England (Umělecká rada), instituce, která spravuje a rozděluje státní peníze, také vždy zdůrazňovala, že umění je důležité vývozní zboží, které dnes ročně přináší Británii přes jedenáct miliard liber (téměř pět set miliard korun). I před posledními volbami, které Blair vyhrál, upozorňovali lidé z kulturní a umělecké branže, že politickým stranám v programech zcela chybí kulturní politika. A tak sepsali vlastní program, kterému zajistili i příslušnou publicitu. Britská BBC odvysílala dokonce speciální diskusi na toto téma, kde se pod veřejným tlakem politici zaříkávali, že na kulturu rozhodně nezapomenou. Každoroční tahanice o peníze tak nakonec i díky tomu dopadly pro Uměleckou radu velmi dobře. Její rozpočet se během deseti let zdvojnásobil a dosáhl ročně 400 milionů liber (zhruba 16 miliard korun), největší část pořád tvoří peníze z Národní loterie. Za posledních dvanáct let tak získaly divadelní projekty 568 milionů liber, hudba a vizuální umění po půl miliardě, taneční umění

208 milionů, na podporu literatury odešlo 28 milionů liber (jedna miliarda korun). Granty, které rada uděluje, nejdou zdaleka jen na velké instituce a regionální muzea, ale jsou využívány i pro práci s dětmi nebo na umělecké aktivity ve veřejném prostoru. Britskému umění a kultuře v posledních letech ale zdaleka nepomohla jenom Blairova vláda. Důležitou roli sehrála také tradice mecenášství, a nejen toho velkého, které je nejvíce vidět, v době konjunktury zvlášť. Britové dokáží využít i drobné dary, které si mohou odepsat z daní. Právě tomuto chování vláda vyšla vstříc a ulehčila s tím společnou administrativu. V každém malém místním muzeu samozřejmě dostanete formulář, který i s přiznáním daru a konkrétní částky putuje na daňový úřad. Ani Blair se ale nevyhnul slabším „kulturním“ chvilčkám a zanechal za sebou několik pochybných stop. Tou nejviditelnější a nejdiskutovanější je budova Millennium Dome v Greenwichi. Původní uměřený projekt konzervativní vlády, která chtěla novou výstavni a koncertní síní oslavit příchod nového tisíciletí, byl na Blairův popud rozšířen do megalomanských rozměrů. Projekt spolkl neuvěřitelné tři čtvrtiny miliardy liber (přes třicet miliard korun, tedy rozpočet asi pět pražských Sazka arén). Dome byl ale šest let zavřený, protože nikdo nebyl schopen najít pro něj vhodné využití. Aréna byla nakonec vzkríšena (dnes nese název O2), ale plánovaná návštěvnost 12 milionů návštěvníků ročně se nenaplnila. Dnes sem za rok doputuje sotva polovina očekávaného počtu. Velký pomník moderní architektury ve stylu Mitterandových pyramid v Louvru, po němž Tony Blair toužil, ale už Londýnu navždy zůstane. A je to opravdu fascinující pohled. Zůstanou však i vzpomínky na jeden z nejhorších případů plýtvání s veřejnými prostředky v Británii.

Autor je redaktor Hospodářských novin.

editorial

Dámy a pánové, Václav Jehlička je první polistopadový ministr kultury, který na veřejnosti a před kolegy politiky dokáže argumentovat ve prospěch koncepční a hlubší podpory kultury. Bohužel jsou jeho vystoupení sporá a hlas i styl nepřiliš výrazné. Jeden plachý ministr plus dvě tři oborové organizace jsou málo, jak ukazují články na s. 2 a 5. V osmadvacátém čísle A2 nabízíme vaší pozornosti recenzi francouzského spisovatele a režiséra Bertranda Schmitta na knihu Mugl od básníka Reného Daumala, druhé vydání literárního zápisníku Jana Štolby (obojí s. 7) a povídku Elizabeth Bishopové. Jak zaměřit slovo, jež je spojuje? Vážná hra? Něžné, doutnající čtení! Libuše Bělunková

Téma čísla 28 sbohem, Tony Blaire 2

Petr Fischer: Blairovo kulturní dědictví

16 Adam Havlín: Konflikt a umění sounáležitosti – Co by se Tony Blair naučil od Machiavelliho 22

Daniel Hnizdo: Co udělal Blair s lidskými právy 24 Jan Váška: Strídání stráží nad Temží

zde konstruuje. Za prvé si nemyslím, že by zelená politika nutně musela vylučovat tržní principy, a za druhé mi není jasné, jak by si pan Keller působení SZ v politice představoval. Jistě, mohla zůstat v opozici a my bychom pak mohli sledovat řádění pana Římana a Tlustého v menšinové vládě. Nebo ještě lépe tandem ČSSD-ODS, který by konečně mohl prosadit autorem vysněné prvky přímé demokracie, rázně by vyběhl s nemístnými požadavky Američanů a zcela jistě by i upravil volební systém, aby byl skutečně poměrný, a vylepšil by mnoho dalších neduhů naší politické scény. To budu raději nenadšeně sledovat některé kroky SZ, ovšem s vědomím, že je to nejlepší varianta, jaká je za dané situace možná, a budu jim přesto vděčný, že šli s kůží na trh. Lanark

Jan Keller se sarkasmem a bystrostí jemu vlastní dokonale vyličil status quo bursíkovského spolku kariéristů. Keller byl jedním z řady intelektuálů a umělců, kteří zelené podpořili před volbami roku 2002. Tenkrát nebylo ještě módní dávat hlasy této autenticky levicové straně, proto byla podpora kulturně-intelektuální fronty spíše útlá, narozdíl od bursíkovského volebního roku 2006, kdy se svou troškou do tyrkysového mlýna přispěchal jeden „pravdoláskařský“ umělec a intelektuál za druhým, ještě nedávno volící neklausovskou pravicí (US, ODA). Co touto připomínkou chci říci? Snad každého napadne, že jaká je podpora strany, taková je ona sama. Když dnešní SZ podporují lidé, kteří jindy fanaticky hájí politiku USA a radary na našem území, co asi můžeme čekat od strany samotné? Vladimír Tupáček

došlo

Otevřený dopis ministru kultury

Vážený pane ministře, obracíme se na Vás s následující věcí: jsme návštěvníci a příznivci galerií Litera a Navrátil, někteří z nás i malíři, sochaři a fotografové, kteří mohou pravidelně vystavovat právě díky jejich provozovateli, galeristovi Miloslavu Navrátilovi – bez jeho vstřícnosti a výstavního zázemí by se naše i jiné projekty těžko realizovaly. Galerie Litera byla založena v roce 1991 a galerie Navrátil v roce 2000. Litera byla o dva roky později zcela zničena povodní, na podzim 2003 opět zahájila provoz, výstavou Františka Skály. Na podzim loňského roku, u příležitosti patnácti let Galerie Litera, bylo z vystavené fotodokumentace zřejmé, jak velký kus práce M. Navrátil pro české výtvarné umění udělal. I kdybychom jmenovali jen některé autory, například ze starší generace, kteří zde pravidelně vystavovali – tj. třeba Miloslava Chlupáče, Pavla Brázdu, Zdeňka Berana, Rudolfa Dzurka, Věru Novákovou či Ivana Sobotku –, nebylo by snad třeba význam činnosti M. Navrátila dále dokládat.

Sám jistě dobře víte, jak je obtížné v dnešní době udržet provoz nekomerční galerie. Dovolujeme si Vás upozornit na to, že ministerstvo kultury ČR nepřidělilo galeristovi Navrátilovi po celou dobu existence ještě ani jednou grant na podporu jeho výstavního programu. Na tuto skutečnost někteří z nás zástupce ministerstva kultury již dvakrát dopisem upozorňovali, bohužel bez výsledků. Existence obou galerií je dnes již zcela závažně ohrožena, a proto Vás žádáme, abyste záležitosti věnoval pozornost.

Domníváme se, že pokud by byl M. Navrátil nucen své galerie z ekonomických důvodů uzavřít, pro současné nekomerční výtvarné umění v hlavním městě to bude znamenat další citelnou ránu.

Podepsáni:

Vojtěch Adamec ml., ak. sochař; Kateřina Bajžíková; prof. Jiří Beránek, VŠUP; Miroslav Binar; Michal Blažek, ak. sochař, Jaroslav Blažek, malíř; Hana Blažková; Jaroslav Brabec, režisér a kameraman; Pavel Brázda, malíř; Lenka Brenišínová; Karel Cudlín, fotograf; Jana Černá, výtvarnice; Táňa Dočekalová; Jana Dousková; Adam Drda, novinář; Jaroslav Formánek, spisovatel a novinář; Eva Forstová, knihovnice a redaktorka; MUDr. Eva Friedová; Adam Gebert, dokumentarista a bohemista; Silvia Grossmann, galeristka; Haloun Karel, grafický designér a výtvarník; Marcela Hančilová, NG; Monika Havlíčková, sochařka; Martin Horák; Adam Horák; Čestmír Huňát, předseda sdružení Unijazz; Miloslav Chlupáč, sochař; Antonín Chrudimský; Ivan Jilemnický, sochař; Karolína Jirkalová, bohemistka a redaktorka; Viktor Karlík, výtvarník; Mirek Kaufman, malíř; Ivan Kafka, výtvarník; Maura Kameneff; Milan Knížák, generální ředitel NG; Ivan Komárek, ak. malíř; Michal Kosák, bohemista a redaktor; Petr Kozák; Barbora Kroutvorová; Robert Krumphanzl, nakladatel a editor; Nataša Lapšanská; M. Lavalová; Zdeněk Lukeš, historik architektury; Ivan Matoušek, spisovatel a výtvarník; Věra Nováková, výtvarnice; Ona B., výtvarnice; Petr Onufer, překladatel; Anna Páleníčková; Blaguna Paskaleva, kurátor NG; Lenka Pastyříková, kurátor NG; Jan Paul, ak. malíř; Pavla Pečínková, historička umění; Ivo Pelichovský, pedagog a výtvarník; Stanislav Penc, novinář; Marcela Podzemná, malířka; Terezie Pokorná, šéfredaktorka RR; Robert Portel, fotograf; Lubomíra Portelová, ak. malířka; Klára Pučerová, redaktorka; Lawrence a Zdeněk Sedláčkovi; František Skála, výtvarník; Eva Skálová, výtvarnice; Antonín Střížek, ak. malíř; Monika Ševčíková, ak. malířka; Alena Šimečková; Jana Šmídmejrová, kurátorka NG; Michael Špirit, editor a kritik; Kateřina Štenclová, ak. malířka; Ondřej Štindl, novinář; Jitka Trkovská; Kateřina Trlifajová; Veronika Tuckerová, překladatelka; Jan Urban, novinář; Marek Vajchr, germanista a kritik; Pavel Vašíček; Zdeněk Vašíček, filosof; Tomáš Vlček, ředitel Sbírky moderního a současného umění NG; Pavla Vorlová; Michal Zítek, kurátor NG; Lubomír Žurek.

Ad přešlap (A2 č. 26/2007)

Slečno, či paní Kellyová, kdyby společnost udělala pořádně to co měla, nemusel by dnes lustrvat jediný pan Rejžek. Chápu, že ho nemáte v lásce, ale nechte ho na pokoji, on je jeden z mála, kteří tu nudnou práci dělají i za vás, a ta práce zoufalé potřebná je... televizní vedení, lobby v parlamentu, případ Uzunoglu atd.... To je pro vás jen mediální nuda, že, tak se bavte, chodte na hříby, ale prosím, trochu přemýšlejte, než něco hodíte na papír. Opravdu se domníváte, že houbové nabourání programu je důležitější, než že ve vedení media s největším vlivem na společnost sedí lháři, bezuzdní kariéristé, milicionáři? Myslíte, že tam jsou sami?

Co kdybyste si před otištěním svých slov položila starou otázku cui bono? Jinými slovy – komu prospějí má slova?

Martin Patříčný

Ad Bursík, Liška a ti ostatní (č. 22/2007)

Je to k uzoufání. Naše kulturní peridoika se sice nemají ráda, ale shodnou se v orientaci – možná by bylo přesnější je nazývat kulturně-levicovými týdeníky, jen pro přesnost. Čím to proboha je? Vždyť většinu redaktorů tvoří mladý výkvět společnosti – a ten ve své většině jistě není levicový. Čím to tedy je, že oni redaktori povětšinou jsou? Škoda, že nechápete, že tak přicházíte o velkou část čtenářů, která nemá potřebu se takto vyhrňovat. Ale to je zbytečná připomínka, ono se to líbí, zvlášť když už nemám žádnou osobní zkušenost s minulým režimem. A v případě pana Kelera je to obzvláště smutné.

Alexandr Ramonský

Nemohu se ubránit zklamání nad očividnou zapšklostí pana Kellera vůči představitelům Strany zelených. Některé jeho argumenty bych přiřadil k zelenému humoru, který

literatura

Cesty na Parnas

Výstava, kterou uspořádal Památník národního písemnictví v prostorách letohrádku Hvězda, mapuje vřelý vztah českých umělců k pohostinským zařízením: hospodám, pivnicím, kavárnám, literárním salonům a šantánům, a zabírá tak historii pražského literárního a společenského života. Na dobových fotografiích a písemných památkách ožívá stará Praha s pikantními historkami třeba o tom, jak se Karel Hynek Mácha seznámil s Lori, kam chodili Ignát Hermann či Jan Neruda na „banketíček“, kde sedával skladatel Karl Maria Weber či kde Mozart dopisoval operu Don Giovanni. **Letohrádek Hvězda** (Obora Hvězda, Praha 6 – Liboc), do neděle **28. 10.**

Lví srdce

— **Rudolf Medek spisovatel**

Komorní výstava věnovaná literární a veřejné činnosti R. Medka, významného legionářského spisovatele a ředitele Památníku osvobození. Připomíná především Medkovu roli při propagaci legionářských tradic a jeho úsilí o upevnění národního uvědomění v období 1. republiky. Památník národního písemnictví (Strahovské nádvoří 1, Praha 1 – Hradčany), do neděle **28. 10.**

—**pa—**

divadlo

ProART v Brně a v Praze

Občanské sdružení pro umění ProART organizuje letos již čtvrtým rokem stejnojmenný mezinárodní festival, který probíhá formou tvůrčích atelierů pod vedením jak pedagogů, tak aktivních umělců. Těm jsou vyhrazena večerní představení, v nichž představí svůj styl, své umění, svoji školu. První část festivalu probíhala v hornorakouském zámku Weinberg, kam byl soustředěn intenzivní taneční workshop, mistrovské operní lekce a jednodenní fotoworkshop, „česko-moravská“ část festivalu startuje v pátek **13. 7. v Brně**, kde končí přesně za týden **20. 7.** Od neděle **22. 7.** se festival přesouvá do **Prahy**, kde bude v neděli **29. 7.** oficiálně zakončen galavečerem studentů pod vedením pedagogů, mezi které letos patří například Béye Ciré (Senegal) – afro-dance, Miša Doláková (CZ) – pantomima, Martin Dvořák (CZ) – new dance, Mathieu Guilhaumon (F) – jazzdance, Nadia-Karine Hasa (F) – modern dance, Eduard Havlík (CZ) – power yoga, Renata Havlíková (CZ) – Pilates, Kaolack (Senegal) – afro-dance, Lenka Kolářová (CZ) – tai-chi, Nina Kripas (A) – hip-hop, break dance, Gabriel Wong (Malaysia) – contemporary – floorwork, Erik Wagner (USA) – balet, Filip Sychra (CZ) – herectví, Radka Fišarová (CZ) – popový zpěv, Ondřej Izdný (CZ) – popový zpěv, David Židlický (CZ) – fotografie, Jelena Ivanović (D) + Dominik Müller (D) – tango. Podrobný program na www.proart-festival.cz.

—**ah—**

„Apůlkový“ Princip

Adrenalinové Divadlo v 7 a půl uvede druhou premiéru sezóny 2006/2007. Bude jí Vyšší princip s podtitulem Český xindl. A protože jsou prázdniny a v Brně 7 a půlka stejně nemá kde hrát, představení se uskuteční v přístavišti na Rejdě Baťova kanálu ve Spytihněvi. Tam se dobře plave a v představení se prý bude plavat pořád. Text vznikl volně na motivy povídky Vyšší princip ze souboru Némá barikáda (1946) Jana Drdy. Autor Matěj T. Růžička text obohatil o dobové reálie a rozpracoval motiv atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, o němž

Drdova povídka téměř nemluví. Zdrojem inspirace se Růžičkovi stalo nepopsatelné hrdinství několika mužů, kteří se postavili na odpor oficiální moci a s provizorním vybavením dokázali zabít „rybí ksicht, jenž hrozil deportací celého národa za Ural“. Hrdinství, ale i zrádcovství v různých podobách budou předmětem hry. Premiéra se koná v úterý **17. 7.** ve 20.30 **ve Spytihněvi**, vesnici na trase Uherské Hradiště – Napajedla. První repríza **18. 7.** ve 20.30 v přístavišti **Babice**. Potřebné informace o místě dění na www.pujcovnalodi.cz a www.batacanal.cz.

—**vmk—**

Loketské kulturní léto

Přestože se divadelní prázdniny vztahují také na operní scény, nemusí příznivci tohoto žánru zůstat v létě zcela ochuzeni. V rámci Loketského kulturního léta se totiž již po osmé koná open-air festival, který uvádí mimo jiné premiéru Smetanovy **Prodané nevěsty**, Verdiho **Nabucca** a Dvořákovu **Rusalku**. Všechny inscenace jsou uváděny v blocích **od 7. do 21. 7.** a jsou nastudovány profesionálním orchestrem a sborem, sólisty Národního divadla a Státní opery Praha včetně zahraničních hostů pod taktovkou dirigenta opery Národního divadla, Jana Chalupeckého. Opery nastuduje režisér Státní opery Martin Otava. Tento týden můžete v přírodním amfiteátru na hradě Loket vidět Verdiho Nabucca, a to v pátek **13. 7.** a v sobotu **14. 7.** ve 21.00. Více informací o dalším programu festivalu naleznete na www.loketfestival.info.

—**kv—**

hudba

CocoRosie dvakrát v Čechách

Do Prahy zavítají CocoRosie, přední představitelky hudebního směru zvaného freak-folk. Písně sesterské dvojice jsou doprovázeny akustickou kytarou a jednoduchými klávesovými podklady. Co však jejich tvorbu vyzdvihává vysoko nad průměr, jsou lehce surrealistické texty servírované publiku z části v operním provedení, které se střídá s téměř nemuzikálním skřehotem. Poznávacím znamením kapely jsou zvuky elektronických hraček (v původním, dětském slova smyslu): například kokrhání kohouta a řehtání koně. Především debutová deska La Maison de Reve (Touch&Go; 2004) je typickým příkladem tak zvaného lo-fi nahrávání; údajně byla natočena pomocí levných technologií v koupelně. Druhé album Noah’s Ark (2005) je posluchačsky o něco vděčnější a letošní The Adventures of Ghosthorse and Stillborn bylo některými fanoušky označeno jako příliš přístupné. Některé skladby na něm jsou přímočaře podtržené rytmem hip hopu. Tak jako tak bude vystoupení sester Sierry a Biancy Casadyových jednou z největších koncertních událostí léta. Bylo by vhodné přijít v párech a se zvířecími maskami, aby se místo činu pro ten večer stalo Noemovou Archou. O den později zahrají CocoRosie rovněž na festivalu Colours of Ostrava. **Divadlo Archa** (Na Poříčí 1047/26, Praha), ve čtvrtek **12. 7.** ve 20.00 a **Colours of Ostrava**, scéna „Barvy“, Ostrava, v pátek **13. 7.** ve 24.00.

—**jp—**

Barevná Ostrava

Festival **Colours of Ostrava**, který je držitelem ocenění Anděl za Hudební událost roku 2005 i 2006, se tentokrát koná v termínu od čtvrtka **12.** do neděle **15. 7.** Již šestý ročník nabídne pestrý program; i když příliš hudebníků, kteří by se v ČR představili poprvé, na festivalu nenajdeme, je z čeho vybírat. Hlavními taháky jsou Gipsy Kings, kapela mainstreamových

romských rytmů, rocková zpěvačka Marianne Faithfull (spolupracovnice Nicka Cavea, Micka Jaggera či Toma Waitse), Balkáнец Goran Bregović, který se na Colours vrátí po čtyřech letech. Zazní i taneční hudba (elektroničtí mágové Coldcut, kteří účinkovali loni v Praze na festivalu MOVE) nebo jazz (baskytarová hvězda z Kamerunu Richard Bona). Kromě výše zmíněných určitě návštěvníky potěší mnohé další kapely: Bajofondo Tango Club, formace Gustava Santaolalla, držitele Oskara za hudbu k filmu Amores Perros, ukáže, jak se dá míchat argentinské tango a taneční hudba. Salsa Celtica roztancuje diváky kombinací kubánské salsy a keltské hudby, Balkan Beat Box pak divokou směsí elektroniky a balkánské a izraelské hudby. Fanoušky africké hudby potěší Ba Cissoko, mistr hry na jedenadvacetistrunnou harfu kora. Na hradě se – stejně jako loni – rozprostře divadelní scéna, kde se kromě jiného uskuteční soutěž ve slam poetry. Poprvé se Colours představí také v duchovním prostoru – v katedrále Božského spasitele vystoupí královna tibetské duchovní hudby, zpěvačka Yungchen Lhamo, Djivan Gasparyan, proslulý arménský hráč na nástroj duduk, či průkopník alikvotního zpěvu David Hykes se sborem The Harmonic Choir. Více informací na www.colours.cz.

Hip-hop v Praze

Festival, který nese jméno **Triumph Indoor Hip Hop Festival**, představí snad nejvýznamnější hip-hopovou formaci **Wu-Tang Clan**, která do Prahy zamíří zcela kompletní a v plné síle v době, kdy má vydat páté řadové album 8 Diagrams. Z česko-slovenských supporterů se představí AMO, Nironic s Djem Wichem nebo Prago Union. Akce, na kterou čekali hip-hopoví fanoušci několik let, proběhne v úterý **17. 7.** v pražské T-Mobile Areně.

—**ju—**

výtvarné umění

Islandia

V pražské **Galerii Školská 28** (Praha 1) probíhá **do 12. 7.** projekt nazvaný **Islandia/ Současné audiovizuální umění z Islandu**. Česká veřejnost tak má ojedinělou možnost seznámit se, byť letmo a ve velmi redukovaném výběru, se současnými uměleckými projevy evropského ostrovního státu řadícího se do společenství skandinávských zemí. Islandská severská kultura je tradičně zaměřena na reflexi přírody, přírodních koloběhů a života lidského jedince v daných podmínkách, ale vyrovnává se také s kulturním importem západní civilizace a poválečnou amerikanizací (popkultura, hudební proudy, móda). S vnímáním přírody je spojeno mnoho kultů a mytologií, které jsou v určitých ohledech a reziduiích živé i dnes. Pozoruhodné a velmi inspirativní je spojení nových technologií (digitální zvuk a obraz) s islandskou tradicí. Partnerem výstav, projekcí a audiovizuálních performancí v Praze je umělecké sdružení kolem Galerie Kling & Bang se sídlem v Reykjavíku. Většina prezentovaných děl je výsledkem mezinárodního rezidenčního programu Otevřené ateliéry Praha Dolní Počernice, do něhož byli tentokrát zapojeni právě islandští umělci. Výstavy se účastní umělci Ásmundur Asmundsson, Berglind Ágústsdóttir, Erling T. V. Klingenberg, Hekla Dögg Jónsdóttir, Kristjan Zaklynsky, Alexander Zaklynsky, Sirra Sigrún Siguardóttir, Haraldur Karlsson.

Vladimír Škoda

Sochař Vladimír Škoda (1942) žije od roku 1968 v emigraci. Za svůj nový domov si zvolil Paříž. Autor, ač sochař, vychází z původních malířských východisek. Pracuje s kovem. Využívá jeho světelně proměnného, zrcadličího povrchu, který lze různě

upravovat. Kov zpracovává do výsledných realizací rozmanitými technologickými postupy v kombinaci se způsoby ručního opracování. Leitmotivem Škodovy sochařské práce je čistý stereometrický tvar koule, kterému propůjčuje symbolické „vesmírné“ významy. Národní galerie v Praze ve spolupráci s Francouzským institutem a Galerií Krbůšek připravili Škodovu pražskou prezentaci nazvanou **Quatriéme dimension**. Výstavu lze zhlédnou v 5. patře **Veletřzního paláce** (Dukelských hrdinů 47, Praha 7) **do 30. 9.**

Sigmar Polke ve Vídni

K nejvýznamnějším poválečným německým umělcům se řadí malíř Sigmar Polke (viz. A2 9/2007). Vídeňské Museum Mederner Kunst Stiftung Ludwig (MUMOK) připravilo autorovi ve spolupráci se soukromými sběrateli – Frieder Burda, Josef Froehlich, Reiner Speck – rozsáhlou retrospektivní přehlídku. Počtem prezentovaných děl – přes 170 realizací – se projekt počítá mezi vůbec největší Polkeho vystoupení posledních let a první takto obsáhlé na území Rakouska. Výstava koncepčně převzatá z Museum Frieder Burda v německém Baden Badenu je k vidění ve Vídni, MUMOK, Museumsplatz 1, **do 7. 10. 2007**. Vídeňskou reprízu kurátorsky připravil Edelbert Köb.

—**pev—**

televize

Oskar

Když do francouzských kin vstoupila filmová adaptace divadelní hry Claude Magniera, byl Louis de Funès již osvědčenou značkou. Rok 1967 jeho pozici národního baviče jen potvrdil, na druhou stranu se také stal pomyslným lomítkem, po němž tomuto mistrovi (především) „fyzické komiky“ spíše docházel dech. Oskar je příběh o podnikateli, jenž by rád měl vhodnějšího partnera pro svoji dceru než ty, kteří se naskýtají. Film se drží věrně předlohy, nebojí se své divadelnosti, naopak omezený prostor a divadelní řeč využívá jako přednost a kouzlo. Televize sice „funěsovská“ díla nabízí často, Oskar však za pozornost stojí. Už jen proto, že jde o adaptaci divadelního představení, které Funèse katapultovalo do hvězdných výšin (ano, nebylo to filmové plátno, nýbrž jeviště). Na Oskara tedy lze nahlížet jako na záznam okamžiku (být přirozeně ne zcela věrně rekonstruovaného), v němž Francie poznává živelnost Funěsova humoru. Je škoda, že poměrně dost vedlejších rolí nebylo obsazeno „původními“ herci, na zábavnosti této situační taškařice, vycházející z tradic commedie dell’arte, to však neubírá. ČT 1, v úterý **12. 7.** ve 20.00.

Rozdvojená duše

V nenápadném odpoledním čase by neměl zůstat nepovšimnut psychologický thriller **Alfreda Hitchcocka**, jehož ústředním tématem vlastně není ani tak pátrání po vraždě (resp. kdo ji udělal) jako jeho způsob. Hitchcock totiž využívá tehdy velmi populární psychoanalýzy, jejíž postupy uplatňuje psycholožka Petersenová (Ingrid Bergmanová) při zjišťování pravé identity Johna Ballantine (Gregory Peck). Zatímco obsahem je thriller přeci jen průměrný (ve své době film ostatně propadl), řemeslně mu, snad až na akční sekvence z hor, není co vytknout. Hitchcock zde experimentuje, volí zajímavé rakursy, pracuje s detaily. Snímek je však patrně znám především díky snové sekvenci, kterou navrhl samotný Salvador Dalí a která nese jeho surrealistický rukopis. Rozdvojenou duši natočil Alfred Hitchcock v roce 1945, tedy zhruba v polovině své kariéry, v období, které předznamenávalo jeho nejlepší etapu.

ČT 2, ve čtvrtek **14. 7.** v 17.15.

—**lg—**

rozhlas

Klarinet a klavír

Klarinetista a skladatel Aleš Pavlorek se zhostí kritiky kompaktního disku s názvem Díla pro klarinet a klavír. Ten nedávno vydala společnost Pro Records jako výsledek spolupráce klarinetisty Igora Františáka s klavíristkou Eliškou Novotnou. Recenzent hodnotí zejména neokázalý repertoár obou ostravských interpretů na CD, vyslechneme ukázky ze skladeb Paula Hindemitha, Albana Berga, Roberta Schumanna a Johanessa Brahmse. V superlativech se Aleš Pavlorek vyjadřuje o přednesu obou mladých interpretů a chválí slovo Jiřího Čecha v bookletu kompaktního disku. Rondo, tentokrát z Ostravy, na ČRo 3 – Vltava, ve středu **11. 7.** v 9.00.

Neznámí diplomaté bez pasu

Dokumentární cyklus přináší portréty Čechů a Slováků, kteří byli nuceni odejít z vlasti do mnoha míst světa a kteří se ve světě prosadili svými schopnostmi. V režii Jaroslava Kodeše účinkují Kateřina Fixová a Petr Štěpánek. ČRo 2 – Praha, v sobotu **14. 7.** ve 12.05.

Kulaci a kolektivizace

Komunistický režim znamenal pohromu pro stovky lidí, ale o jedné těžce postižené společenské skupině se dosud takřka mlčí: o českých a moravských sedlácích, zvláště o obětech tzv. rozkuláčování. Přitom právě na osudu selského stavu lze výjimečně výmluvně ukázat, jak bezohledný a krutý byl totalitní aparát. V dokumentárním cyklu Příběhy 20. století bude odvysílán díl, v němž o svých životních příbězích vyprávějí například Václava Nebeská, profesorka Arcibiskupského gymnasia v Praze a „kulacká dcera“ z východočeského Chvojenky, nebo Ludmila Klukanová, spisovatelka ze selské rodiny z Horácka. ČRo Rádio Česko, premiéra v neděli **15. 7.** po 10.00, repríza v sobotu **21. 7.** krátce po 13.00.

Scénologie Ostravy

Nedělní Šůhůzky s literaturou nabídnou letmé seznámení s prací divadelního režiséra **Radovana Lipuse**, jehož jméno je dlouhodobě spjato především s Ostravou. Kromě okomentovaných literárních ukázek uslyší posluchači divadelního kritika Ladislava Vrchovského, Naďu Goriczkovou z Národního památkového ústavu, ale taky ilustrativní ukázky z první a poslední režie Radovana Lipuse, jež zatím rámuují celou řadu divadelních opusů inspirovaných právě Ostravou. Pořad připravila Eva Lenartová, v režii Tomáše Jirmana a za zvukové spolupráce Hany Kovalové ukázky čte Miroslav Rataj. ČRo 3 – Vltava, v neděli **15. 7.** ve 20.00.

Ondřej Stelzig, kovář z Řásnice

Andreas neboli Ondřej Stelzig byl vůdcem nevolnických bouří na Frýdlantsku. Za svoje názory a činy byl vězněn a nakonec poslán do vyhnanství. Jeho pohnutý život inspiroval režiséra a zakladatele populární Ypsilonky Jana Schmida k představení, které později přenesl do rozhlasové podoby. Ve vzácném snímku z roku 1976 uslyšíte Josefa Kemra a řadu hereců pražského divadla Ypsilon. Český rozhlas 2 – Praha, v neděli **15. 7.** ve 20.05.

—**ml—**

ah – Anna Hejmová / **ju** – Jan Vávra **jp** – Jakub Pech / **kv** – Kateřina Veselovská / **lg** – Lukáš Gregor / **ml** – Marta Ljubková / **pa** – Petr Andreas / **pev** – Petr Vaňous / **vmk** – Veronika Musilová Kyrianová

ASOCIACE ČESKÝCH FILMOVÝCH KLUBŮ

Hlavní pořadatel

Hlavní partneři

Město Uherské Hradiště

Hlavní mediální partneři

PRÁVO

RESPEKT.CZ

Radiožurnál
ČESKÝ ROZHLAS 1

Essayit!
INTERNATIONAL ESSAY PRIZE CONTEST

Central European City – ESSAY IT!

Mezinárodní soutěž esejů s podporou International Visegrad Fund

Organizátoři

A2 kulturní týdeník (Česká republika), Tygodnik Powszechny (Polsko),
Revue K&S (Slovensko) a Magyar Lettre Internationale (Maďarsko)

Zadání eseje

Středoevropské město

Možná témata: ghetta, cyklistika ve městě, paneláky, děti ulice, squaty, zdi a ploty, hypermarkety, předměstí, pryč z centra města, nová architektura, ochrana památek, životní prostředí, motorismus, bývalé továrny, zahrádkářství, sochy ve veřejném prostoru, bezdomovci, industriální zóny, parky, noví bohatí – noví chudí, graffiti, správa veřejných prostranství, město jako svědek naší historie, ztvárnění města v umění apod.

Cena

- > Autor vítězného eseje získá hlavní cenu **1000 €**
- > Vítězný esej bude publikován, stejně jako eseje vybrané pro finále soutěže, ve významných literárních a kulturních časopisech ve středoevropském regionu. Organizátoři také plánují vydat po ukončení soutěže knihu v angličtině s širším mezinárodním dosahem.

Podmínky účasti v soutěži

- > Eseje mohou být přihlášeny v pěti soutěžních jazycích: angličtině, češtině, slovenštině, polštině a maďarštině. Občanství účastníků není omezeno.
- > Publikované eseje a eseje, které byly přihlášeny do jiné soutěže, nemohou být do soutěže přijaty.
- > Příspěvky do soutěže zasílejte poštou nebo e-mailem do **27. července 2007** na adresu sekretariátu. Rozhoduje datum poštovního razítka. Rukopisy se nevracejí.

Rozsah eseje

- > Přihlášený esej nesmí překročit uvedené textové limity: minimum 9 000 znaků, maximum 14 400 znaků s mezerami.

Soutěžní postup

- > Všechny příspěvky budou posuzovány anonymně. Sekretariát soutěže přidělí příspěvkům čísla a pod jednotlivými čísly je budou posuzovat lokální komise ve čtyřech zemích. Vítěz soutěže bude určen ve dvoukolovém hlasování. Z maximálního počtu 12 esejů (3 z každé země) předvybraných lokálními porotami určí hlavní porota vítěze soutěže.
- > Slavnostní vyhlášení proběhne v listopadu 2007 v Praze. V přípravě je workshop spojený s vyhlášením, kterého by se mělo účastnit všech 12 finalistů.

Předseda hlavní poroty: Karl Schlögel (Německo)

Kontaktní informace – sekretariát soutěže

Central European City – ESSAY IT!
A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, Česká republika
e-mail info@essay-it.com

Další informace a podrobná pravidla na www.essay-it.com • Visegrad Fund

Uspořená miliarda

Česká vláda investuje do kultury jen v prohlášení

Každoroční boj o zvýšení rozpočtu pro ministerstvo kultury je již v kraji koloritem. I letos se hlava resortu zaklíná, že bude bojovat o jedno procento ze státního rozpočtu. Kouzlo však nefunguje, a ať kulturní obec čaruje sebevíc a připomíná, že jinde to jde a vyplácí se to, u nás to pořád nejde. Pokud se nestane malý zázrak, začneme se jednomu procentu znovu vzdalovat.

MARKÉTA HOREŠOVSKÁ

Jak na tom byl český stát s financováním kultury dosud? Letos byl podíl výdajů státu na kulturu 0,77 % státního rozpočtu, což byl nejvyšší podíl od roku 2003, ovšem stejný jako v roce 1998. Rekordu dosáhl v roce 1999, kdy činil 0,88 %. Od roku 2001 kolísá mezi 0,63 a 0,77 %. Zmíněná čísla ale obsahují i výdaje na církev; pokud je odečteme, dostaneme se o dost níž, v rekordním roce 1999 na 0,77 %. V posledních šesti letech výdaje na kulturu klesaly s výjimkou roku 2003, až dosáhly svého kritického minima v roce 2005 – tehdy podíl státních peněz spadl těsně pod polovinu vysněné částky a činil 0,49 %. Připravovaný rozpočet plánuje 0,64 %.

Miliarda – oprava pěti set kostelů

Absolutní hodnota peněz, které každoročně vláda do kultury posílá, rok od roku roste. Jelikož však rostou i celkové výdaje státu, je podíl vynaložený na kulturu menší, stejný či jen lehce vyšší. V roce 1998 byl rozpočet MK 4,4 miliardy, letos to je 7,9 miliardy. V příštím roce by měl být rozpočet podle

zveřejněných informací až o miliardu menší než letos. Reformní balíčky a batůžky počítají totiž s úsporami v kultuře stejně jako v jiných oborech.

Taková miliarda není v resortu, jehož rozpočet patří k nejmenším, ale který spravuje velkou část hmotného i nehmotného dědictví naší země, vůbec zanedbatelná. Její nepřítomnost by se mohla projevit jako nulová podpora živému umění, kráceny by musely být pravidelné památkové programy a mnoho dalšího.

Klub za starou Prahu, politiky vysmívané sdružení milovníků památek, spočítal, co by se za miliardu dalo podniknout, pokud by ji bylo lze využít jen pro památky. Mohlo by být zabezpečeno 500 menších kostelů, stabilizováno 200 drobných venkovských sídel, 50 zámků střední velikosti by se mohlo uvést do „slušného stavu“, 8500 uměleckých děl by se dalo restaurovat „velmi solidním způsobem“ nebo by bylo možné restaurovat deset vil Tugendhat.

Buš příspěvkových organizací

Nyní to ale vypadá, že památkáři nemusejí zbytečně spekulovat, čemu dát přednost, zatím ta miliarda v rozpočtu chybí. Ministr kultury Václav Jehlička sice slibuje, že bude bojovat za stejný, ne-li vyšší rozpočet, než má k dispozici letos, přesto už nyní začíná šetřit. A protože na platech zaměstnanců dvaatřicet státních příspěvkových organizací šetřit nechce (jejich průměrný plat je 17 000 korun), míní omezit počet těchto institucí. Především plánuje některé převést na kraje a dvě ze současných spojit. Nakonec by jich pod ministerstvem měly zůstat dvě třetiny stávajícího počtu.

Převod na kraje se nabízí i proto, že mezi nimi jsou třeba Slezské zemské muzeum, Husitské muzeum v Táboře či Muzeum lout-

kářských kultur v Chrudimi. Zrovna muzeum loutek by kraj rád převzal – ale jen v případě, že by s ním dostal i peníze na provoz. Tak trochu se v tomto případě zrcadlí úmysl někdejšího ministra Vítězslava Jandáka převést na kraje některé státní hrady a zámky – ovšem jen ty, které příliš nevydělávají. Kraje by rády třeba Karlštejn či Konopiště, ty chtěl ale Jandák v rámci „rodinného stříbra“ ponechat státu.

Druhá varianta, slučování, začíná ve velkém stylu. Jako první slučitelné instituce vybral ministr Divadelní ústav a NIPOS (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu). I zde, byť pravděpodobně nevědomě, jeho plánování lehce rezonuje s Jandákovými smělymi akcemi. Ten zamýšlel Divadelní ústav přesunout do Brna a rozšířit jej o hudební obor.

Úspory jsou nutné, ale proč se ministr rozhodl začít nikoli s organizací regionálního významu, ale s institucí s dosahem celostátním, není jasné. Navíc Divadelní ústav a NIPOS vykonávají poněkud odlišnou činnost. Práce Divadelního ústavu je nezastupitelná především ve své tradici: od roku 1945 nepřetržitě dokumentuje české divadlo, významná je i jeho publikační činnost. NIPOS monitoruje především amatérské regionální aktivity v kultuře. Odborníci z oblasti divadla, kteří se o záměru MK dozvěděli, upozorňují na to, že by tento krok mohl kontinuitu činnosti i obecně funkci Divadelního ústavu ohrozit.

Je zvláštní, že tato navenek nenápadná instituce sídlící v centru Prahy leží tolik politikům v žaludku. Ministr Jandák vyhlásil nečekaně konkurz na místo ředitele ústavu ještě v době, kdy jej vedl Ondřej Černý (dnes ředitel Národního divadla), nakonec však, snad i pod tlakem odborné veřejnosti, Černého ve funkci potvrdil. Současný ministr Jehlička nyní nechce jmenovat novou ředitelku. Tou

by měla být dlouholetá Černého zástupkyně Eva Žáková, která vyhrála v regulérním konkurzu. Jaká je tedy budoucnost této odborné instituce, která mimo jiné zajišťuje i prezentaci českého divadla v zahraničí, není zatím zřejmé.

Ministr boduje

Současnému poněkud nenápadnému ministrovi (po dvou hercích v jeho křesle to snad ani jinak nejde) je však třeba přičíst k dobru, že o nutných úsporách vůbec začal mluvit a také že se nebojí „říznout“ do přežitě struktury příspěvkových organizací. Vždyť na jejich provoz jde každoročně téměř polovina rozpočtu resortu. Možná není ani problém v tom, kolik jich je a zda budou spadat pod stát nebo kraj či obec, ale kolik má která zaměstnanců. Druhý bod si ministr zaslouží za to, že začal jako první ze svého křesla upozorňovat na to, že kultura je významným ekonomickým činitelem, jak to Evropa již dávno ví. Na fakt, že v Česku nejsou ekonomické přínosy kultury dostatečně doceněny, upozorňují dlouho neziskové organizace působící v oboru, Rada uměleckých obcí či Iniciativa pro kulturu. Pomalu si takzvaný multiplikační efekt spojený se službami v kultuře uvědomuje i ministerstvo. Na kulturní akce navazují další služby. Ministr kultury ví o tom, že každá koruna investovaná do kultury se minimálně dvakrát vrátí, že kulturní průmysl v Evropě má dvakrát větší obrat než průmysl automobilový. Ted jde o to, zda se mu podaří přesvědčit kolegy ve vládě a poslance, aby kulturní podhoubí trochu více pohnou, až se bude o rozpočtu na podzim jednat. Ostatně závazek k jednomu procentu z vládních prohlášení stále nevymizel.

Autorka je kulturoložka a zpravodajka ČTK.

zkrátka

Íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád odmítl nabídku amerického režiséra Olivera Stonea na natočení životopisného filmu. Stone je podle něj součástí kultury Velkého satana (USA). / Urna s popelem Egona Bondyho byla uložena na pražském hřbitově na Malvazinkách. / Napoleono-vův milostný dopis Josefině, pocházející ze sbírky zesnulého rakouského bankéře a českého rodáka Albina Schrama, byl v londýnské aukční síni Christie's vydražen za 276 tisíc liber (11,8 milionu korun) a list Ernesta Hemingwaye za 78 tisíc liber. / Britský výtvarník Banksy vytvořil v prostorách festivalu Glastonbury repliku Stonehenge, postavenou ze záchodových budek a s dru-idem uprostřed. / Hlavní cenu letošního filmového festivalu v Karlových Varech získal islandsko-německý snímek Severní blata režiséra Baltasara Kormákura. / V Berlíně byly objeveny prostory podzemní vojenské školy, kterou pro Adolfa Hitlera vybudoval Albert Speer. / Literární kritik J. Peder Zane požádal 125 anglicky píšících spisovatelů – mezi nimi Juliana Barnese, Johna Banville, Margaret Drabbleové, Johna Irvinga, Stephena Kinga, Normana Mailera a Toma Wolfa –, aby uvedli 10 svých oblíbených knih všech dob. Výsledný žebříček obsahuje: Annu Kareninu, Paní Bovaryovou, Vojnu a mír, Lolitu, Dobrodružství Huckleberryho Finna, Hamleta, Velkého Gatsbyho, Hledání ztraceného času, Čechovovy

Povídky a Middlemarch George Eliotové. / Posedlost anglosaských psavců pro žebříčky dokládá i desítka spisovatele Neila Griffithe, který v deníku The Guardian uveřejnil seznam nejvlivnějších knih o outsiderech. Jsou v něm třeba Dostojevského Zápisky z podzemí, Camusův Cizinec nebo Salingerovo Kdo chytá v žitě. / Rozhodnutí povýšit Salmana Rushdieho do rytířského stavu vyvolalo v muslimských zemích vlnu nevole. Pákistánský ministr pro náboženské otázky Ijaz ul-Haq prohlásil, že „pokud někdo spáchá sebevražedný útok, aby očistil jméno proroka Mohameda, bude ospravedlněn“. / Agentura zastupující francouzského spisovatele Michela Houellebecqa odmítla doslov Petra Dyrtra k českému vydání knihy Možnost ostrova. Portál czlit.cz oznámil, že doslov vznikl s podporou Grantové agentury Akademie věd ČR, vyšel ve zkrácené podobě, v týdeníku Respekt označený jako recenze. / Národní galerie dokončila rekonstrukci Schwarzenberského paláce na Hradčanech. Míni zde instalovat novou expozici barokního umění. / Z celkového počtu 10,4 milionu diváků v českých kinech za rok 2006 přišlo na domácí filmovou produkci 3, 23 milionu diváků, což je 31%. / Režisér Vojtěch Jasný obdržel medaili Artis bohemiae Amicis, již uděluje ministerstvo kultury za dlouhodobou a významnou činnost, jež přispěla k šíření dobrého jména české kultury v tuzemsku i v zahraničí. / Skupina Antony and The Johnsons vystoupí 26. června ve Varšavě. –jgr–, –lb–

Maria Pavlikowska-Jasnorzewska

Sebevražda dubu

Dub osamělec stojí, hlavu v mracích.

Poznal život, kdo viděl tolik generací!

Náhle sňal z nebe blesk

jak pozlacenou dýku –

a tvrdě si ji vrazil do hrudníku.

Přeložila Vlasta Dvořáčková

Světlo a stín kolem Jaroslava Foglara

Nad výstavou Od Bobří řeky do Stínadel

Dne 6. července uplynulo sto let od narození spisovatele a skauta Jaroslava Foglara. Muzeum hlavního města Prahy připravilo k výročí výstavu, která má připomenout jeho život a dílo. Její koncepce však vyvolává otázky nad účinkem podobné prezentace.

LUKÁŠ PROKOP (VEVERKA)

Není na škodu přistupovat k zavedeným autorům s úctou, ale otázky se objevují v okamžiku, kdy se úcta stává synonymem povrchnosti, zapomnění a netečnosti. To vše bude je kult, který by neměl být zpochybněn, jenže *myšlení nesmí nikdy odpočívat*. Myšlení znamená tážení a je provázáno pochybnostmi. Buď je dílo dobré, a dost silné, aby každý výkyv ustálo, anebo zvrát neustojí, a pak nemá cenu, abychom ho chovali v úctě.

Nezbytné pochyby

Nevadí, že si kurátorka výstavy nekladla problematizaci za cíl, protože skutečná znalost spisovatelova díla by ji k tomu měla přivést sama. Foglar od dětství – mj. kvůli úmrtí malého bratra – cítil zvláště aktuálně jednou hrozbu, a tou byla smrt, v podstatě odpovídající konci mládí: „Vždycky jsem toužil zůstat chlapcem, nestárnout, neustále žít ve světě dětí a mládí.“ A co jiného je otupělý kult, který roste s každým vystaveným předmětem, sbírkou vyznamenání, popiskem, kde není jediný nápad a snaha po hlubším porozumění, po odhalení skutečného člověka, než právě nehybná opatrnická stařeckost? Výstava nepostihne drama, neoživí zápas, vystavuje sbírky předmětů, zápisníků, různá vydání knih a nekonečné ukázky kronik. Jediný pokus o důslednější pohled by prokázal větší službu než sbírka netečných listů popsanečného papíru.

Foglarův poučený čtenář, ten, který se ptá, musí boj a pohyb chápat jako centrální téma celého spisovatelova díla i života. Stálo by velkou námahu představit Foglarovy zápisníky, odznaky nebo jeho legendární stan s podsadou, který obýval ve Sluneční zátoce, s dávkou odvahy, aktualizace, provokace a humoru? Jak jinak vyvolat zájem? Literatura a umění se musejí o své místo prát stejně tak, jak o něj bojuje každý živý tvor na prvních stranách *Tajemné Řásnovky*.

Jaroslav Foglar – Jestřáb – je postava od základu komplikovaná. Žádná figura spoutaná junáckým šátkem v poklidu se plavící po řece blízko Ledče nad Sázavou. Ani fotografie ze spisovatelovy pozůstalosti neevokují iluzi harmonie: motiv plynoucí vody (voda je, jak píše Gaston Bachelard, vždy symbolem ply-

Jaroslav Foglar jako pracovník firmy Oskar Stein – velkoobchod papírem. Z knihy Život v poklusu

noucího života, který se řítí do propasti smrti), prostředí lesa, louky, odhalená tělesná krása, Foglarova evidentní péče o zevnějšek, střih a úprava vlasů, oholená tvář, což vzhledem k podmínkám – tábory a výpravy do divoké přírody, kde Jestřáb pobýval, neodpovídá. Invokace ptačího (apollinského, snového) světa řádu v junácké přezdínce – i ta vypovídá o Jestřábově postoji, který zaujímá ke světu –, reflektuje jeho podvědomé tužby a názory, které se nakonec čtenáři odhalují v každé jeho knize. Foglarovo dílo svědčí o zápasu, o boji probíhajícím ve Sluneční zátoce, ve Stínadlech, ve spisovatelově nitru – a měl by být cítit i v Praze na Florenci, odkud není do Stínadel daleko.

Apollón a Dionýsos

Smrt a konec mládí, které se ukazují v Jestřábově životě jako synonyma, jsou navozovány střetem temnoty a světla. Přítomnost tmy a noční stránky života ve světě zdravím překypujících chlapců spisovatel podle vlastních vzpomínek prožíval po celý život a jsou patrné i v jeho díle. Smrt a mládí, temnota, která do sebe stahuje život a světlo, je oživena prostředím Stínadel, tajemné čtvrti, kde není den. Stínadla nejsou proslulým místem Jezerní kotliny, ale čtvrtí stínu, tmavým, blátivým, zahnívajícím koutem staré Prahy, kde se mladý život ocitá v nebezpečí. Foglar neustále komplikuje a problematizuje chlapecský svět. Smrt je i konec přátelství, zmizení druhého z nevysvětlitelných důvodů, náhlé podivně motivované stěhování, které se u Foglara často objevuje. Stínadla, ale i prostředí *Chaty v Jezerní kotlině*, mají své temné, démonické postavy, ať je to muž se dvěma hlavami v knize *Stínadla se bouří*, nebo podivný blázen v *Chatě v Jezerní kotlině*.

Vytvářená zákoutí a prostory chráněné před okolím jsou vždy nějak ohroženy zvenčí, a tím ohrožením jsou dospělí – starší. Ne však všichni, nejčastěji dospělí vyšinutí, šílenci a podivíni, kteří jako by byli jen prodlouženými údy nevraživého prostředí: „Jiří spatřil něco strašně nestvůrného. Muži od levého spánku až k rameni z hlavy vystupoval ohromný nádor – zvíci lidské hlavy.“ Je to i Mažňákův otec, který se vrhá po vontském talismanu, aby jej nakonec utopil v otrávené stoce, čímž rozvrátí klid, který se ve Stína-

dlech zabydluje, a sám později umírá. Foglar pojmenovává smrt ve zkratce, epizodicky; ta ale přichází s bezodkladnou razancí a jako latentní hrozba je stále přítomná. Střídání smrti a života je motorem Foglarova fikčního světa.

Za zrcadlem smrti

Spisovatel jde tak daleko, že ústřední postavě Rychlých šípů, Mirku Dušínovi, vytvoří dvojníka, právě onu temnou bytost, přímo zrcadlově obrácenou, kterou ani jeho přátelé nejsou schopni rozpoznat. Setkání s tímto chlapcem má pro Rychlé šipy katastrofální důsledky, parta je blízko zániku. Ten druhý má jen poněkud hrubší rysy a hrubší hlas, který je zároveň hlasem vnitřku, nepodobá se příjemnému Mirkovu hlasu. I oči má jiné, obě bytosti jsou vlastně osově souměrné, jen jejich obsah se liší. Hlavní a nejčistší postava – duše v příjmení Dušin asociuje čistotu a duchovnost – je ohrožena svým protikladem, svým dionýským temným dvojníkem. Převrácení ve vlastní opak je ustavičnou hrozbou, vše dobré a čisté může po stěně zrcadla sklouznout do blízkosti smrti.

Modrý život, aristokratická Nietzschem inspirovaná pravidla, jimiž se řídí postava z textu *Přístav volá*, jsou vlastně obranou proti nočnímu dvojníkovi ze Stínadel, kterého poznává Mírek. Jsou i vypořádáním se se ztrátou milovaného přítele, projevem touhy odolat nivalizující moci vlastního beztvářého těla, které získá svou formu teprve cvičením, a vymánit se z vlivu vyprahlé pustiny nesmyslného života stráveného nicneděláním a nudou.

Při ožiování odkazu umělce by měl být kladen důraz především na přehodnocení dosavadních názorů, protože jediné tak zůstane dílo, ale i autor součástí života. Protože jak je proměnlivý a nestále ohrožený život ve Foglarových knihách, tak musí být nahlížen i autor sám, vždy jako živý, tedy v pohybu, nebo dokonce rychleji: v poklusu. „Mírek Dušin odhodil po těchto posledních slovech tužku a odstrčil papír (...) vypadal unaveně a vyčerpaně.“

Autor studuje bohemistiku na FF UK.

Od Bobří řeky do Stínadel.

Muzeum hlavního města Prahy, 15. 5. – 2. 9. 2007.

depeše

Pohlednice z Hradce

Nad Grazem strmí zámecký vrch a na něm, jak známo, hodinová věž s věžními hodinami, jejichž rafije jsou sestřenicemi rafijí Děkanšského kostela v Písku: dlouhá ukazuje hodiny, krátká minuty. Kousek pod věží, v malé tajné zahradě, stojí domek s výhledem do nepřístupného zarostlého svahu, v němž ubytovávají spisovatele. Na měsíc, na tři nebo na rok. (Tak jako kdyby nějaký rumunský nebo uzbeký lyrik mohl celý rok zírat do Jeleního příkopu. Kéž by!) Obyvatel domku nemá žádné povinnosti, krom těch, které si sám uloží. Práv má hodně: sedět na zámeckých terasách po zavírací hodině, jezdit bezplatně nahoru a dolů ledovým výtahem (sklo a chlad) proraženým do zámeckého kopce a počítat krápníky, prodírat se mezi japonskými turisty a na nejnepravděpodobnějších místě vytáhnout klíč od branky a nečekaně zmizet v půvabném záběru jejich fotoaparátu. Jako nenápadný zahradník, který tu kdysi opravdu bydlel. Jsem tedy plachý hluchoněmý zahradník, včera přijatý do znamenité služby, a mezi zavinováním růží do pergoly a obracením vysečené trávy mezi záhony vidím, že Štýrský Hradec je pěkné město. Divoká řeka Mur s plastovým ostrovem (nebo je to sklo?), neúplný kruh hor, kostely, klášterní komplex. Čtyři roky starý Kunsthau, pozoruhodný tvor, který bliká a mručí v nevyčerpatelných variacích. Přezdívali mu tu „přátelský mimozemšťan“, a Ludvík Vaculík by se mohl přijet podívat, jak dobře vychází s klášterem minoritů a dvě stě let starými cukrárnami. Ale já tuhle pohlednici nevydám žádným narážkám. Začíná krápat, bude třeba skopit seno. Cíp ubrusu na kamenné terasce pěstuje ve větru stydlivé orientální úklopy. Na rušném kopci, uprostřed cizího města pozoruju provoz toho místa nejlouběji ve svahu, kde se druhy stromu, tvary listů a sklon větví proměňují v zeleň, kam se stahuje všechno světlo, místa, které večer vyhasíná s podivným zpožděním. Taková zkoumání mohls klidně činit doma, řekla by moje žena. To není jisté, odpovídám znakovou řečí. Petr Borkovec, Štýrský Hradec

Od sestupu k vykoupení

Iniciační příběh Reného Daumala

Díky francouzsko-českému vydání knihy *Mugle/Mugl* Reného Daumala (1908–1944), textu, který na své první zveřejnění dlouho čekal, můžeme lépe poznat málo známé, avšak zásadní období ve vývoji jednoho z básníků Vysoké hry.

BERTRAND SCHMITT

Aniž bychom se zde chtěli rozepisovat o dobrodružství mladých básníků, kteří se s Daumalem a Rogerem Gilbertem-Lecomtem pokusili o vytvoření „experimentální metafyziky“, snažící se propojit revoltu s tradicí a dialektický materialismus s touhou po absolutnu, a kteří si jako hlavní cíl kladli zprostředkování – skrze tělesnou realitu – zkušenosti nekonečna přítomného v každém člověku, považujeme za důležité včlenit *Mugla* do osobitého vývoje René Daumala a stanovit, čím je tento krátký příběh v próze jeho zásadním bodem.

Když v zimě 1926 začíná Daumal text psát, je mu osmnáct let. Právě opustil Remeš, kde složil maturitu, a odstěhoval se do Paříže, kam se přestěhují také někteří jeho další přátelé, s nimiž založil skupinu Phreres simplistes. Jejich společné hledání je přivedlo k poezii Nerval a Rimbauda, k teoriím Swedenborga a Hérakleita, k Jarryho patafyzice a k vědeckým výzkumům i fyzikálním pokusům. Přes jejich nadšení a zápal, přes četnost jejich četby a mnohé pokusy se jim však dosud nepodařilo vytvořit syntézu a sjednotit jejich bádání v jednotný přístup. Po příjezdu do Paříže poznává Daumal nové lidi a nové způsoby myšlení, které obohatí jeho remešské zkušenosti a přispějí tak k další etapě jeho duchovního růstu. Koncem roku 1926, tedy téměř v době psaní *Mugla*, je to setkání s Richardem Weinerem. Jsou to také roz-

sáhlé debaty se staršími básníky a obnovení kontaktu s Reném Maublancem, bývalým profesorem v Remeši, který byl jmenován knihovníkem na École Normale Supérieure v Paříži a který naváže s básníkem hlubší vztah, když ho seznámí se svými pokusy s „paroptickým viděním“. Rok 1926 je tedy pro Daumala rokem přechodu od „deregulace všech smyslů“ k již zralejšímu a odhodlanějšímu hledání spojenému s větší disciplínou, detoxikací od drog a se studiem sanskrtu.

Hledání jednoty

Způsob, jímž je *Mugl* psán, toto přechodné období plně odráží, a proto je nutno tuto knihu plnou symbolů číst jako iniciační příběh: příběh rozevlátého a rozhozeného mladého muže hledajícího jednotu. Poněkud zmatené období, v němž se Daumal, rozpolcený mezi velmi snadnou schopností psát (příběh ostatně začíná s vyprávěčem u psacího stolu: „položil jsem svět na stůl“) a fascinací inteligencí a revoltou („Byl jsem to já, kdo se nechal okouzlit svým vlastním probuzením; kdo se chytal výjimečné hry své vzpoury“) nachází, brzy vystřídá vnitřní boj směřující k odmítnutí snadnosti a fascinace, aby pronikl skrytý a univerzální smysl bytí. Cesta, po které starý Mugl, vypravěčův dvojník a průvodce, vede svého „žáka“ záhyby města, je cestou, která je vlastní každé iniciaci, vedoucí od sestupu k vykoupení, od průchodu světem a jeho iluzemi k revelaci prázdnoty, od objevení sama sebe k jeho opuštění, od prvního setkání k finální samotě, přes „iniciační vraždu“ stvrzující pakt mezi vyprávěčem a Muglem a ohlašující příští znovuzrození. Tímto hutným a symbolickým textem dělá Daumal „první vrub na svém šatu lidskosti“, svléká se ze svých jistot a překonává vnější aspekt věcí, aby se „znovu zrodil“ světu (Daumal v té době věnoval obzvláštní pozornost etymologii svého jména: Re-né – znovuzrozený).

Asketické a přísné hledání, které tento krátký příběh zahájil, se teď stane Daumalovi hlavní náplní ať už v rámci skupiny a časopisu Vysoká hra (1928–1932) či ještě intenzivněji po setkání s Alexandrem Salzmannem následováním tvrdého a obtížného Gurdžijeva učení. Své básnické dílo bude Daumal později dělit mezi dvě protichůdné a komplementární síly: „černou poezii“, ještě poskvrněnou světem, spjatou s „já“, se smysly, se subjektivitou, a „poezii bílou“, která je odpoutaná od světa, neosobní a vyjadřuje univerzální „jsoucno“. Hledaje askezi bílé poezie se Daumal ponořil hluboko do změti poezie černé. Dokonalým příkladem tohoto typu smyslové a subjektivní poezie je právě *Mugl*, temný a obskurní text, představující zároveň nezbytnou etapu v básnickově růstu, který ho přivede k dílům jako *Proti-nebe* či *Hora analogie*, posledního nedokončenému kusu jeho zkoumání. Pozdní vydání knihy *Mugl* (v roce 1978 v nakladatelství Fata Morgana), až třicet čtyři let po Daumalově smrti, přispělo k zamlžení významu tohoto textu, který tak byl oddělen od celkového významu básnickova díla a odpoután od jeho duchovního vývoje. Proto je vydání nakladatelstvím Malvern chvályhodným počinem, který navazuje na loňské vydání sbírky Rogera Gilberta-Lecomta *Život, smrt, láska, prázdno a vítr*. Škoda jen, že se drobnými nepřesnostmi v překladu místy ztrácí běh iniciačního příběhu, čímž vzniká dojem, že některé básnickovy obrazy a metafory jsou příliš „laciné“. Tím spíše si ovšem ceníme toho, že překladatel přistoupil k odvážné konfrontaci francouzské a české verze v jednom svazku, náročný čtenář má tedy možnost nahlížet do originálu.

Autor je režisér a spisovatel.

Překlad z francouzštiny Anna Pravdová

René Daumal: *Mugle – Mugl*. Přeložil Jakub Hlaváček. Praha, Malvern 2007, 75 stran.

Etienne Cournault: ilustrace pro první vydání Daumalovy sbírky Contre-Ciel, (výřez)

literární zápisník

Ironie a konec světa

O kostech, oleji a definitivních růžích

Jan Štolba

Ironie ubíjející. Vzpomínám na nedávný hovor kdesi, kdy se zúčastněným vše zdálo pořád nějak k smíchu, jako by měli pocit, že každou věc musí hned shodit, aby tím pádem stála vůbec za zmínku. Ironie sebezáchovná? Za jakou cenu!

Ironie je v literatuře zvláštní měřítko. Někdo bez sarkasmu či ironie nedá ani řádku. Čteme a dochází nám, že psaní podobného typu bez ohledu na obsah nenabízí nic než ironii. Výsměch o sobě, jedno čemu. Jindy ale ironie dokáže být elegantní a nevтіravá, hravá, netrvá se na ní, i když zároveň může jít o vytrvalé lísání se ke skrytým podstatám. „Konec světa? To by se ti líbilo/ válet se v rakvi...“ – Jaroslav Kovanda, *Výlet na Kost*, 18. svazek velkoryse rozjeté edice Večernice nakladatelství Protis. V Kovandově nejnovější sbírce najdeme trochu rozevlátou směsku „cestovních“ básní počínaje rokem 1968 („Srpen

prsen“) až po dnešek. Vlastně už jen básníkův místopis je sladkobolně ironický: „Gotwaldov i Paříž, Řím i Kukuštejn...“ A závěrečná báseň, titulem shodná s názvem sbírky, to je furiantská kost hozená kamarádům básníkům na znamení – žijem! Uvnitř s něžným skrytým tázáním: Přezijem? „V restauraci pod Kostí/ smekáme čepice/ pivu pod stromy piva (Holan)/ které odkvetly.“ Kovandovu ironii mám rád pro její haurskou útěšnost, naznačující, jak stejně na tom všichni pořád jsme, my dnešní spolu se všemi našimi milými minulými. A že nás nic nezachrání. A tím jsme třeba zachráněni.

Jinak ale ironii v literatuře nevyhledávám. A přesto, jak už řečeno, může být důležitou mírou. Povídky Lubomíra Martínka v novém svazku *Olej do ohně* jsou robustně napsané, mají zajímavá témata, podstatně etické a existenciální přesahy, všelicos se tam formuluje a zapáleně řeší. I *Olej do ohně* svým způsobem vypráví o konci světa, který nás a naše okolí zvolna a nepozorovaně pohlcuje. „Nakonec nás vyženou všechny,“ zapíjejí pamětníci v umělecké kavárně U Fanfan zmizelou krčmářku Fanfan, fantaskní figuru, která celý život jakýmsi zázrakem či archetypálním kouzlem přežila mimo jakýkoli systém, i se svou krčmou plnou ztracenců, jež plíživý konec světa zahnal až na okraj. „Pro-

ti silám dobročinnosti a pořádku však byla bezmocná,“ praví se o Fanfan, která bez své krčmy, v níž žila a nalávala od narození, ztrácí jakoukoli kotvu a doslova sejde se světa.

Martínek je citlivý a ostražitý vůči všemožným „koncům“, které na nás číhají po všech myslitelných i nemyslitelných koutech civilizace. Dovede je přímočaře odhalovat a plamenně usvědčovat. Když ale v povídce *Loučení* stráví všechny čas tím, že spolu s hrdinou pítvá „nechuť prodlužovat svou existenci v potomstvu“, začne mi cosi chybět. Najednou je tu nonkonformní východisko až moc snadné, pohodlné – a vůbec: nebere on se ten hrdina až moc vážně? Nechtělo by to aspoň stín ironie? Oč plastičtější, lidsky důvěryhodnější by možná povídka vyšla, kdyby účelové filosofování znejistil ironický obrtlík, který by hrdinovy rozumy zbavil sebestřednosti. Totéž jsem cítil u povídky poslední, v níž se dva muži, obklopeni na jachtě krásou a záłudností moře, zle porafají skrz křesťanství. Spor je to důkladný, až do konce jsem však doufal v nějakou létající rybu, v prvek nadsázky, který by tíhu tolika slov vyhodil do povětří a se vším ještě jednou zamíchal. Přitom nadsázka zdaleka nemusí znamenat shoení, znevážení. Jen čerstvý vítr, na nějž ostatně hrdinové povídky zoufale čekají.

Po ironii jsem naopak ani nevzdechl nad nádhernými verši peruánské básnířky Blanky Varely, ročník 1926, které ve výboru překladatele Petra Zavadila, nazvaném *Křídla na konci všeho*, objevně vydalo nakladatelství Fra. V této poezii je vše prosté a svěže přítomné – ve své nekonečné složitosti a tajemnosti. Básnířka je schopná uhranout intimní, archetypální brutalitou, a vzápětí nadchnout vizí kosmického pochopení, vztažení se k jasu a průzračnosti světa, jakkoli zároveň neproniknutelného. To je poezie věčného *počátku* světa, byt také psaná kdesi na jeho konci. Tady je ironie zbytečná, snad by tu byla až nesrozumitelná, stejně jako v přírodě či dítěti. Ale nechybí tu vizionářský paradox: „Poznat se a zapomenout...“

A otevřu novou sbírku jednoho z nejvzácnějších dnešních českých básníků (žijícího, no ovšem, v Lisabonu) a čtu, jako bych pokračoval: „Zapomeň že jsi zapomněl...“ Ač i jeho verše, podobně jako Blanky Varely, jsou mořsky projasněné a do šíře se nadechující, už zas tu dýchá hebká ironie, jako mateřské znaménko, rozhazovaná básněmi po špetkách, smířující božské s lidským. „Kdo by neusnul pod tou tíhou/ Kdo by nezaspal konec světa...“ František Listopad, ročník 1921. *Rosa definitiva*.

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Myslet smysly, cítit myslí

Rozmach periodických přehlídek současného umění, k němuž dochází od devadesátých letech minulého století, je možné vysvětlit potřebou nahradit hierarchii center a periferií jakýmsi putovními a dočasnými středisky. Nově vznikající bienále přinesla současné umění i do zemí, kde zcela chybí potřebná institucionální základna.

VÁCLAV MAGID

Tomoko Yoneda: Pohled ostřelovače – pohled z pozice křesťanského ostřelovače na území nikoho, Bejrút, 2004. Repro © la Beinnale di Venezia

Letošní červen byl na výstavy výjimečný. Pod sloganem Grand Tour 2007 se podařilo zkoordinovat otevření čtyř velkých přehlídek – 52. Benátského bienále, veletrhu Art 38 Basel (A2 č. 27/2007), Documenty 12 a Skulptur Projekte Münster. Srovnání koncepcí jednotlivých výstav, k němuž tento fakt provokuje, by vyžadovalo analýzu přesahující možnosti recenze. Přesto se pokusím naznačit tři charakteristické rysy, které lze vysledovat jak na bienále, tak na Documentě: 1. Objevuje se určitý stesk po modernismu nahlíženém jako klasický vzor, zejména pokud jde o jeho universalistický charakter. 2. V pohledu na umění

někdejších periferních regionů dochází k posunu úhlu pohledu od vyzdvihování kulturní diverzity ke hledání styčných bodů, kterými mohou být právě různé verze modernismu. 3. Začíná se rehabilitovat artefakt – fyzický nosič díla, jehož význam zredukovaly situativní tendence devadesátých let na minimum.

Mezinárodní přehlídka

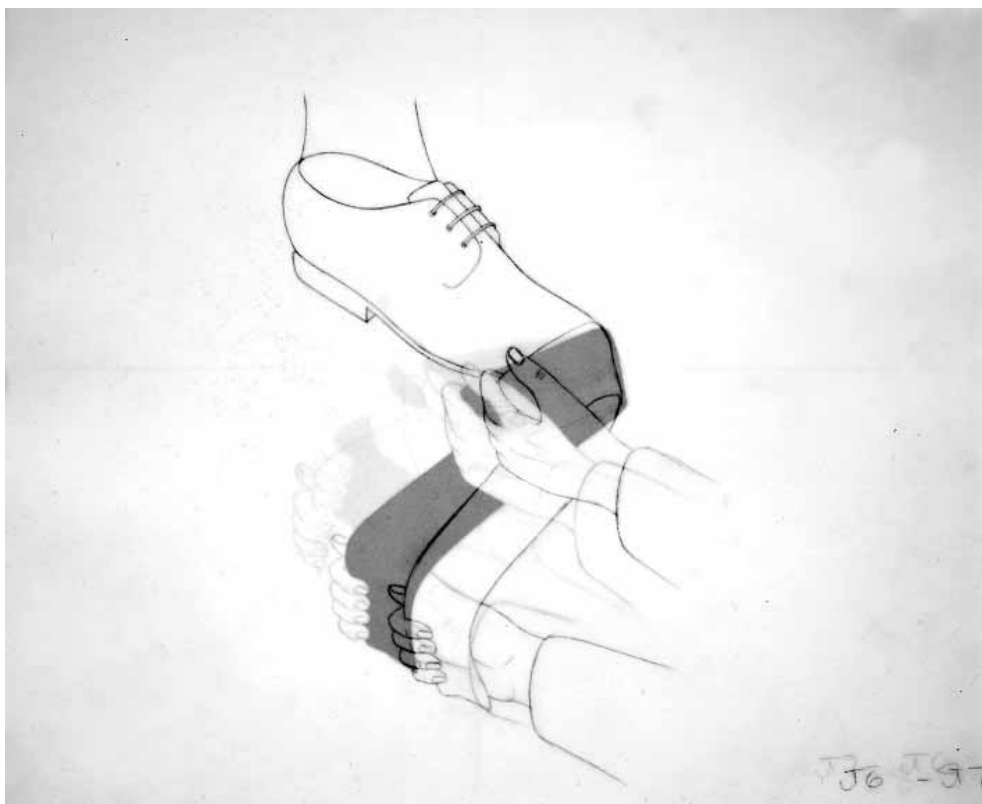
Původní areál Benátského bienále v parku Giardini s národními pavilony postavenými ve velké většině za Mussoliniho éry, již dávno neodpovídá politické mapě světa a prostorovým požadavkům výstavy. Ze 76 států, které

se letos zúčastnily, měly pouze 34 k dispozici vlastní pavilon, zatímco ostatní si pronajaly prostory ve městě. Největší pozornost se dnes ovšem neupírá na expozice jednotlivých zemí, ale na mezinárodní přehlídku, jež je situována zčásti v halách Arsenale a zčásti v italském pavilonu v Giardini.

Kurátorské přístupy, jež v posledních letech určovaly podobu přehlídky, odrážejí proměny pojetí prezentace současného umění. Harald Szeeman, který na přelomu milénia získal výsadu koncipovat dvě bienále za sebou, vytvořil ucelené projekty, které spojovaly silné téma s otevřeností vůči mladému a perifernímu umění. Kurátor bienále roku 2003 Francesco Bonami se naopak vzdal ideje velkého projektu a rozparceloval prostor Arsenale na úseky, které svěřil různým kurátorům. Díky tomu bylo možné ukázat různorodost typickou pro současné umění. Minulý ročník, jehož kurátorkami byly poprvé dvě ženy, Maria de Corralová a Rosa Martinezová, oproti předcházejícím postrádal jak silné téma, tak rázné kurátorské gesto.

Letos se kurátorem bienále poprvé stal Američan, Robert Storr. Zdá se, že Storrův koncept pokračuje v trendu široce formulovaných hesel, jež umožňují opětovně zahrnout standardní sestavu elitních umělců. Výstava, jejíž název lze přeložit jako „Myslet smysly, cítit myslí. Umění v přítomném čase“ je koncipována kolem problému zviditelňování. Deklarovaným cílem je přemostit propast mezi intelektem a citem, koncepcí a percepcí, která se v umění otevřela v šedesátých letech se vznikem konceptualismu. Motiv zviditelňování je uchopen v širším významovém rozsahu, tedy nejen jako problém geneze umělecké formy, ale také jako politický problém zviditelňování marginálních identit, utlačovaných skupin, zastíraných zájmů a utajovaných konfliktů.

Instalace Lucy Buvoliho a manželů Kabakovových, které rámuji expozici v Arsenale,

Francis Alÿs: Bolero, 1996-2007. Repro © la Beinnale di Venezia

Benátské bienále současného umění

reflektují téma ztracených utopií. Prostřední část výstavy naopak ukazuje současné konflikty skrze prizma umění, které se již nemůže opřít o utopické projekty. Leon Ferrari a Jenny Holzer formou instalace a obrazů poukazují na zločinnou tvář „protiteroristického“ tažení. Rozstřílený Bejrút na fotografiích Gabriele Basilica se svou anonymitou stává metaforou universálnosti zkázy. Naopak zcela nevinně se jeví křížovatka v témže městě viděná z pozice ostřelovače na fotografií Tomoko Yoneda. Osobní rozměr smrti je artikulován ve videoinstalaci Yanga Zhezhang, který žádal lidi na ulicích, aby řekli na kameru větu „Zemřu“, v práci Sophie Calleové, jež pojala svou účast jako rozloučení s umírající matkou, i v projektu Emily Jacirové mapující okolnosti politické vraždy palestinského intelektuála Waela Zuaitera. Videá Óscara Muñoze vizualizují mizení: portréty malované mokrým štětcem na kameni se vypařují, sotva jsou dokončeny.

Značná část participujících umělců jsou emigranti nebo nomádi pohybující se napříč odlišnými kulturami. Z prací věnovanými tématu migrace zmiňme aspoň neonový nápis Exil umístěný u jednotlivých východů v Arsenale od Abdela Abdessemeda nebo komiks dvojice Eyoung Nangué a Faustin Titi popisující marnou snahu afrického mladíka projít branou do Evropy. Afrika je letos poprvé zastoupená vlastním pavilonem umístěným v areálu Arsenale v bezprostřední blízkosti hlavní výstavy. Jednu z cen bienále, Zlatého lva za celoživotní přínos získal rovněž Afričan, fotograf Malick Sidibé z Mali. Řada afrických umělců je zařazena do mezinárodní přehlídky po boku klasiků, jako jsou Lawrence Werner, Sol LeWitt, Robert Ryman, Bruce Nauman, Giovanni Anselmo či Elsworth Kelly.

Z částečně již zmíněných reprezentantů Latinské Ameriky dále stojí za připomenutí brazilský konkrétista Waltércio Caldas či Belgičan naturalizovaný v Mexiku Francis Alÿs, jenž ve svém díle *Bolero* povyšuje podřadnou práci na kreativní výkon. Centrálním prvkem projektu je animovaný film, který ukazuje rudou pásku tančící v rukou čističe bot a vytvářející svým pohybem melodii.

Snahu smířit formalismus a reflexi politických témat pod společným heslem zviditelnování ilustruje práce Marine Hugonnierové, jež vlepila výstřižky reprodukcí obrazů Elswortha Kellyho do palestinských novin. Dva umělci pocházející z Rakouska odlišnými způsoby vizualizují vznik vědění. Valie Exportová v performanci na vernisáži recitovala text sedíc před obrazovkami, na něž byl simultánně přenášen videozáznam jejich hlasivek. Fotografický cyklus Rainera Ganahla ukazuje intelektuální celebrity při výkonu jejich práce v (často poloprázdných) posluhárnách.

Letošní přehlídka nepřináší velké objevy ani nepřekvapuje kurátorským řešením. Expozice postrádá výrazné kontrasty a stojí především na kvalitativní vyváženosti prací. Zatímco devadesátá léta zaznamenala přesun pozornosti od díla ke kurátorské pozici, skromný přístup, který reprezentuje Robert Storr, naznačuje opačný trend – upozadění kurátora ve prospěch jednotlivých děl. Konzervativní dojem, kterým pak výstava působí, je zřejmě adekvátní vůči situaci v umění, kdy usilovat o projekt budoucnosti znamená obracet se k minulosti. I na to by mohl poukazovat jeden z motivů letošní přehlídky – velké zastoupení předčasně zemřelých umělců, jako je Martin Kippenberger, Felix Gonzalez-Torres či Jason Rhoades.

Malick Sidibé: Les Africains chantent contre le Sida, 2007. Repro © la Biennale di Venezia

Národní pavilony

Zatímco mezinárodní přehlídka nabízí interpretaci stavu současného umění, národní pavilony vypovídají především o kulturní politice jednotlivých států.

Ten americký funguje jako síň slávy pro prověřené umělce. Ani letošní volba Felixe Gonzaleze-Torrese nezklamala, což se bohužel nedá říct o nových pracích Tracy Eminové v britském pavilonu. Na známé osobnosti sází rovněž německý pavilon, v němž vystavuje sochařka Isa Genzkenová, i pavilon Francie, který láká na multimediální projekt Sophie Calleové. Umělkyně nechala přeložit osobní dopis do rozdílných výrazových prostředků od znakové řeči po hudbu či tanec. K uznávaným autorům patří též Aernout Mik, jehož videoinstalace v nizozemském pavilonu je pouze částí mezioborového projektu věnovaného nelegálním přistěhovalcům. Stojí za zmínku, že kurátorka Mária Hlavajová, která byla pověřena přípravou koncepce národní reprezentace Nizozemí, se v tomto státě nenarodila.

Země vyznačující se poněkud křehkou demokracií svou účast na bienále obvykle nepojímají jako příspěvek k mezinárodní

podobě současného umění, ale jako národní reprezentaci. Zatímco v pavilonu Egypta nechybí ani tentokrát papyrus a pyramidy, Rusko sází na předvádění solventnosti a technologického zázemí.

Letošní novinkou je umístění čtyř pavilonu v areálu Arsenale. Vedle zmíněné africké reprezentace zde jsou situovány výstavy Turecka, Itálie a Číny. Itálie, jež se vzdala svého původního místa v Giardini ve prospěch mezinárodní přehlídky, letos obnovila národní účast reprezentativní kombinací klasika Giuseppa Penoneho a módního mladého umělce Francesca Vezzoliho.

Státy střední a východní Evropy se tentokrát shodně prezentují projekty, v nichž je post-socialistická transformace reflektována na příkladu architektury. Videoinstalace maďarského umělce Andree Fogarasiho je věnována údělu bývalých kulturních domů v Budapešti. Nomena a Gedinimas Urbonasovi z Litvy poukazují na zvláštní osud bývalé litevské ambasády v Římě. Monika Sosnowska zaplnila polský pavilon zdeformovanou kovovou konstrukcí domu, zatímco rumunský pavilon přispěl k tématu skupinovým projektem *Nízkorozpočtové monumenty*.

Česká účast

Tento rok se zapíše do historie české reprezentace v Giardini dvěma premiérami. V československém pavilonu se letos poprvé od roku 1989 nevystavuje současné umění. Projekt Ireny Jůzové je kýč, který staví naši reprezentaci na úroveň tradičních outsiderů, jako jsou Egypt nebo Uruguay. Letos poprvé se práce českého umělce stala (utajenou) součástí prezentace jiné země. Angela Detanico a Rafael Latin se v brazilském pavilonu představují projektem vycházejícím z fontu Koncentrovaná Helvetica, který původně vytvořili ve spolupráci s českým umělcem Jiřím Skálou, jeho podíl však nepřiznávají.

Paralelně s otevřením bienále v jedné soukromé galerii na San Marku proběhla vernisáž výstavy Jiřího Černického. Pokud vím, Jiří Skála a Jiří Černický jsou jedinými představiteli současného českého umění, kteří letos vystavují v Benátkách, i když první na zapřenou a druhý mimo samotné bienále. Tak jako ve dvou minulých ročnících, do hlavní přehlídky nebyl ani letos zařazen žádný umělec z České republiky.

Autor pracuje ve Vědecko-výzkumném pracovišti AVU.

Stále živý excentrik

O statích E. G. Craiga

Během letní sezóny, která není na divadelní události zrovna bohatá, se budeme vracet k textům, na něž během roku nezbyl čas a místo. Dnes přinášíme zprávu o souboru textů významného divadelního teoretika.

TOMÁŠ VOKÁČ

Když jedna z největších italských hereček konce 19. století Eleonora Duseová prohlásila, že pokud se chce divadlo zachránit, musí být zničeno a herci a herečky musí vymřít na mor, protože znemožňují umění, asi netušila, jak slavné její prohlášení jednou bude. Vyjádřila tak snad cíleně, snad bezděčně pocity mnohých tvůrců své doby, kteří umění, a divadlo zvláště, nechápali jako pouhou manufakturní rutinu a konvenční zábavu, ale naopak se chtěli navrátit ke kořenům tohoto múzického umění, které se pozvolna proměňovalo v efektní, nablýskaný, kašírovaný moderní byznys. Všechny ty reformátory, a nebylo jich mnoho, kteří vystoupili, ať prakticky či teoreticky, proti plakátovému divadlu bulvárů a music-hallů, ukrýváme pod názvem avantgarda.

Edward Gordon Craig, průměrný herec, „občasny“ režisér, velký, fantaskní scénograf a moderní divadelní vizionář k nim patřil bezvýhradně. Ostatně Duseové výrok o očištění scény použil v jedné ze svých nejdiskutovanějších divadelně-teoretických statí *Herec a nadloutka*, která vyvolala ve své době patřičný rozruch. A jak by také ne, pokud se v ní tvrdí, že „herectví není umění“, že „lidské tělo je od přírody jako umělecký materiál naprosto k ničemu“, anebo že „herec musí odejít a na jeho místo přichází neživá figura – můžeme ji nazvat Über-marionette, dokud pro sebe nezíská lepší jméno“.

Poprask byl na světě a Craig, složitá, excentrická osobnost a úmyslně pichlavý provokatér, byl obviňován z nesoudnosti a absurdnosti svých myšlenek. A přitom jeho divadelní touha byla obdobná té, kterou později vyzýval ve svých divadelně-utopických snech a představách Antonin Artaud nebo se praktičtěji, pomocí biomechaniky pokoušel přivést k reálnému životu Vsevolod Mejerchold, a kterou nakonec realizovala až druhá divadelní reforma v čele s Peterem Brookem či Jerzym Grotowským. Byla to touha po katarzi, po „totálním“ divadle, kde – opět řečeno s Craigem – „ideálem nebude maso a kosti, nýbrž tělo v transu; bude se chtít přiodít krásnem smrti, a přitom vydechovat živoucího ducha“. A ještě lakoničtěji to vyjádřil roku 1924: ono monstrum nadloutka je „herec plus oheň a minus egoismus: oheň bohů a démonů, bez dýmu a výparů nesmrtnosti“.

Craig toužil vyhnat z divadelních prken manýru, šmíru, herecké histriónství a konvenčnost, pro přelom století ve velkých divadelních domech jevy tak typické, volal po

dominanci režiséra v divadle, což byl pro tehdejší dobu apel svérázný a nepochopitelný: „...moje víra v renesanci divadelního umění je založena na mé víře v renesanci režiséra...“ Sám toho však příliš na scéně reálně nevytvořil, a snad i proto, jak je uvedeno v doslovu, se mu mohl G. B. Shaw typicky suše, po anglicku pošklebovat, že se vypracoval na nejslavnějšího evropského režiséra tím, že nic nerežíroval.

Divadelní ústav, který v důsledné redakci Jany Patočkové knihu Craigových statí *O divadelním umění* vydává, tak splácí odborné i laické divadelní veřejnosti veliký dluh. Ukazuje se totiž, nakolik bylo a neustále je Craigovo „vizionářství“ aktuální, a to nikoli pouze v dnes již klasické statí o nadloutce, ale i v dalších přeložených textech, z nichž mnohé působí, jako by byly napsány v době zcela nedávné. Současnému vyznění přispívá také precizní překlad Milana Lukeše, jehož poučený doslov doplňuje čtivou formou naše základní vědomosti, které jsme dosud mohli čerpat, pomineme-li zahraniční studie, z jeho obsáhlého článku *Teorie E. G. Craiga* v časopise Divadlo z roku 1958 (!).

Jediný, zato však těžko omluvitelný nedostatek této zásadní a myšlenkově stále jiskřivé knihy, je naprostá absence jakýchkoli obrazových materiálů. A to v okamžiku, kdy často a záměrně mluvíme v souvislosti s Craigem o novém pojetí scénografie, jím dlouze propracovávaném a zkoumaném systému pohyblivých panelů či rehabilitaci loutky.

Autor je teatrolog.

Edward Gordon Craig: O divadelním umění. Přeložil Milan Lukeš. Divadelní ústav, Praha 2006, 207 stran.

depeše

Divadelní Hradec Králové

Za exotickými zážitky někdy není nutné cestovat daleko. Tak třeba Hradec Králové je z Prahy vzdálen pouhých 100 kilometrů a co všechno tento městys nabízí: malebný soutok Orlice s Labem, starobylé náměstí, Gočárovu modernistickou architekturu, městskou krajinu jako stvořenou pro milovníky bicyklů a v neposlední řadě také jeden z největších divadelních festivalů v ČR. Každoroční předprázdninové divadelní setkávání nese zdánlivě komplikovaný název Mezinárodní divadelní festival evropských regionů. Ačkoli přívlastek „regionální“ (alias oblastní) mívá v některých souvislostech spíše pejorativní vyznění, hradečtí organizátoři se rozhodně nemají za co stydět. Však jim také sebevědomí nechybí a u příležitosti letošního 13. ročníku obohatili přehlídku evropského divadla i o japonského loutkáře Noriyukiho Sawu (který je ostatně v Česku jako doma) či divadlo Cameri z izraelského Tel-Avivu. Z evropského divadla přivezli skutečné legendy, jakou je nesporně Peter Brook, progresivní divadelní počiny, z nichž jmenujme alespoň famózní nadčasové zpracování tématu válčení na základě Euripidových Trójank v podání milánského souboru A.T.I.R., evropskou klasiku, jakou byl například Čechovův Ivanov Slovenského komorního divadla Martin, nebo provokativní italo-americký Tony Clifton Circus Vinganello, jenž s diváky svádí pouliční vajíčkové a dortové války. A konečně ani z Čech a Moravy nejezdí do Hradce žádná ořezávátka – regionální či z center: z nabídky letošního programu jmenujme namátkou Studio Ypsilon, Divadlo na Vinohradech, Divadlo Husa Na Provázku či ostravské duo Aréna a Divadlo Petra Bezruče. Svůj prostor k prezentaci si na festivalu pochopitelně vyhrazuje i hostitelské Klicperovo divadlo. To se letos představilo novými klíčovými inscenacemi z aktuálního repertoáru: Shakespearovým Macbethem a Gogolovým Revizorem. A že jsou na hradeckém festivalu skutečně zastoupeny všechny divadelní žánry, styly, dialekty i názory, dokazuje nejen netradiční pojetí Shakespearovy tragédie, kterou režisér David Drábek umístil do soudobého fast-foodu, tak i neméně překvapivá shoda bukurešťského divadla Teatrul Masca a petrohradského Prijut Komedianta, kteří do Hradce přivezli svá pojetí látek čerpaných z latinskoamerické literatury – povídek Jorge Luise Borgese a Gabriela Garcíi Márqueze. V některých případech z tohoto mísení epoch a kultur tvůrci bohužel navařili spíše guláš, jindy zase dosáhli skutečně plodného mezikulturního criss-crossu. A zejména ten festivalovému Hradci Králové nejvíce sluší. A to ať už ve vyprodané hlavní programové sekci, v rámci neméně navštěvované přepestré nabídky částečně plenérového off-programu či v nabitých festivalových barech a meeting pointech.

Martina Černá, Hradec Králové

Ideálem nebude maso a kosti, nýbrž tělo v transu; bude se chtít přiodít krásnem smrti, a přitom vydechovat živoucího ducha.
Foto everettdancetheatre.org

Prokletí zeleného šampióna

DreamWorks a jeho Shrek Třetí pro lenivé rodiče

Jedním z pilířů, na kterých stojí animační oddělení společnosti DreamWorks, je Shrek a jeho svět. Ukázalo se však, že se může stát i přítěží.

LUKÁŠ GREGOR

Kouzlo hledání narážek se vytratilo. Foto DreamWorks

Před šesti lety bylo dospělé publikum – zvyklé na to, že animované pohádky se dělají především pro jejich potomky – obdařeno příběhem, jenž sice pohádkou byl, avšak zcela naruby. Ústředním hrdinou se stalo monstrum a pohádkové archetypy byly zneužity ve prospěch parodického humoru. Cílovým divákem se stal přednostně rodič, navíc s přehledem o kinematografii a literatuře. Intertextualita byla hravá, gagy i přes svoji nadsazenost inteligentní. V roce 2004 následovalo pokračování, které začalo směřovat od hravosti k bezradnému řazení odkazů, citací jiných děl. Humorem se snímek navíc přibližoval menším divákům. Nyní do českých kin vstoupilo dávno avizované pokračování shrekovské série *Shrek Třetí*. Ten neduhy druhého dílu posilnil a kvality obou předchozích částí rozpačitě naznačil, a nevyužil. Kouzlo hledání narážek se vytratilo, neboť (jako by snad divák měl zlenivět) nám je tvůrci servírují čím dál tím explicitněji, bez šifer. Gagy jsou obhroublejší, valí se v divokém sledu, těžice z pádů, řinkotů, škrábání se na pozadí.

Trilogii *Shreka* lze v podstatě jednoduše přijmout stejně jako odsoudit, dle osobního vkusu a humoru. Zkusíme-li ji však zařadit do kontextu produkce DreamWorks Animation a srovnat s konkurenčními studií, především pak s Pixar Animation Studios, vyvstanou nám přednosti a bolesti zlobrových příběhů v daleko jasnějších obrysech.

Zázemí snů

DreamWorks bylo založeno před třinácti lety trojicí Spielberg – Geffen – Katzenberg jako velkolepý projekt, jenž v sobě pojímal nejen produkování filmů, ale také vše, co s filmem souvisí (od merchandisingu po zábavní parky). O dva roky později navázala společnost partnerství s PDI (Pacific Data Images) a započala se tak výroba jejich prvního 3D filmu animovaného na počítači (CGI animated film). *Mravenec Z* měl premiéru v roce 1998,

v době, kdy průkopník takto animovaných celovečerních snímků, studio Pixar, uvedlo do kin již svůj třetí titul. Nejenže se poprvé střetla v těsném sledu premiér obě studia, ale o přízeň diváků soupeřila s tematicky velmi podobnými díly (mravenčí, respektive hmyzí svět), což se stalo poté i v případě světa podmořského (*Příběh žraloka* vs *Hledá se Nemo*). Společnost PDI byla DreamWorks v roce 2000 koupena, v tomtéž roce produkuje titul určený přímo pro trh s DVD a VHS (což Pixar doposud zásadně odmítá).

Svoji pozici posilnila DreamWorks již o rok dříve navázáním spolupráce s britským Aardman Studios (slavná plastelínová dvojice Wallace a Gromit). Ale teprve až příchod *Shreka* je naplněním přání lidí z DreamWorks, neboť hodný zlobr uchvátí doslova celý svět (vydělá půl miliardy dolarů, prodá se 50 miliónů DVD nosičů). Studio neváhá a naplánuje další, nikoliv jedno, ale několik pokračování. Nyní jsou již ohlášeny roky premiér až do pátého dílu, což může sice fanoušky *Shreka* potěšit, po diskutabilních pokračováních však mnohé naopak vyděsit.

Svůj komerční potenciál společnost DreamWorks dokázala nejen potvrdit, ale ještě znásobit: v roce 2004 vtrhl do kin druhý díl *Shreka* a s neuvěřitelnými více než 915 milióny dolarů z prodeje lístků se stal doposud nepřekonanou špičkou produkce této společnosti. Nutno dodat, že následující čtyři filmy (nepočítám *Wallace a Gromita: Prokletí králíkodlaka*, jenž nespádá mezi CGI filmy) již takového úspěchu ani zdaleka nedosáhly, byť si na DVD trhu vedly vždy nadprůměrně. Třetí díl *Shreka* měl sice raketový start (první víkend přinesl 122 miliónů dolarů), v dlouhodobém horizontu však může být zklamáním. A to především pro vlašné kritické ohlasy, které se velmi rychle šíří a pravděpodobně odradí nejednoho potenciálního diváka. Jestliže byl *Shrek* vlajkovou lodí DreamWorks, kde se stala chyba, že nyní již oslabenou pověst studia ohrožuje?

Stavební kameny vyprávění

Rozložení sil vypadalo ideálně. Na poli 3D CGI dětských filmů vládli dva giganti, přičemž Pixar a DreamWorks Animation si svými prvními tituly poměrně jasně rozdělily cílové publikum. Zatímco Pixar oslovoval především ty menší, druhé studio se zaměřovalo na diváka staršího. Dokazuje to již samotná animace mravenců, která u Pixaru a jeho *Života brouka* navazuje na tzv. appeal (Disneyův důraz na roztomilost), na rozdíl od potměňlosti mraveniště a ostře řezaných rysů jeho obyvatel v *Mravenci Z*. Když se na scéně objevil *Shrek*, zdálo se, že jsou karty rozdány jasně. Jenže už následující titul od DreamWorks, *Příběh žraloka*, najednou vykazoval větší míru infantilnosti, a to i přes všemožné odkazy na mafiánské snímky, které zná jen dospělé publikum. Pak přišel *Madagaskar* a *Za plotem* a obě velká studia soupeřila o totožného diváka (a to zde nezmiňuji filmy jako *Doba ledová*, *Roboti* či *Happy Feet* jiných studií). Muselo nastat přísné porovnávání, jehož výsledkem je jasný příklon sympatií filmových kritiků k tvorbě Pixaru. Toto studio vždy kladlo důraz především na příběh, také intertextualita je rafinovanější, humor jemný. DreamWorks se ubírá cestou zcela opačnou. Filmem se vine prostá dějová linka (např. lev žijící v ZOO se dostane do divočiny a musí si zvykat na nový život), jež se obohacována o nejrůznější zábavné eskapády, dílčí gagy či narážky na jiné filmy. Tento tvůrčí přístup by sám o sobě pochopitelně nevalil, kdyby se neukázal jako rychle vyčerpatelný. Uvědomili si to samotní tvůrci DreamWorks, bohužel jejich snahy o skloubení původní poetiky s novou (= vyprávění propracovaného příběhu) přinesly mdlý výsledek, což potvrdil právě třetí díl *Shreka* se svou neúspěšnou snahou o psychologizaci hrdinů a pestřejší děj.

Shrek Třetí je dvoupohlavní hybrid, jenž paroduje pohádky a tradiční narativ, současně se k němu sám uchyluje. Chce být černo-humorný a obhroublý (v USA měl přístupnost od 13 let), přesto polovinou gagů spadá do kategorie infantilní zábavy à la *Strašpytlík* (důkazem budiž katastrofálních prvních cca 15 minut). Příběh, pokud jej tak nazveme, pracuje výrazně se strachem *Shreka* z otcovství, což se tvůrcům daří psychologicky zdůvodňovat, přesto je tento motiv jen letmo nahozený a nedostává se mu prostoru – jak by také mohlo, když v té záplavě několika desítek pohádkových postavíček každá musí udělat alespoň jednu „vtipnou“ narážku?

DreamWorks je studio, které kvůli absenci propracovaného příběhu a postav nikdy nebylo lepší než konkurenční Pixar, ale u jeho filmů se vždy dalo dobře pobavit. Nyní je jeho poetika nejasná: příběh se stále nevypráví, humor se příliš zjednodušil. Není náhodou, že Aardman Studios před premiérou společného projektu (vyrobeného na počítači), nazvaného *Spláchnutej*, v loňském roce vypovědělo s DreamWorks dohodu z důvodu „rozdílů v tvůrčích přístupech“. *Shrek* před šesti lety přinesl čerstvý závan do animovaného filmu, o to více mrzí jeho po(s)trupné vyčerpávání.

Autor je šéfredaktor internetového časopisu 25fps.

Shrek Třetí (Shrek the Third). USA 2007, 93 minut.

Režie Chris Miller a Raman Hui, scénář Jeffrey Price, Peter S. Seman a Jon Zack. Premiéra v ČR 14. června 2007

Evangelium podle Trenta

Dva roky s dvojalbumem Year Zero

Po třinácti letech k nám v srpnu zavítá Trent Reznor se skupinou Nine Inch Nails. Letos mu vyšla první část alba Year Zero, které může být zlomem nejen v jeho kariéře, ale v celém hudebním průmyslu. S koncerty a albem je totiž spojena utopická hra, v níž jsou postupně odhalovány události, které mají vést k novému věku totality v USA.

JIŘÍ G. RŮŽIČKA

Dánský režisér Lars von Trier ve svém posledním snímku *Kdo je tady ředitel?* rozehrál s diváky zatím nevídanou hru. Do filmu zakomponoval několik událostí, které s jeho dějem nesouvisí, a nabídl prvnímu divákovi, jenž je objeví, slušnou finanční částku a roli v některém z jeho dalších děl. Trent Reznor, jediný stálý člen skupiny Nine Inch Nails, rozehrál se svými posluchači také hru. Na svých koncertech už od ledna, tedy dva měsíce před vydáním alba *Year Zero*, zanechává stopy, většinou ve formě USB disků s odkazy na různé webové stránky. Ty na konceptuální album navazují a celá hra by měla být završena příští rok vydáním alba *Year Zero Part 2*.

Snažím se věřit

Skladby na tomto albu jsou jakýmsi odpocítáváním do konce světa. Ten má v podobě téměř biblické apokalypsy přijít v roce 2022, kdy se dosavadní letopočet vymaže a nastane rok nula. Apokalypsou ve skladbě *Zero Sum* první album končí („Už začínají otevírat oblohu/ Už se natahují dolů/ Jako by chtěli využít chvíle temna/ A čas se zpomaluje...“). Druhé album tedy zřejmě naváže v roce nula a ukáže, jak má nový svět vypadat. O tom, že s koncem světa v Reznorově podání je spojený současný americký prezident, svědčí například skladba *Capital G*, která vyšla jako

druhý singl z alba. V téhle písni se Reznor vyrovnává s tím, že se svého času o politiku příliš nezajímal a pomohl tak Bushovi do jeho současné funkce: „Dobře, dřív jsem za něčím stál/ Dobře, teď lezu po kolenou/ Změnil se v boha téhle války a podepisuje se s velkým G... Zmáčkli jsem knoflík a zvolil ho do úřadu/ On zmáčkli knoflík a shodil bombu/ Ty zmáčkneš knoflík a můžeš to sledovat v televizi/ Ti parchanti dlouho nevydrželi.“

Celá hra začala tím, že 12. února našli posluchači na koncertě triko s webovou adresou iamtryingtobelive.com. Na ní je čísi webová stránka objasňující vedlejší účinky látky zvané parepin. Tu začaly Spojené státy přidávat do vodních zdrojů poté, co teroristé otrávil vodu v Anaheimu a Los Angeles. Podle úryvků z novin však zjišťujeme, že jsme se ocitli ve fiktivní budoucnosti, někdy po roce nula. Ten, kdo si stránku založil, přijde na to, že parepin je vlastně droga. Vláda ho ale inseruje jako látku „posilující imunitní systém, která zvyšuje odolnost proti mnoha biologickým zbráním“. Autor stránky si však klade otázku „co když je parepin bioterorismus?“. Na stránce pak najdeme email, na který se lze obrátit, pokud máte s parepinem nějaké problémy. Po chvíli však z mailu přijde automatická odpověď naznačující, že kdosi na autora stránky zatlačil („Děkuji za

Váš zájem. Teď je mi jasné, že parepin je zcela bezpečný a efektivně funguje jako obrana proti bioterorismu. Vláda jedná přesně podle zájmů obyvatelstva; moje podezření bylo neodpovědné a hluboce ho lituji. Vodu piju a měli byste i vy.“).

Na dalších koncertech se pak začaly objevovat nové stránky – deník jakéhosi zabijáka ze speciální jednotky, v níž slouží jediní bezmezně oddaní víře, stránka jakési nové militantní církevní organizace nebo stránka nově založeného ministerstva morálky, kde se dozvíme, že „Amerika se znovu narodila“ a že s novým začátkem se pojí nulová tolerance. Reznor pak v různých rozhovorech slibuje, že na téma *Year Zero* natočí i film. Z pohledu detailně propracovaného umělce-kého díla tak lze *Year Zero* považovat za prozatímní vrchol Reznorovy kariéry. Jak se ale Nine Inch Nails vyvinuli hudebně?

Diskografie ve spirále

První album skupiny nazvané *Pretty Hate Machine* vyšlo už téměř před dvaceti lety, v roce 1989. Posluchačům nabídlo poutavý kompromis mezi popem osmdesátých let a industriálními ruchy. Dnes už to album můžeme považovat spíše za popové, ve své době však překvapilo syrovostí zvuku. Další velkou desku, *The Downward Spiral*, vydal Reznor až v roce 1994 a mnoho fanoušků ji dodnes právem považuje za jeho nejlepší. Reznor na něm potvrdil, jak skvěle dokáže skloubit klidné pasáže se zběsilými zvuky kytar a syntezátorů. Tahle směs na pokračí šílenství se ukázala být i dobrým prodejním artiklem: album se vyšvihlo do čela žebříčků prodeje a Trent Reznor propadl drogám.

Další počín tak nabídl až po dalších pěti letech. Dvojdisk *Fragile* se však zdaleka nesetkal s takovým úspěchem a zpěvák přišel o mnoho svých věrných. Příčinou byl hlavně pocit zahlcení nepřiliš invenční zvukovou masou. Neúspěch a možná i vyčerpání pak přinesl ještě delší prodlevu. Následující titul, *With Teeth*, vyšel až v roce 2005 a Reznor se na něm vrátil k osvědčeným postupům z poloviny devadesátých let. Na albu se tak objevuje několik skladeb, které by klidně mohly být už na „Spirále“. Možná i proto jinak vstřícně přijatá deska trochu zapadla – nepřinesla totiž nic, co bychom předtím neslyšeli.

Ani *Year Zero* není revoluce. Reznor se tu pohybuje v rozpětí od elektronických balad (*Zero Sum*) přes rockové vypalovačky (*Survivalism*) až po ryze manické kusy (*Vessel*). K nejlepším skladbám na albu patří určitě *Me, I am Not* plná roztodivných elektronických zvuků a hluků (místy na hranici poslouchatelnosti), do níž Reznor zpívá: „Je těžké sledovat, čeho jsem schopen, a je těžké uvěřit tomu, co se ze mne stalo.“ Skvělá je také *God Given*, které dodává rytmus téměř popový podklad, jenž je však narušován temnými elektronickými plochami a v jednu chvíli dokonce tichem, do něhož Reznor pouze s typickou okázalostí šeptá.

Celkově je šestnáct skladeb na albu dobrou směsí hudby, která nabízí melodické skladby s akurátní dávkou sebedestrukce. Zatím vyšlé singly *Survivalism* a *Capital G* nicméně patří z hudebního pohledu k těm nejméně pozoruhodným. Těšme se ale na srpnový koncert Nine Inch Nails v Praze. Snad nám tu Trent Reznor zanechá také střípek do skládačky v jeho hře *Year Zero*.

Nine Inch Nails: Year Zero. Universal 2007.

Je těžké sledovat, čeho jsem schopen, a je těžké uvěřit tomu, co se ze mne stalo. Trent Reznor pózuje. Foto synthesis.net

Festival Wilsonic

Svěží vítr od Dunaje

Bohužel to platí již několik let: nejlepší letní volbou pro české hudební fanoušky jsou slovenské festivaly: obří Pohoda a komornější Wilsonic. Zvlášť na druhém jmenovaném se vám nestane, že byste polovinu kapel už slyšeli a druhou půlku slyšet nechtěli.

ADAM ZBIEJCZUK

Yukimi Nagano, vokalistka švédského projektu Koop

Už ten název je dobrý nápad. Po konci první světové války bratislavští radní prosazovali, aby se jejich město stalo nezávislé podobně jako Terst nebo Gdaňsk. Aby zvýšili své šance, přejmenovali Prešpurk na Wilsonov – Wilonstadt – Wilsontown na počest amerického prezidenta. To sice nevyšlo, ale Bratislava ze své výjimečné polohy umí těžit. Během akce jsme slyšeli němčinu, češtinu i angličtinu často, a atmosféře to prospělo.

Čarující ruce

Letos (8. a 9. 6. 2007) byl festival zase o něco větší a pro pamětníky snad až příliš mainstreamový – nicméně pořad byla jeho dramaturgie mnohem progresivnější než v případě kteréhokoli srovnatelného českého festivalu. Oproti běžné praxi se začínalo na dunajském břehu relativně pozdě, v pátek v sedm a v sobotu v pět večer, zato se jelo naplno až do šesti do rána. Zvlášť vzhledem k tropickému vedru to bylo rozumné rozhodnutí, protože teprve po setmění se dalo začít dýchat.

Oběma dnům byl společný pomalejší začátek a o to dunivější konec. Na hlavním pódiu se v pátek s padajícím soumrakem usadil celý orchestr: Britové The Heritage Orchestra a jako jejich hostitelé a hosté zároveň členové Symfonického orchestru Slovenského rozhlasu. Byl to bigband, ale příjemně hravý, s elegantní zpěvačkou a vtipkujícím dirigentem Julesem Buckleym. Tomu se povedlo uchvátit publikum, které by symfonický orchestr možná jinak ani nikdy neslyšelo. Název kapely Nouvelle Vague znamená „nová vlna“ – jde o slovní hříčku, protože stylově jde o kombinaci britské nové vlny a bossa novy (což lze přeložit také tak). I na Wilsonicu zazněly jejich předělávky slavných hitů jako *Love will tear us apart* od Joy Division nebo *Too Drunk to Fuck*

od Dead Kennedys (při níž vokalistka protahovala svoji pódiovou performanci až na hranici únosnosti). Někomu to mohlo připadat jako svatokrádež, ale publikum bylo nadšeno.

O půlnoci osířelo hlavní otevřené pódium a diváci se rozdělili; část se přesunula na loď, část do stanu a další na sklepní scénu do arény. Tam se představily i dvě české skupiny, z nichž na mě zapůsobila mnohem lépe WWW: někde na pomezí hip-hopu, vizuální show a zvukové koláže předvedla strhující show, kde byly důležité i texty, otevřené mnohanásobné interpretaci (a bylo jim rozumět!). Dívčí duo My Name Is Ann má sice možná provokovat, ale svou ukřikovaností spíš nudilo. Mělo také nevýhodu horšího času: chvíli po nich se ve venkovním stanu chopila šesti gramofonů čtveřice DJs Birdy Nam Nam. Dokázala zaujmout zdaleka nejen příznivce turntablismu, protože tady už skutečně nelze mluvit o pouštění desek, nýbrž o gramofonech jako hudebních nástrojích. Technicky perfektní vystoupení ještě vylepšila vizualizace, během níž byly na dvou postranních plátnech vidět nad gramofony čarující ruce.

Hudba jako bonus?

Sobotním překvapením pro mě byla polská skupina Pink Freud (viz A2 č. 15/2007). Jazzové trio, které vzniklo v roce 1998 v Gdaňsku, kombinuje improvizaci, elektroniku i rock. Kytarista Wojtek Mazolewski by vzhledem, energií i pozérstvím (v tom dobrém slova smyslu) strčil do kapsy frontmany většiny anglických kytarovců, trumpetista Tomek Zietek hrál a samploval najednou a výsledný efekt byl těžko uchopitelný či popsitelný. V kontrastu s tím působili následující Psapp. Anglická skupina s fetišistickou náklonností ke kočkám ve svém

elektronickém popu není nijak objevná co se týče struktury, ale vynahrazuje si to nástroji: hrají na dětské hračky, pískací zvířátka nebo dětskou kytaru. Zpěvačka Galia Durantová se snažila komunikovat s publikem a házel do něj své ručně vyrobené hračky, ale myslím, že se ukázalo, že méně je někdy více: kdyby si po každé písničce nechtěla povídat, vystoupení by to prospělo, protože vyluzování zvuků na tisíc a jeden „instrument“ jí šlo určitě lépe.

Očekávaným vrcholem celého festivalu bylo vystoupení švédské skupiny Koop (viz A2 č. 2/2007). Ve studiu primárně pouze dvojice Magnus Zingmark a Oscar Simonsson si na živá vystoupení přibrala čtyři další hudebníky a zpěvačku Yukimi Nagano. Koop razí heslo, že občas je nutné se při hledání nového obrátit hluboko do minulosti, a tak v jejich skladbách (zazněly zejména písničky z poslední desky *Koop Islands*) uslyšíte ozvuky swingu třicátých let, karibiku let čtyřicátých a spoustu dalších hudebních střepků. Obával jsem se, jak dopadne taková pečlivě poskládaná koláž naživo, ale naštěstí zbytečně. Perfektní hudebníci si užili svá sóla, aniž by to narušovalo celkovou souhru, Yukimi Nagano v rudých šatech naprosto suverénně uhraula publikum a oproti desce byl její projev emotivnější, přitom stále přesný; u takové *Koop Islands Blues* to téměř hraničilo s citovým vydíráním...

Hned po Koop ve stanu začali hrát Erik Sumo & Band. Maďarská skupina přivezla do Bratislavy trochu balkánského šramlu, ovšem hodně nu-jazzového, a uvedla publikum do varu (zejména zpěvačka Veronika Hárcsa, která byla určitě nejvíce sexy tanečnicí Wilsonicu). Dámy mohly posléze obdivovat kytaristu a zpěváka Saschu Gottschalka, frontmana skupiny Thief, který byl tím lepším z německého Sonar Kollektivu a ukázal, že kytarovky nejsou jen britská nová vlna.

O půl třetí se ve stanu objevil největší propadák Wilsonicu – úlitba popularitě, kterou přináší jméno Jazzanova. Jak už to u DJ setů známých skupin bývá, očekávání obvykle nelze dostát. Clara Hill navíc trpěla velmi špatným zvukem, a namlsané publikum ji na počátku téměř vypískalo. Fádni set by ovšem ani lepší nazvučení nezachránilo. Další očekávaná hvězda, Chris Clark, zmeškala letadlo, a tak byl v tu chvíli nejlepší volbou dubstep na lodi. Loefah a Digital Mystikz patří k nejvýraznějším představitelům tohoto aktuálního britského undergroundu, který se producentům ještě nepovedlo totálně zkomercionalizovat, a se svými MCs se starali o hutnou a dunivou party atmosféru, která trvala až do plného denního světla.

Z Wilsonicu by si měli vzít čeští pořadatelé příklad: lze vybudovat kvalitní festival, který představí nová jména a trendy, a přitom přiláká solidní počet lidí. Zároveň byl jasným důkazem, že i když se prosazuje nový model distribuce a propagace hudby (podívejte se na wilsonic.sk – každý hudebník či skupina mají svůj MySpace profil a fanoušky shromážděné na last.fm), důležitost živých vystoupení neklesá, spíše naopak.

Thief vydali album *Sunchild*, ale nikdy z něj nepoznáte jeho energii na pódiu. Pink Freud zahráli na Wilsonicu poprvé live skladbu od Autotechre. A Nôze, řádící v sobotu ráno, prý předvedli nezapomenutelné představení (popíjení vodky s publikem a striptýz), a hudba byla jen jako bonus.

Autor se zabývá problematikou nových médií.

Zůstává hodně nevyřčeného

O smyslu nové instituce pro zkoumání nedávné minulosti, odporu proti jejímu zřízení a aférách s agenty StB hovoří vedoucí archivu bezpečnostních složek ministerstva vnitra.

FILIP POSPÍŠIL

Prezident podepsal na konci června zákon o vzniku Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR). Takže už si na ministerstvu vnitra balíte kufry a spisy? Celý proces vzniku ústavu a Archivu bezpečnostních složek bude ještě složitý. Bude muset dojít k přesunu archiválií a dokumentů, osob a činností nejen z ministerstva vnitra, ale také ministerstva obrany, Úřadu pro zahraniční styky a informace, tedy civilní rozvědky a také v malé míře vězeňské služby, která spravuje dokumenty někdejšího odboru vnitřní ochrany. Celé to bude trvat ještě sedm měsíců. Zákon totiž vstoupí v platnost 1. srpna a dává nám lhůtu šest měsíců. Bohužel ale některé personální kroky bude me moci podniknout až v době, kdy bude ústav skutečně existovat jako samostatná jednotka.

Odkud získáte zaměstnance?

Budou do nového ústavu přecházet z ministerstva vnitra?

Nejvíce zaměstnanců, nebo takzvaných tabulek, bude přesunuto z odboru archivu bezpečnostních složek MV, tedy z našeho současného pracoviště. Mezi nimi jsou jak lidé, kteří zde působili původně, tak občanští zaměstnanci, kteří předtím pracovali v Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Přijdou také lidé z ministerstva obrany. Předpokládáme, že nějakým způsobem se bude muset kooperovat i s lidmi ze zpravodajské komunity, ale to ještě není úplně vyřešeno. Využijeme také část personálu, který zajišťoval ekonomické zázemí někdejšího ministerstva informatiky. Vedení ministerstva vnitra totiž rozhodlo, že bude novému ústavu přidělena budova po ministerstvu informatiky, které bylo ke konci května zrušeno. Postupně se tam už stěhujeme. Kromě toho samozřejmě budeme přijímat i vědecké pracovníky, ale přesné počty se vyjasní teprve v polovině srpna.

Co tedy bude mít ústav nakonec za náplň?

V průběhu politického vyjednávání ve sněmovně byly z jedné instituce navrhované senátem vytvořeny nakonec instituce dvě. Budou spolu ale propojeny. Řediteli Ústavu pro studium totalitních režimů bude podřízen ředitel Archivu bezpečnostních složek. Archiv bude vykonávat většinu úřední činnosti. Bude například poskytovat ministerstvu vnitra servis při uplatňování lustračního zákona. Tedy vyhledávat dokumenty pro ministerstvo vnitra, které bude i nadále vydávat lustrační osvědčení. Bude také provádět bezpečnostní šetření podle zákona o utajovaných informacích. Jeho hlavním úkolem ale bude správa a zpřístupňování archiválií i dokumentů pro veřejnost.

Samotný ústav dostal do vínku výzkumnou činnost, která byla oproti původnímu návrhu rozšířena i na dobu nesvobody od roku 1938 do roku 1945, čili dobu druhé světové války. Kromě toho bude samozřejmě zaměřen na dobu komunistického režimu v letech

1948 až 1989 s tím, že mezidobí před převratem bude zkoumáno s důrazem na procesy, které vedly k převzetí moci komunistickou stranou. Činnost ústavu tak bude zahrnovat podobné období jako polský IPN (Instytut Pamięci Narodowej, pozn. F. P.). Ten se stejně jako slovenský ÚPN (Ústav pamäti národa, pozn. F. P.) zabývá lety 1939 až 1989. Archiv ale nebude obsahovat dokumenty z celého období. Budou tam archiválie zhruba od roku 1945 až do roku 1990, respektive do ukončení federálních fondů v roce 1992. Ústav bude mít za úkol i osvětovou činnost. Chybí učebnice a další vzdělávací materiály. Momentálně diskutujeme o tom, že bychom neměli vydávat jen odborné publikace, ale i publikace pro střední a vysoké školy.

Vznik ústavu jste prosazoval přes značný odpor z různých stran. Díky čemu jste nakonec uspěli?

Úspěšní jsme byli zřejmě proto, že se postupně zvětšuje časový odstup od pádu komunistického režimu. Lidé už se některých informací tolik nebojí. Část archivní obce také cítila potřebu scelit dosud rozdělené fondy a podřídit je režimu archivního zákona. Přestávalo dávat smysl, proč by se mělo zacházet jinak s materiály po kontrarozvědných součástech státní bezpečnosti, rozvědné I. správy, vojenské rozvědky či kontrarozvědky. Začalo být důležité nastavit průhlednější režim nakládání s těmito dokumenty jak ve vztahu k veřejnosti, státním orgánům, tak k médiím. Média si v minulosti dokázala získávat informace, na materiály k určitým osobám bývala upozorňována a ty se využívaly účelově. Teď bude platit pro každého stejný režim. I v akademické obci nakonec zvítězil zdravý rozum. Totalitní mechanismy byly dosud na okraji zájmu. Úzká skupina vědců nechtěla souhlasit s tím, aby v těchto dokumentech mohl bádát kdokoliv. Tento názor byl ale poražen.

Návrh se ale setkal i s nesouhlasem části politického spektra. Jak jste se snažili získat podporu například levicových poslanců? Jaké záruky jste jim byli schopni nabídnout v jejich obavách z politického zneužití nové instituce?

Politické zneužití podle mne zaručuje samotná konstrukce zákona. Je tam komplikovaná a promyšleně jak definována apolitičnost Archivu bezpečnostních složek, tak i zaručena neovlivnitelnost ústavu. Záruky poskytuje i způsob volby rady ústavu senátem. Definováno je i odstínění od politického vlivu u členů rady, kteří nesmějí být členy politických stran či hnutí.

V rámci diskuse se objevily i další argumenty. Pro mne je ale zásadní to, co se stalo ve sněmovně při třetím čtení. Koaliční poslanci chtěli se sociálně demokratickými poslanci před hlasováním dojít ke konsenzu. Do zákona bylo proto z jejich popudu zapracováno, že se ústav bude zabývat i obdobím nesvobody z let 1938 až 1945. Změnil se také název. Objevovaly se totiž námitky, že paměť národa je věcí mnohem širší. Osobně jsem slyšel od některých poslanců ČSSD, že by pro návrh byli ochotni ruku zvednout. Nakonec ale došlo k tomu, možná pro zvláštní vztahy s KSČM, jejíž poslanci byli zásadně proti, že všichni poslanci sociální demokracie z hlasování odešli. Umožnili tak ale snížení kvóra a přijetí zákona bylo o to jednodušší. Jejich jednání se nedá jednoznačně interpretovat tak, že by všichni byli proti zřízení

ústavu. Myslím, že i poslanci sociální demokracie do budoucna uznají životaschopnost a užitečnost nové instituce. Tím spíše, že to byli právě sociální demokraté, kteří byli v průběhu padesátých let jedněmi z nejdůležitějších cílů mocenských složek komunistického režimu. Byli vnímáni jako jedni z nejdůležitějších ideových protivníků, řada z nich skončila na popravišti nebo zahynuli ve vyšetřovacích vazbách, ve vězeních nebo v táborech nucených prací.

Odstranění pochybností o nestrannosti nově vzniklé instituce by mohlo napomoci složení její rady. Kdo je momentálně mezi kandidáty?

To je otázka spíše pro senát. Je trochu předčasná. První zasedání senátu bude někdy v září. Senát bude navrhopvat termín, do kdy by se měli kandidáti přihlásit. Odhaduji, že to bude někdy v průběhu září. Senát pak bude sestavovat radu podle klíče obsaženého v zákoně. Jednu osobu bude delegovat prezident, dvě osobnosti bude senát vybírat z lidí navržených poslaneckou sněmovnou a čtyři budou vybráni přímo prostřednictvím senátu. Je přitom nutné připomenout, že při tvorbě zákona nebyl přejat slovenský model, kde je rada mnohem širší. Změna vycházela z argumentů, že je potřeba omezit prostředky potřebné na odměňování členů a že musí být dělná. Tento orgán totiž bude schvalovat zásadní nebo koncepční materiály pro činnost celé instituce. Věřím, že senát vybere širší spektrum osobností, které se ale samozřejmě vejdu do omezení daných zákonem.

Mezi sedmi členy tedy nebudou smět být někdejší členové komunistické strany.

Musí splňovat parametry spolehlivosti a bezúhonnosti, které se vztahují i na ředitele archivu a první článek řízení. Toto zadání má svou logiku. Moje zkušenost s akademickou obcí potvrzuje, že u lidí, kteří byli v komunistické straně například do roku 1968, ale i později, někdy převládá pohled, který výrazně omezuje možnost objektivního zkoumání naší nedávné totalitní minulosti. Bývalí členové KSČ se mohou zapojovat jako interní nebo externí badatelé ústavu. Neměli by se ale podílet na rozhodování a výběru témat. Moje zkušenost například z Ústavu pro soudobé dějiny je totiž taková, že tito lidé se buď formálně přihlásili k bádání a pak nedělali nic nebo jen málo, nebo se dokonce stavěli proti bádání mladší generace například na téma Státní bezpečnost a mocenské složky KSČ.

Se vznikem nového ústavu tedy budeme mít pro bádání a odhalování nedávné minulosti již tři instituce – Ústav pro soudobé dějiny (ÚSD), Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR) a Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV). Nebude se jejich činnost překrývat?

Myslím, že ne. Z ÚDV již byla přesunuta část lidí a po přehodnocení koncepce bude výrazně policejním útvarem, který bude odpovědný výhradně za dovyšetření politicky motivovaných trestných činů z let 1948–1989. Dosavadní ediční a publikační činnost bude přesunuta do nového ústavu. ÚSD se povětšinou, snad až na výjimky z řad mladší historické generace, těmto tématům intenzivně nevěnoval. Myslím, že se bude tedy v zaměření spíše míjet, nebo doplňovat. Oslovíme také některé jeho pracovníky s nabídkou

spolupráce. Věřím, že s ÚSD, i proto, že prostředky budou pro obě instituce limitované, se dříve nebo později sejdeme a budeme spolupracovat.

Při badatelské práci v ústavu narazíte na důkazy o trestných činech spáchaných za minulého režimu.

Co se bude v takových případech dít?

Archiv bezpečnostních složek především zajistí, aby byl přístup k archiváliím a dokumentům pluralitní. To ostatně požaduje zákon platný již od roku 2005. Přesto kvalifikovaných prací na základě dokumentů bezpečnostních složek nevzniká mnoho. Je to dost složité bádání. Doufám ale, že se nám do roka podaří zvrátit nepříznivý poměr ve srovnání s počtem a úrovní publikací, které jsou na toto téma vydávány například v Polsku nebo v Německu. Vědecké oddělení ale nebude veliké.

Kolik by v ústavu mělo pracovat vědců?

Ještě o tom není rozhodnuto. Bude to ale jen několik málo desítek. Rozhodně to nebudou stovky.

Vraťme se k tomu, co bude ústav dělat s odhalenými dokumenty o zločinech. Ján Langoš ve svém posledním rozhovoru pro A2 (viz č. 24/2006) uváděl stíhání zločinů proti lidskosti jako jeden z hlavních úkolů slovenského ústavu do budoucna. Teď to na Slovensku na nějaké stíhání nevypadá. Co u nás?

Nemyslím, že by zásadním úkolem ústavu mělo být zvrácení toho křiklavého nepoměru mezi počtem spáchaných trestných činů za minulého režimu a počtem odsouzených pachatelů. Bude to ale samozřejmě státní orgán a mezi jeho povinnosti bude patřit i povinnost oznamovací. Pokud nalezne takové dokumenty, měl by je odevzdat ÚDV, který by měl konat. Připravujeme servis, jenž díky rozvoji informačních technologií ÚDV umožní, aby u nás mohl v dokumentech vyhledávat rychleji než dosud.

Zmínil jste změnu atmosféry ve společnosti, která přispěla k přijetí zákona o ústavu. Ta se zřejmě projevuje i v řadě nedávno oceněných uměleckých děl. Myslíte, že díla jako Selský baroko od Jiřího Hájíčka nebo román Anny Zonové Za trest a za odměnu přispívají k poznání minulosti?

Zůstává tu spousta nezapomenutelného a nevyřčeného. Neznáme osudy lidí, perzekuovaných minulým režimem. Nemáme dokonce ani seznam těch, kteří zahynuli v důsledku politického působení komunistického režimu. Zůstává nevyřešena spousta traumat, které se předávají z generace na generaci. Rodiny postižených mají dojem, že tu neexistuje spravedlnost. Že vítězí ti, kdo mají krátkou historickou paměť, kteří rychle zapomenou na to, co dělali včera a změní názor. Že ti, kteří úspěšně proplouvali za normalizace, mohou bez uzardění úspěšně proplouvat i v novém režimu a nic se neděje.

Jenže lidé potřebují vyrovnání a potřebují své vzory. Dostáváme se tak do podobné situace, k jaké došlo dlouho po porážce Třetí říše, kdy se mladí v Německu začali ptát na podrobnosti minulého režimu. To jsou velmi důležité věci pro katarzi a také tvorbu identity společnosti.

V tomto smyslu si myslím, že podobná umělecká díla zastavují určitý trend zapomínání.

Rozhovor s historikem Pavlem Žáčkem

Dosud ale neznáme fakta. Máme možná pocit, že víme, jak to bylo. Jenže systém byl natolik složitý a proměnlivý, že podobné pocity jsou často nepravdivé. Dokumenty mocenských složek nám pak mohou poskytnout přístup k informovanému pochopení.

Témata nedávné minulosti se v poslední době objevují nejen v literatuře, ale i ve filmu. Jak z vašeho pohledu hodnotíte německý snímek Životy těch druhých?

I takové snímky k určitému poznání přispívají. Faktem ale je, že si nevybírají obvyklejší příběhy, které by byly zobecnitelné, ale spíše extrémní případy. I přes ně však lze společností přinést určitou reflexi, která musí mít i svou kulturní nebo uměleckou podobu.

Spousta příběhů, které by byly snadněji sdělitelné a vůbec by nemusely mít podobu suché studie, zůstává neprozkoumáno. Archiválie skrývají mnoho takových, které by mohly dobře posloužit jako základ nějakého filmového příběhu. Zatím jsou však snímky,

kteří u nás vznikly, třeba podle vzpomínek Jiřího Stránského, postavené na životní zkušenosti obětí. Pokud by se k tomu přidal ještě pohled z druhé strany, získali bychom velmi zajímavý výsledek. Obraz by byl plastičtější a bylo by možné pokládat nové otázky, které ze vzpomínek pamětníka nevyplývají. Pro umělce by mohlo být seznámení s dokumenty velmi inspirativní. Mnohdy si vlastně nemohou ani představit, jak vlastně mechanismy moci fungovaly, navíc jsou dokumenty psány zvláštním jazykem politické policie a určitých částí nomenklatury.

Přispívají podle vás ke skutečnému pochopení minulosti mediální aféry jako třeba nedávná kauza Bacil, která se týká popového zpěváka Václav Neckáře?

Myslím, že takové aféry k pochopení příliš nepřispívají. Výstupy archivu a ústavu by ale měly být odlišné. Obě instituce by měly mít odborný potenciál potřebný k tomu, aby mohly případ posoudit ze všech možných

pohledů a vyhodnotit dochované materiály. Pokud se totiž z celé škály dokumentů podobným způsobem vyjme jedna osobnost bez zařazení do příslušného časového období, celého systému, dojde ke zjednodušení. Pak také chybí pořádná diskuse. Neobjeví se kvalifikované rozhovory se samotnými aktéry, osobami evidovanými jako spolupracovníci nebo i lidmi ze státní bezpečnosti či komunistické strany. Problém je pak nasměrován směrem, při němž je vynecháno pozadí případů, nejsou odhaleny mechanismy, které v té době fungovaly.

K podobným odhalením dochází v poslední době často především v Polsku. Je to podle vás nezbytný vývoj a nemůže v konečném důsledku zkoumání minulosti spíše poškodit tím, že veřejnost znechutí?

V Polsku byla tato etapa asi nezbytná. Dlouhou dobu tam neexistovala obdoba českých lustrací zákonů. My jsme tak rozložili

li prověřování osob ve státním aparátu od roku 1991 až do dnešní doby. Poláci to teď dělají všechno najednou. Jsou tam ale i určitá specifika. U severních sousedů sice existovaly lustrační soudy, ale zákon novinářům zakazoval o těchto procesech informovat. U nás to bylo jinak. V roce 1991 byl přijat lustrační zákon, který je sice z dnešního pohledu nedokonalý a překonaný, ale posloužil určité očištné funkci.

Velkou roli samozřejmě v celém procesu hrají média a veřejné mínění. Novináři se pochopitelně soustředí na osobnosti veřejného nebo společenského života. Na ně nabalují své příběhy. Svobodnému tisku nemůžete zakázat, aby se zajímal o tento typ lidí, i když je sporné, čeho dosáhnou, když se třeba zaměří na někoho se zdravotním handicapem. My ale nemůžeme dělat předběžnou cenzuru ani nemůžeme vybírat, o koho se budou novináři zajímat. Už od roku 2005 je archiv ze zákona povinen umožnit přístup k materiálům. Někteří pracovníci si v minulosti hledali cestičky, jak se tomu vyhnout, ale to už dnes nejde.

Novináři se také přednostně zaměřují na agenty. I to má svou logiku, protože je mezi nimi nejvíce lidí, kteří jsou ještě dnes veřejně činní. Mezi bývalými příslušníky StB už tolik ne.

Ale takový zájem samozřejmě není dostačující. Je potřeba, aby existovala i odbornější rovina diskuse, která by dokázala například odstínit rozdíly mezi lidmi, kteří třeba tou či onou formou po určitou dobu podpořovali komunistický režim, ale poté se jejich role změnila. Je také potřeba vzít si příklad z fungování německého úřadu a vytvořit pro média lepší servis. Nedávat jim jen konkrétní svazek bez dalšího vysvětlení. Poskytnout jim i pohled na širší kontext nebo důkladnější rozbor složitostí případů.

Nezůstávají při těchto aférách v pozadí skuteční viníci zla?

Doufám, že se také v budoucnu obrátí více pozornosti k příslušníkům StB. Byli to oni, kteří sloužili režimu nejvíc. Měli své postupy a metody, jak získávat slabší jedince ke spolupráci a přes ně vytvářet tlak a řídit společnost. Na druhou stranu ale byli lidé, kteří se jim dokázali vzepřít. I tyto hrdiny je třeba více připomínat. Pak tu ale existovali lidé, kteří se s nimi scházeli v hospodách nebo úřadovnách a pokoušeli se s nimi hrát hru. Neřekli jim třeba všechno. Jenže státní bezpečnost již měla své metody, jak si výpovědi vzájemně prověřovat a doplňovat. Byli to profesionálové. Dokázali do stejné skupiny infiltrovat jiného spolupracovníka, který měl stupnici důležitosti zpráv nastavenou jinak a říkal jim zase něco jiného. Tak získávali objektivnější výstupy použitelné k vládnutí.

Pavel Žáček. Foto Petr Blažek

Pavel Žáček (1969) je vedoucím archivu bezpečnostních složek MV a připravuje vznik Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek. Absolvoval Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy a v polovině devadesátých let pobýval na Stanford University v USA. V letech 1989 až 1991 byl šéfredaktorem čtrnáctidenníku Studentské listy. Od roku 1993 působil v Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů StB. Od roku 1999 pracoval v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a od 2004 také v Ústavu paměti národa v Bratislavě.

Konflikt a umění sounáležitosti

Tony Blair odstoupil z úřadu britského premiéra. Čeká ho další práce – blízkovýchodní kvartet si ho zvolil za vyslance. Blairovým denním chlebem se tak stane nejen budování institucí palestinského možná-někdy-státu, ale především urovnávání sporů: mezi Izraelem a Palestinci i mezi Palestinci samými. Pomocnou ruku napříč stoletími by Blairovi mohl podat velký Florentin Niccolò Machiavelli.

TOMÁŠ HAVLÍN

Machiavelliho odkaz bývá obvykle zredukován na pár základních zoologických frází. Připomene se, že člověk je nevypočitatelná hyena, jíž je třeba tvrdě vládnout, že panovník má být lev i liška zároveň a že zajíci často končí na pekáči. Machiavelli ale nabízí vedle výletů do říše zvířat i něco jiného. Podává obraz Florencie, ve které proti sobě bojují zneprátené sociální skupiny, a trne hrůzou, že se prosperující město nakonec utopí v chaosu. Tony Blair ve svém politickém testamentu nazvaném *Co jsem se naučil* (The Economist, 2. 6. 2007) jeho obavu sdílí, pouze ji promítá do globálních rozměrů. Šediny mu nepřibývají ze sporů cechů a šlechty, ale z konfliktu Západu a „pervertované formy islámu“. Otázku si kladou v zásadě stejnou: jak omezit konflikt, zabránit nástupu chaosu a nastolit jednotu? V odpovědích na ni se ale rozcházejí. Konfliktně.

Řád a chaos

Problém řádu (jednoty) a chaosu (rozdrobení) je pro Machiavelliho klíčový, protože má zásadní důsledky pro jeho nejvyšší politické hodnoty – prosperitu a moc města. Pouze jednotné město může zvyšovat svou moc a jednotu je tedy nutnou podmínkou velikosti. Naopak nekonsolidované a řevnivě obce končí špatně. Devastují samy sebe (lůza pálí paláce šlechticů, šlechta se pobíjí mezi sebou) a vystavují se kvůli své vnitřní slabosti riziku heteronomie. Okolních měst ochotných dobýt zesláblou Florencii a učinit ji „závislou na milosti jiných“ se najde vždy dost. Charakteristických rysem Machiavelliho představy chaosu je, že může vytanout na povrchu

v každém okamžiku. Dnes sice často slyšíme, že různá přijatá rozhodnutí neodpovídají mezitím proměněné situaci, ale pokud se současnost v něčem liší od 15. století, pak v tom, že za cenu zvýšení finálních rizik prodloužila inkubační dobu mezi vznikem krize a kolapsem (zapomeneme-li na chvíli na nukleární zbraně). Machiavelli s žádným podobným nárazníkovým pásmem počítat nemůže. Jiskra na náměstí se záhy mění v plameny v paláci a i nevinná hádka může ústít v lidovou vzpouru. Život ve Florencii je životem v permanentní hrozbě politického chaosu.

Druhým znakem chaosu je jeho periodicitu. Machiavelli zastává cyklickou koncepci dějin, ve které se etapy jednoty a dezintegrace průběžně střídají. Vztah řádu a chaosu je přitom dialektický. Jsou to vzájemně se vyvolávající opaky, kde se jeden pól probouzí k životu právě ve chvíli (a díky tomu), kdy ten druhý dochází naplnění.

Důsledky chaosu jsou fatální. Společnost se ve fázi rozpadu vrací do bodu nula hospodářského rozvoje a politická nejednota se v tomto ohledu podobá morové epidemii tak, jak ji popsal Fernand Braudel. Ten o ní v knize *Kapitalismus a civilizace* mluví jako o periodicky se opakující katastrofě, která vrací společnost do jejího dětství, a tím zároveň určuje „limity možného“, tj. hranice toho, čeho může daná společnost dosáhnout. Jednoduše řečeno, společenství, která inklinují k rozpadu, jsou odsouzena k tomu, aby procházela znovu a znovu stále tu samou cestu.

Babylony univerzálních hodnot

Prakticky celou Machiavelliho politickou nauku lze chápat jako snahu prolomit koloběh řádu a chaosu, dialektiku sociální atrakce a repulze. Vymanění se z cyklu by umožnilo postavit společnost do bezčasí a odstranit tím limity možného, které brání infinitnímu rozvoji města. Podmínkou úspěchu je společenská jednotu a Machiavelli se tím, že se jí snaží vytvořit, částečně vřazuje do politicko-filosofické tradice, kterou Peter Sloterdijk označuje jako „umění sounáležitosti“. Tato tradice si, Platónem počínaje, klade za úkol podávat takový výklad politické reality, který otupí sociální konflikty, stmělí extrémní nerovnosti a vytvoří iluzi harmonické společnosti, která nás přesvědčí o tom, že patříme k sobě, že jsme „my“.

Sounáležitost, tedy jednotu, je ovšem krajně křehká. Těm, kteří by ji prosazovali na úrovni Florencie (Machiavelli) nebo v globálním měřítku (Blair) s přílišnou vehemencí, nastavuje zrcadlo biblické vyprávění o babylonské věži. To je podle Sloterdijka především antiimperiálním mýtem, který naznačuje politickým megalopatům, že úplná jednotu je nemožná, sounáležitost omezená a konflikt nevyhnutelný.

Bylo by nefér vztahovat Sloterdijkovu kritiku na Machiavelliho. Není totiž naivní a meze sounáležitosti si dobře uvědomuje. Konfliktům navíc přiznává společensky pozitivní roli. „Velmi se ve svých iluzích mýlí ti, kdo si myslí, že nějaká republika může být jednotná,“ říká. Můžeme ovšem to samé tvrdit o Tony Blairovi, který vyhlašuje světovládu univerzálních hodnot?

Zdroje a tváře střetávání

Machiavelliho teorii konfliktu nenajdeme v kanonickém *Vladaři*. Částečně je naznačena v *Rozpravách o prvních deseti knihách*

Tita Livia, kde se o skupinovém konfliktu mluví jako o předpokladu svobody, ale její úplná podoba se nachází až ve *Florentských letopisech*. V tomto pozdním historiografickém díle Machiavelli líčí dějiny města, počínaje pádem říše římské. Největší prostor je ale věnován Florencii 14. a 15. století, tedy období, kdy se proti tradičním šlechtickým rodům prosazuje stále vlivnější buržoazie.

Obraz rozklížené Florencie je velmi plastický a Machiavelli nám de facto předkládá dějiny města jakožto dějiny střetů skupin, které se nacházejí uvnitř jeho hradeb. Katalog sporů je obsáhlý: nepřátelství k sobě cítí propapežští guelfové a procísařští ghibellini, guelfové sami se rozdělují na „černé“ a „bílé“ (dělení má zdroj u zneprátených rodů Donatiů a de Cerchiů), vedle toho tu jsou spory cechů a šlechty i šlechty a lidu. Významnou úlohu hraje samozřejmě lůza, která se pružně přidává na tu či onu stranu.

Touha nebýt ovládnán

Podstatné je, že Machiavelli neurčuje pouze jedinou linii, která by rozlamovala společnost ve dvě. Hranice konfliktu jsou mnohočetné a vzájemně se prolínají. Pokud tedy příslušnost k jedné skupině váže k sobě dva jedince, může z nich zase příslušnost k jiným skupinám dělat nepřátele na život a na smrt. Konkrétně řečeno, je možné být šlechtic a guelf, ale je také možné být šlechtic a ghibellin (přičemž platí, že černí guelfové mají ke ghibellinům za určitých okolností blíží než k bílým guelfům). Do mysli se neodvratně začíná vkrádat jediné slovo: Babylon.

Skutečnost, že Machiavelli identifikuje více linií konfliktu, neznamená, že by je nedokázal vzájemně porovnávat a vážit. Existují totiž samozřejmě takové spory, které mají hluboké příčiny, a takové, které lze relativně snadno odstranit. V tomto smyslu Machiavelli hovoří o konfliktech přirozených a ideologických. Do první skupiny patří střety vládců a ovládaných. Náleží jim jakýsi bazální status, protože jsou kódovány v samotné bytostně lidské touze nebýt ovládnán. Mezi pány a lidem, říká Machiavelli, vládne přirozené nepřátelství. Vedle toho jsou tu ale i ideologické konflikty, jejichž struktura nezasahuje tak hluboko do lidské přirozenosti. Sem se řadí například otázky náboženství, které Machiavelli chápe jako v silném slova smyslu nepodstatné. Koneckonců novověká idea tolerance se v době náboženských válek nezrodila z humanistického apelu na svobodu vyznání, ale z pragmatického náhledu, že vynucování náboženské homogenity je nákladné a navíc může ohrožovat politickou jednotu. Tudíž je možné se s ní s klidnou myslí rozloučit.

Není svobody bez konfliktu

Z nepřeborného množství florentských konfliktů je možné abstrahovat jejich relativně jednoduchou typologii. Z hlediska radikality je lze rozdělit na moderované a nepřeklenuté, z hlediska jejich vztahu k obecnému blahu na destruktivní a produktivní. Čtveřici kategorií je možné mezi sebou vzájemně kombinovat. Vyloučená je pouze produktivní podoba nepřeklenutého konfliktu – tvrzení, že nepřeklenutý konflikt je pro obec škodlivý, představuje analytický soud *a priori*. Moderovaný konflikt může oproti tomu nabývat obou podob: může obec poškozovat, ale může pro ni být i přínosem. Druhá varianta je podle Machiavelliho častější.

Tony Blair vyhlašuje světovládu univerzálních hodnot. Foto BBS News

Co by se Tony Blair naučil od Machiavelliho

Nepřeklenutý konflikt je tedy vždy ničivý. V jeho rámci dochází v obci k takovému druhu rozdvojenosti, který Machiavelli považuje za škodlivý. Konkurenční strany se od sebe izolují a vytvářejí sekty. Vyhrocená polarizace vede k tomu, že se ruší jakákoli jednota a mizí společná půda, na které by bylo možné vyjednat kompromis. Radikálně odlišné skupiny pouze soupeří o moc, definovatelnou jako schopnost prosadit v obci svůj soukromý zájem a podřídít mu i ty, kdo ho nesdílejí. Takové prosazení je ale vždy pouze dočasné. Tyranida partikulárního zájmu vyvolává reakci a poměr sil se brzy obrací.

Destruktivní podobu na sebe může vzít i umírněný střet. Zatímco ale škodlivost nepřeklenutého konfliktu vyplývá z radikální odlišnosti stran, rizikem moderovaného konfliktu je jejich asimilace. Podle Machiavelliho k takové situaci nedochází často, ale přihodí se. Ve III. knize letopisů popisuje stav, kdy se florentská šlechta asimiluje a přijímá znaky měšťanů. Machiavelli vnímá tento proces s nelibostí, protože se tím z města vytrácí pozitivní vlastnosti tradičně spjaté se šlechtickým stavem. Pokud se šlechtic začne podobat měšťanovi, mizí z Florencie udatnost a vojenská statečnost.

Nesektarska odlisnost

Machiavelli ukazuje, že jak absolutní rozdvojení, tak absolutní jednota nepředstavují pro Florencii dobrý program. První neguje možnost hovořit o „jednom městě“, druhého obírá o hodnotné vlastnosti, které představují „koření“ obce. Proplout mezi Skylou absolutní jednoty a Charybdou krajního dualismu Machiavellimu umožňuje koncepce produktivního moderovaného konfliktu, která propojuje výhody jednoty a diference. „Je sice rozdvojenost, která republikám škodí, je však také taková, která jim prospívá,“ připomíná. V kontextu produktivního sporu sice přetrvávají skupinové rivality, ale zároveň se objevuje společný jmenovatel skupin, který otevírá cestu ke konsensu. Ten má podobu hegelovské syntézy: na jednu stranu překonává rozpory soupeřících frakcí, ale na druhou stranu tyto frakce zachovává a nevčleňuje je do indiferentní jednoty. Rozdvojení zůstává zachováno, jde ovšem o „rozdvojenost bez sektářství a stran“.

Co je ovšem tím společným jmenovatelem, který otupí hrany skupinových konfliktů? Co přivede soupeře k jednomu stolu? Podle Machiavelliho, jakožto technika sounáležitosti, je to především schopnost přesvědčit strany o tom, že už ve skutečnosti u jednoho stolu sedí a že mají společné zájmy – že jsou „my“. Vytváření této operativní fikce je jedním z momentů, kdy se u Machiavelliho dostávají na scénu morální hodnoty. Tím, co má sloužit jako společný jmenovatel konfliktních skupin a co je má v tomto smyslu spojovat, je totiž „zdravý morální základ“, podobný Tocquevillovým *habitudes du coeur*. Jeho obsah tvoří morální hodnoty, zvyky a pravidla, která jsou vlastní všem Florentánům. Machiavelli tím ukazuje, že ať už patříme k jakékoli skupině či frakci, vždy jsme především Florentáné a že ať už mezi sebou máme jakékoli spory, vždy je možné vztahovat se k základní jednotě srdcí. Všeobecně sdílená a morálně popsaná kolektivní identita nabízí hledanou politickou *arché*, s jejíž pomocí je možné čelit anarchii soupeřících zájmů.

Blairův demokratický globalismus

Tony Blair žije stejně jako Machiavelli v neklidné době. Vzájemná závislost zemí se podle něj zvětšuje a „to, co se děje v Pákistánu, má vliv na britské ulice“. Přestože jsou ale státy vzájemně propojené, nelze se opírat o globální sounáležitost. Občanská válka v Iráku nebo aktuální útoky ve skotském Glasgow ukazují, že sounáležitost má své meze a že sice existují různá dílčí, ale žádné absolutní „my“.

Hlavní linie konfliktu dnes podle Blaira prochází mezi demokratickými zeměmi a (islámskými) teroristy, případně lotrovskými státy. Válku s nimi je podle něj třeba vést všemi prostředky. Blair je klasickým případem liberální holubice, která se přeměnila ve válečného jestřába, takže se kladně staví k použití síly. Současně ale připomíná, že válku s „pervertovanou formou islámu“ nevyhrají pouze armády. Konflikt s teroristy je stejně tak bojem zbraní jako ideologií. V ideologickém střetu se je podle Blaira potřeba opřít o univerzální hodnoty, které demokratické země reprezentují: řadí k nim svobodu, spravedlnost a samu demokracii. Apeluje na západní tábor, aby se za tyto hodnoty postavil a nepochyboval o nich. Jinak nebude možné dovést k vítěznému konci boj, který už je téměř završen. Univerzalitu demokratických hodnot potvrzuje totiž to, že je uznává celý svět s výjimkou teroristů a tyranských vlád. Toto celosvětové uznání, které se vztahuje i na islámské země, Blairovi umožňuje nemluvit o střetu kultur, který pilně vyvolávají teroristické sítě. Namísto toho tvrdí, že sounáležitosti již bylo do značné míry dosaženo a teď už jde jen o to, přestat poslední bašty odporu.

Nesektarska odlisnost

Blair i Machiavelli řeší společný problém: jak zmírnit konflikt a vytvořit základnu, na které bude možné řešit konkurenční nároky nedestruktivním způsobem. Oba se odvolávají na morální hodnoty, ale zde podobnost končí. Hlavní rozdíly mezi Machiavellim a Blairem v oblasti řešení konfliktů spočívají v tom, jaký dosah, platnost a funkci hodnotám přisuzují.

Dosah hodnot je v Blairově podání celoplatnatární. „Není nic absurdnějšího, než snažit se představit svobodu a demokracii jako nějakým způsobem západní koncepty,“ říká. Naproti tomu se zdá, že Machiavelli chápe hodnoty jako lokálně vázané. Vždy o nich hovoří v kontextu omezeného prostoru, totiž městského státu. Hodnoty zde plní sociálně konsolidační funkci a vedle prosperity obce mají zajistit schopnost odolat vnějšímu nepříteli. Ve sféře vztahů mezi státy už na ně ale řeč nepřichází. Vůdčími normami jednání jsou tu prospěch a zisk a ani sám Machiavelli neočekává, že by to mělo být jinak. „Cílem těch, kdo začínají válku, bylo vždy sebe obohatit a nepříteli ochudit, a je to správné. Vítězství nevyhledáváme z žádné jiné příčiny a ani výboj není žádoucí pro nic jiného, než abychom učinili sebe mocnými a nepříteli slabými,“ říká. Mezinárodní politika podle něj nemá podléhat morálním pravidlům. Hodnoty jsou pouze vnitřní záležitostí města, která se neodráží na mezistátní úrovni a už vůbec není vývozním artiklem.

Druhý rozdíl spočívá v tom, že zatímco Blair prohlašuje platnost hodnot za univerzální, Machiavelli ji podřizuje reálným podmínkám. Nabízí tak sice o něco méně ambiciózní, ale možná o to zajímavější přístup k hodnotám. Platnost morálních hodnot je podle něj funk-

Podle Nicolla Machiavelliho se hodnoty potvrzují v konfliktu. Zastáváme je, máme-li proti komu. Foto Wikipedia.org

cí vnitřního nebo vnějšího ohrožení. Hodnoty připomínají pastýřské svolávání stáda, neboť začínají platit ve chvíli, kdy je nepřítel před branami. Republiky se v době války sjednotí, míní Machiavelli. Poučný je v tomto kontextu případ popsáný v Letopisech. Machiavelli tu vzpomíná na rok 1453, kdy Turci dobyli Cařihrad. V samotné Itálii měla událost nevidaný efekt. Znesvářené státy, na které začal dopadat stín turecké říše, zanechaly válek, Itálie se sjednotila a zavládlo v ní (samozřejmě dočasně) příměří. Žádný další případ, kdy by se státy sjednotily pomocí mobilizované kolektivní identity, Machiavelli neuvádí.

Poslední a asi nejdůležitější rozdíl spočívá v tom, že zatímco pro Machiavelliho jsou hodnoty především pragmatickým nástrojem řešení politického konfliktu, u Blaira se zdá, že představují spíš jeho zdroj. Blair nepoužívá hodnoty jako nástroj spojení nespojitelného, ale jako prostředek k identifikaci protivníka, který je následně ztotožněn s morálním zlem. Důsledkem takové morализace politiky je vyloučení možnosti kompromisu: souboj se zlem musí vést k jeho zničení. U Machiavelliho žádné moralistické cejchování konfliktních skupin nenajdeme. Strany jsou morálně zaměnitelné, a to už z toho důvodu, že se utkávají o stejné statky – moc a bohatství. Žádné ze stran nejde o víc, než zaujmout pozici té, která právě vládne, a cílem přitom není žádnou ze skupin zničit. Je možné namítat, že terorismus a teroristic-

ké organizace jsou absolutním zlem, se kterým žádný kompromis ani technicky uzavírat nelze. Sám Blair se na to odkazuje, když říká, že „neexistuje žádná jiná alternativa, než s tou hrozbou bojovat, kdekoli vystrčí hlavu. Nejsou tu žádné požadavky, které by byly byt jen vzdáleně vyjednatelné. Je nutné je potříť.“ Na druhou stranu to ale nijak nevyvrací skutečnost, že sama silně moralisticky podbarvená politika mnoho prostoru pro vyjednávání nenabízí. Její škodlivost se projevuje ve chvíli, kdy má co do činění s méně „vyhrocenými“ konflikty, než je boj s terorismem. Jedním z nejhorších rozhodnutí amerických správců Iráku například bylo, že neumožnili podíl baasistů na vládě. Ponaučení si může vzít i Blair pro svou blízkovýchodní misi. Pokud jednoduše přijme dosavadní západní postoj a označí hnutí Hamas za ty „zlé“, může to vést k tomu, že se do izolovaného a zchudlého pásma Gazy otevrou dveře výrazně radikálnějším organizacím typu al-Káidy, které dosud do Palestiny přístup neměly.

Pokud tedy existuje ponaučení, které si Tony Blair může od Machiavelliho přibalit na cestu, pak zní, že s morálním zápallem je lépe šetřit jako se šafránem. Je ale možné, že se Blair nechá inspirovat jiným výrokem velkého Florentána. Totiž tím, kterým Karl Marx uzavírá předmluvu ke Kapitálu: *Segui il tuo corso, e lascia dir le genti!* (Jdi svou cestou a nech lidi mluvit!). To by ovšem bylo spíš na škodu. Autor je redaktor časopisu A-kontra.

Česká, tedy vaše televize

Jak horká je židle šéfa zpravodajství Šámala?

Nynější sílící tlak poslanců na odvolání Rady České televize je poslední zoufalá snaha ukočírovat televizní zpravodajství a publicistiku, jež řídí „zachránci demokracie“, kteří přežili krizi z roku 2000. Do této chvíle nepomohlo nic. Zákulisní upozornění ani veřejná kritika.

ŠTĚPÁN KOTRBA

Od nástupu Jiřího Janečka do funkce generálního ředitele ČT je patrné jeho neblahé působení na kvalitu televizního zpravodajství a publicistiky. Otřesná úroveň zpráv vynikne, když se zaměříme na nestrannost a vyváženost. To jsou pojmy, které si zpravodajský tým Zdeňka Šámala vykládá zcela po svém.

„Česká, tedy Vaše televize.“ To bylo reklamní heslo ČT do chvíle, než na Kavčích horách pochopili jeho trapnost a tiše jej uklidili do archivu. Mechanismus kontroly diletantskými či aktivistickými radními je nastaven tak krotce, že neumožňuje definovat, sledovat a vyhodnocovat pořady s ohledem na jejich obsahovou, žánrovou, genderovou i politickou vyváženost. Radní si mnohdy řeší spíš vlastní problémy a redaktoři tak mají za peníže občanů možnost vlastní politické agendy, vlastní interpretace morálky, vlastní definice historie a vlastní představy o budoucnosti politiků i státu.

Televize z Jánského vršku

Nelze popřít, že vina na rozbrědlosti definice vyváženosti a objektivit leží i na zákonodárcích. Ti v roce 2000 přijímali zákon o ČT ve stresu a pod tlakem dramatických okolností končící rebelie, u níž nikdo z politiků nevěděl, zda náhodou neskončí státním převratem. Kompromis se hledal velmi těžce a pouze tři poslanci v nabitém jednacím sále ve tři hodiny ráno rozhodli, že hlasování neskončílo přijetím jmenovací „trojnožky“, ve které by senát a prezident získali právo volit třetinu radních. To by dnes byla televize řízena z Jánského vršku. Paradoxem je, že návrhy na trojnožku vznášeli ti, kteří byli zbytkem sněmovny označováni za „hradní křídlo“, tedy stoupeni bývalého absurdního dramatika. Do zákona se dostala pravidla, která jako kompromis nikoho nenadchla a nikoho neurazila. Byla výsledkem rozkolu uvnitř ČSSD, kdy jedni zastávali konzervativní stanovisko a uvědomovali si, že vzbouřeneckým vysíláním došlo k porušení zákona, zatímco druhí vypadali, jako by trávili noci ve velínu Kavčích hor. Tehdy se ukázalo, jak mělké je uvažování našich politiků. Nikdo ze vzbouřenců nenesl odpovědnost za promrhané miliony ani za masivní odhlašování koncesionářských poplatků,

jež přinesl nesouhlas části veřejnosti s propagandistickými praktikami vzbouřenců.

Kinder, Küche, Kirche

Jaké jsou programové preference veřejnoprávní televize? Křesťanské názory zasahují nejen dokument a kulturu, ale i hrané filmy v rozsahu daleko větším, než by příslušelo vzhledem k počtu věřících v populaci. Mladí diváci jsou systematicky ignorováni. „Smíření“ s Němci, znejasňování odpovědnosti za nacistickou genocidu, absence antifašistických sdělení – to není vyváženost. Evropská integrace, evropská agenda a instituce EU jsou na osmém až desátém místě mezi nejčastějšími tématy zpravodajství. Až za dopravními nehodami. A když už zazní, jsou negativně komentovány. Z ČT nevíme skoro nic o tom, co se děje v Bruselu, přestože tam působí čeští europoslanci a jsme už nějaký ten pátek v EU. Ženská témata zaujímají pouze 15–18 % času vysílání. Pořad Sama doma není genderovým pohledem, ale jeho pravým opakem – utvrzuje stereotyp ženy, která, jsouc sama doma, a tudíž nejspíše živena manželem, zabývá se pouze výchovou dětí, péčí o pleť, vařením a vyšíváním. Kinder, Küche, Kirche.

Sociální vyloučení, solidarita, genderová nevyrovnanost, vzdělání a sociální spravedlnost, stejně jako počítačová gramotnost nezajímají televizi veřejné služby ani z poloviny tak, jako podnikatelské pořady a bulvární pseudoinformace, případně kvízy a estrády. Alterglobalistická témata se až na výjimky neobjevují. Levice je pasována jen do role vyžírky státního rozpočtu. Oproti tomu je neustále zdůrazňována „nezbytnost radikálních reforem rozchazovacího státního rozpočtu“, jako by financování veřejných statků, veřejných služeb a správa věcí veřejných šly outsourcingem a jedinou alternativou byla jejich privatizace. Slovo solidarita je tu k smíchu. Ekonomický i hodnotový liberalismus spolu s až anarchistickým vztahem

ke státním institucím zní libě ambiciózním kavárenským intelektuálům, na venkově ale u starších občanů vyvolává znechucení.

Téměř nic se nedozvíme o politických změnách v Asii, nic se nedozvíme o Brazílii a celé Jižní Americe, nic se nedozvíme o Africe. O Kubě pouze to, jak strašný je Fidel Castro. O Japonsku, Číně, Indii či Tichomoří nevíme z ČT nic jiného, než že tam bohatí jezdí na dovolenou. Historie druhé světové války, šoa a osvobození je tak nezajímavá, že děti školou povinné se nezřídka obdivují nacistům. Z televize lze získat dojem, že Rusko je zemí okupantů, opiců a rudých fanatiků. Stejně málo a povrchně se hovoří o Slovensku. O elektrifikaci venkova a přehradách na Vltavě nic. Stejně nic se ale dozvíme i o českých vědcích a inženýrech. Jen v evropském vědeckém centru CERN jich je dnes na čtyři sta.

Mentorovat, přesvědčovat, bavit

BBC kdysi veřejnou službu definovala třemi slovy: informovat, vzdělávat, bavit. Česká televize ji odmítá vnímat jinak než: mentorovat, přesvědčovat, bavit. Bývalý programový ředitel pak pouze: bavit, bavit, bavit, protože na víc neměl. Roli vzdělávací a informační plnila ČT dosud nedostatečně. Většina kritiků z řad novinářů i poslanců rezignovala. Zlepšení situace očekávají od systémových změn v podobě postupné ekonomické stabilizace a od následného uvolnění finanční blokády (reklama na ČT do výše 1 procenta vysílacího času).

Krom toho doufají v pomoc digitálního multiplexu; očekávají změny v dramaturgii a radikální personální obměnu zpravodajství. Nejsou-li ochotni odvolat Zdeňka Šámala ani ředitele, ani Rada, politici si nějaký mechanismus změny zřejmě najdou. Odvolání rady bude první krok. Dříve než někdo mimo požadavku defenestrace generálního ředitele vysloví i slovo privatizace.

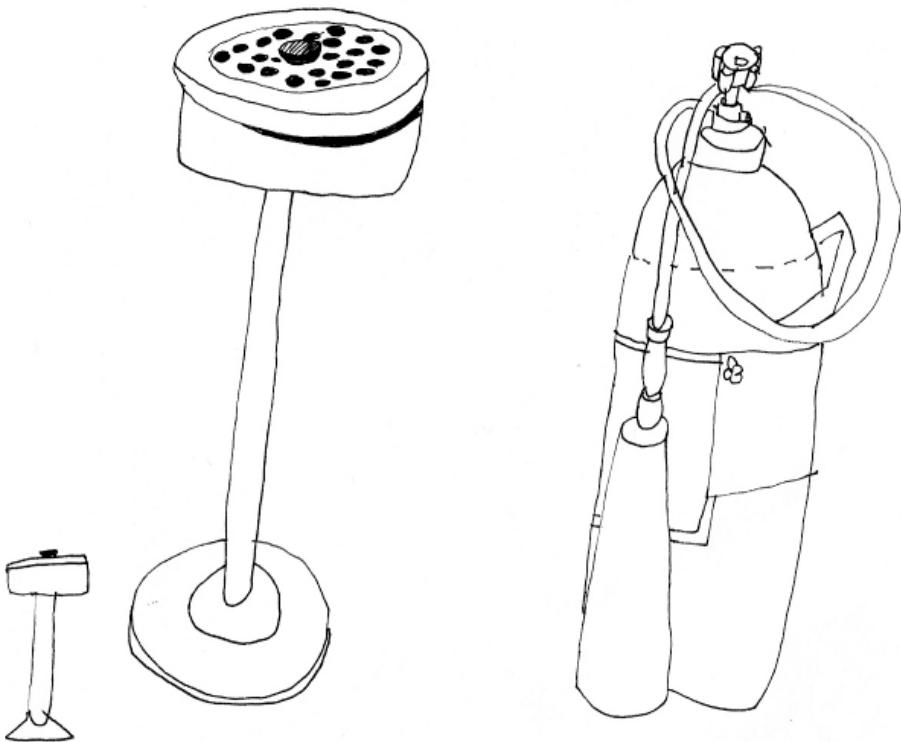
Autor je redaktor internetového deníku Britské listy a bývalý člen Rady českého rozhlasu.

přešlap

Za provoz svobodnější a levnější

Dne 5. července v poledne byl poslední blogový příspěvek Lubomíra Zaorálka na Aktuálně.cz deset dní starý, příspěvek Jana Zahradila byl jen o den mladší, Alice Nellis napjala naposledy dokonce 22. dubna, Mirek Topolánek v polovině května. Dne 5. července v poledne nabízely Lidovky.cz k přečtení nejen blog Bohumila Doležala (tomu lze upřít ledacos, ale nikoliv náruživost v psaní), ale i Rosse Hedvicka (vlastní charakteristika: „Píšu o věcech, o kterých se ostatní bojí psát. Jsem něco jako první český národní buditel třetího milénia. F. L. Věk internetové éry.“). Jiří Paroubek je pilný a píše blogy i pro Aktuálně.cz i pro idnes.cz. Nejkrásnější titulek (autora neuvádím) jsem našel na idnes.cz: „Cvičení pro naladění vědomí k mentálnímu vidění“. Internetová svoboda je úžasná věc, ale jinak úžasné je, jak vtrhla do titulů, u nichž se donedávna dalo očekávat, že jsou redigovány. A tedy – věděli jsme, co se dá od nich očekávat v dobrém i ve zlém. Jaké názory tam budou převažovat, jaká bude úroveň jazyka. Blogy ani na nejčtenějších adresách zřejmě nerediguje nikdo, ani interpunkci neopravuje; jak si to autor napíše, tak to má. Autoři nejspíš nemají předepsán rozsah textů či periodicitu příspěvků. Novinkou je tak směs: astrolog nedaleko astronoma, politik vedle novináře, řazení – například na Aktuálně.cz – jen podle abecedy. Také dříve měly noviny horoskopy, ale jejich autoři se nesetkávali v jedné rubrice s vědci. Také dříve psali do novin politici, kteří přirozeně svým psaním prosazují svůj mocenský zájem, ale nebyli postaveni bez odlišení vedle nezávislých novinářů, jenž mají své názory, ale bezprostřední mocenský zájem obvykle (doufejme) nikoliv. Myslím, že kromě fascinujícího vlivu internetové svobody tu hraje roli ještě jeden aspekt: většině autorů je dodatečnou a zřejmě jedinou odměnou vědomí, že si je přečte mnoho lidí. Za tu cenu si pak klidně nechávají svými čtenáři nadávat. Pro autory méně známé je dodatečnou satisfakcí to, že se touto cestou stávají VIP. Kolikrát se tak může ocitnou někdo dosud neprosulý mezi slavnými zpěváky a politikem z titulních stran! Když zůstaneme u zmíněných adres: Lidovky.cz a idnes.cz vlastně jen rozvíjejí ducha, kterého pěstují už druhé desetiletí. U Aktuálně.cz záplava blogů znamená, že se ambiciózní projekt svébytného a jen internetového deníku nepovedl. Možná za to tvůrci a redaktoři ani nemohou, možná si jen znova, jako mnozí před nimi, ověřili, že na některé záměry je český trh příliš malý.

Václav Burian

Kresba David Böhm

Dějiny družstev očima pamětníka

Osobnost prvorepublikového politika, družstevníka a pouónorového emigranta Ladislava Feierabenda tu již představila Naďa Johanisová (A2 č. 23/2007). Právě ona se také zasloužila o překlad a vydání jeho práce o dějinách zemědělských družstev v Československu.

JAKUB RÁKOSNÍK

Kniha Ladislava Feierabenda (1891–1969) *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952* je sice více než půl století stará, nicméně v kontextu českých hospodářských dějin stále přínosná. Dosud nejobjemnějším historickým zpracováním této tematiky totiž zůstává jen o sedm let mladší kniha Ludvíka Špirky *Zemědělské družstevnictví v kapitalistické a lidově demokratické ČSR – Uplatnění Leninova družstevního plánu*, jejíž název je výmluvným shrnutím obsahu.

Třebaže se po roce 1989 objevilo několik knih o dějinách družstev (zvl. Lidmila Němcová) a také pramenných studií (např. sborník *Osudy zemědělského družstevnictví ve 20. století*, Uherské Hradiště 2002), není vydání Feierabendovy knihy pouhým vyjádřením uznání zasloužilému prvorepublikovému politikovi. Jedná se o důkladný úvod do mechanismů předválečného družstevnictví, jenž vysvětluje základní pojmy tehdejšího svépomocného hnutí. Publikace vznikla původně v anglickém jazyce a byla určena zahraničním zájemcům o danou problematiku. Proto také v úvodu obsahuje obecné údaje o meziválečném Československu a je sepsána takřka formou učebnicovou.

Feierabend patřil zvláště ve 30. letech minulého století ke klíčovým představitelům agrárního družstevnictví. Od roku 1930 působil jako vrchní ředitel Kooperativy, obchodního ústředí skladištních družstev, a v roce 1934 se stal z vůle vlády předsedou Československé obilní společnosti (tzv. obilní monopol). Byl tedy pro zpracování tohoto tématu jednou z nejpovolanějších osob. Nicméně právě informace ze zákulisí fungování družstev, s nimiž musel být velmi dobře obeznámen, přechází zcela mlčky. Družstva v meziválečném období často patřila k základu hospodářské síly politických stran. Feierabend tuto skutečnost považuje za velké neštěstí československého družstevnictví. V tomto smyslu píše: „Ekonomická moc těchto federací byla

využita v politických bojích a jednostranných politických aktivitách v období před druhou světovou válkou. Kdyby si byly československé organizace zachovaly svou čistě kooperativní povahu a omezily své aktivity na sociální a ekonomické principy svépomoci, byly by bývaly mohly lépe odolávat komunistické infiltraci po válce.“ (s. 20)

Mechanismy prorůstání stran s družstvy a způsoby financování partají z nejrůznějších zdrojů, včetně družstevních, zůstávají dodnes obestřeny tajemstvím a jen málo historiků si trouflo se do tohoto tématu pustit (např. Zdeněk Sládek). Feierabend však, jak již bylo řečeno, píše dějiny družstev a nikoli paměti družstevního činovníka. Navíc v době, kdy bohatě strukturovaný svět zemědělského družstevnictví zmizel ve prospěch komunisty dirigovaných JZD, které s tradiční hospodářskou svépomocí, jak se utvářela od 19. století, neměla již nic společného. Proto je celkové vyznění knihy poněkud nostalgické a vyznačuje se silnou tendencí k apologii zašlých časů předválečného družstevnictví.

Autor je ve výkladu silnější tam, kde píše o věcech, které sám měl možnost zažít. Proto jsou poutavější pasáže o meziválečném družstevnictví než o kolektivizaci, v nichž svůj výklad redukuje na rozbor klíčových zákonů a rámcové postižení hlavních trendů kolektivizačního „furiosa“ po roce 1948. Na tomto místě je ovšem nutné vzít v úvahu, kdy a kde text vznikl a o jaké prameny měl autor vůbec možnost se opřít (seznam je součástí knihy).

Samotný Feierabendův text má jen o něco více než 70 stran. K tomu je ovšem nutné ještě připočíst téměř čtyři desítky tabulek a schémat v příloze. Překladatelka ke svému úkolu přistoupila zodpovědně a z jejího doslovu vyplývá, že i s nečekaným osobním zápalem. Rozšířila text o řadu vysvětlujících komentářů a na pomoc si přizvala Jana Slabého, který doplnil část faktografických údajů a vysvětlivek.

Na některých místech jejich poznámky představují i téměř polovinu tiskové strany. Někdy si Johanisová nevěděla s Feierabendovými obraty rady, ale v poznámce to neváhá přiznat a pro jistotu uvádí i původní anglický originál. Nutno jí dát za pravdu: ne vždy je zřejmé, co měl autor anglickým termínem na mysli (hovoří například o „Czechoslovak Statues“, což je přeloženo jako „družstevní stanovy“, ale mohlo jít i o Sbírkou zákonů).

Kniha může být poutavým čtením o zmizelém světě zemědělských družstev pro nejširší čtenářskou obec, ale svou hodnotu si zachovává i pro veřejnost odbornou. Kdo se kdy pustil do studia dobových družstevnických tiskovin nebo dokonce do archivních dokumentů, vždy narazil na to, že mu řada termínů v těchto pramenech nebyla srozumitelná. Navíc struktura meziválečného družstevnictví je s ohledem na podobnosti názvů ústředěn značně nepřehledná. Právě v těchto skutečnostech spatřuji hlavní přínos českého vydání Feierabendovy knihy.

Autor je historik a právník.

Ladislav Feierabend: Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952.

Stehlík, Volary 2007, 163 stran.

veřejné osvětlení

Důvěra v muže bez vlastností

Petr Fischer

Když odcházel Tony Blair z místa premiéra, ukazoval barometr jeho popularity šedesáti-procentní nedůvěru. Britská média i analytici labouristické strany, ale i sám Blair to považovali za katastrofu, která by mohla negativně ovlivnit budoucí volby. Proto je jenom dobře, že Tony konečně šel.

Americkému prezidentovi Georgi Bushovi dnes věří jen necelých třicet procent Američanů, což je historický rekord. Za katastrofu to už nějaký ten pátek považuje nejen Republikánská strana, ale i Bushův vládní tým. V USA se dnes nenajde republikánský kandidát na důležitý post, který by se k Bushovi veřejně hlásil. Politici se zkrátka bojí, že nemilost lidu, do níž se svérázný americký prezident dostal, by mohla poškodit jejich politickou kariéru. Důvěra občanů je pro ně, podobně jako v Británii, jeden z nejdůležitějších ukazatelů, který ovlivňuje budoucí směřování politiky. Je-li důvěra nízká, neomylně to značí, že se něco musí změnit.

V České republice nic takového nefunguje. Českému premiérovi Mirku Topolánkovi

vi nevěří zhruba stejně lidí jako Blairovi a Bushovi, ale šéf kabinetu, jeho spolupracovníci ani Občanská demokratická strana si z toho nic nedělají. Průzkumy důvěryhodnosti považují za folklór, který o ničem podstatném nesvědčí. Podle nich je to jen zbytečná hračka pro média, která nemají o čem psát. Hlas lidu, jenž je v Americe a Británii (ale třeba i v Německu) brán stále velmi vážně, přesně podle starého latinského hesla *vox populi, vox dei*, je v Česku cynicky přehlížen a zesměšňován. Ztrácí se tím důležitá zpětná vazba mezi voliči a politikem, jeden z hlavních znaků vyspělosti demokracie.

Nemá cenu rozebírat, že Spojené státy a Británie mají nekonečně delší demokratickou tradici, samo o sobě to neříká nic o tom, proč tam hlas lidu není nikdy jen tak oslyšen. Musíme jít dál, až k pojmu, který v této souvislosti používají sociologové, hovoříce o „informovaných voličích“. Anglosaský svět politiky je charakteristický zájmem o politiku. Lidé chtějí vědět, co politici dělají a jací jsou, aby se u voleb mohli rozhodnout a vydat svým favoritům vysvědčení či účet, třeba i tvrdý a velmi negativní. Proto také politici nepovažují změny na barometru popularity jen za nějaký náhodný výkyv nálad. Berou ho vážně, protože vědí, že voliči nejsou precitlivělé hysterky, které si jen tak pro radost pravidelně vybíjejí adrenalin v průzkumech veřejného mínění.

Je otázka, na kolik „informovaní voliči“ žijí v České republice, může-li si premiér (ať je to Topolánek, Paroubek nebo Špidla) dovolit dlouhodobě vládnout s dvoutřetinovou nedůvěrou voličů. Na volebních výsledcích se nepopulárnost nějakého politika naposledy projevila ve volbách 2002, kdy Vladimír Špidla porazil nepopulárního Václava Klause (Klaus se následně poučil a stal se dlouhodobě nejpobulárnějším, nejdůvěryhodnějším českým prezidentem). Ale od té doby nic. Volební výsledky dvou nejsilnějších politických stran jsou téměř vyrovnané bez ohledu na to, kdo je vede a co se v politice děje. Voliči jsou rozhodnutí dávno předem, jejich politická volba je dána spíše vnitřním přesvědčením než sledováním konkrétní práce politiků.

Pochybnosti o míře informovanosti českých voličů vyvolává především čelo žebříčku důvěryhodnosti. Několik měsíců mu vévodila lidovecká ministryně obrany Vlasta Parkanová, přestože nic výrazného neudělala a nic důležitého neprosadila. Dokonce prohrála boj o vedení KDU-ČSL s Jiřím Čunkem. Jediný rozumný důvod, který odborníci na veřejné mínění pro úspěch této političky našli, bylo to, že je žena.

Parkanovou nyní nahradil pražský primátor Pavel Bém, což vyvolává ještě větší rozpa-ky. On-lineoví sociologové, specializovaní na

rychlé mediální soudy, vidí příčiny v primátorově úspěšné výpravě na Everest. Už si ale nevšimnou, že lidé v Česku nejvíce věří politikovi, o jehož politických názorech a postupech nikdo nic pořádně neví. Ani členové ODS si často při dotazu nevědí rady s tím, co si o Bémovi myslet. Do jaké skupiny patří? Jak průhledně pracuje na magistrátu? Do jaké míry je absence afér kolem jeho práce s penězi způsobena dřívější dohodou s Jiřím Paroubkem? Podporuje Topolánka, nebo ne? Jak se na něm podepsalo to, že se politicky narodil jako dítě boje za rehabilitaci Václava Klause? Co si konkrétně, nikoli obecně, myslí o penzích, podpoře kultury, registrovaném partnerství? Jaká je jeho politická strategie? Co chce v politice dělat?

Nic z toho nedokáže zodpovědět ani dlouholetý pozorovatelé české politické scény, natožpak voliči, jejichž hlavním zdrojem informací jsou přirozeně média. Pavel Bém je tajemný politik, bez výraznějších obrysů a hran. Taková vyhraněnost by mu mohla později překážet v politickém růstu. Zdá se tedy, že nejvíce věříme „politickému rosolu“, mužům (a ženám) bez vlastností. Topolánkovo přehlížení průzkumů není asi až tak přehnané. Informovaní voliči se přece chovají jinak!

Autor je vedoucí kulturní rubriky v Hospodářských novinách.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

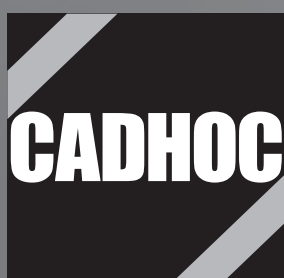
UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Le Chèque Déjeuner, s. r. o. | Kotorská 16 | 140 00 Praha 4

telefon **261 210 367-9** | fax **261 210 366** | e-mail **klientskeodd@seky.cz** | web **www.seky.cz**

Jiří Čunek, the Killer 2

Kdo pomáhá vicepremiérovi?

Rány, které vleklá kauza lidoveckého místopředsedy vlády uštěďruje české společnosti, jsou hluboké. K těm, kdo Jiřího Čunka drží nad vodou, nedávno přibyla nejvyšší státní zástupkyně Renáta Vesecká. Její zásah do probíhajícího vyšetřování porušil příslušné normy a v hodině dvanácté plně vyhověl záměrům Čunkových advokátů i vládní koalice.

PETR ŠAFAŘÍK

Foto Isifa / Lidové noviny / Tomáš Krist

Současná vláda by po předpokládaném obžalování vicepremiéra nejspíše přišla vedle ministra Schwarzenberga (už by prý dnes v senátu Čunka nehájlil) hlavně o hlasy několika lidoveckých poslanců a tím i o svou asociální a nic podstatného neřešící „reformu“. To, jak Vesecká zpochybnila zájem kriminalistů o Čunkovy finanční poměry dále do minulosti, nehorázností směle soutěží s výroky Václava Klause a dalších představitelů ODS o „kriminalizaci podnikání“, které zaznívaly hlavně v dobách, kdy byly polistopadové pokusy vyšetřovat závažnou ekonomickou kriminalitu teprve v plenkách. Slova nejvyšší státní zástupkyně napadající práci policie při zjišťování movitosti Čunka a jeho manželky navíc padla v době, kdy se diskutuje o novele zákona o střetu zájmů, podle níž by majetková přiznání museli podávat nejen politici a další veřejní činitelé, ale i jejich manželé, druzi, případně registrovaní partneři. Jednání a prohlášení nejvyšší státní zástupkyně budou mít určité velmi negativní vliv na mentalitu a etiku nemalé části společnosti, Vesecká dodala silnou munitu lidovému názoru o dvojím metru spravedlnosti a přesvědčení o bytostné prohnalosti politiky.

Koalice a Němec drží, Dalík loví

Krok Vesecké je v našich polistopadových dějinách možná nejzávažnějším případem politického ovlivňování justice. Soutěžit s tím mohou hlavně činy bývalého ministra spravedlnosti Pavla Němce, především jeho podezřelé snahy pomoci pedofilnímu katarskému princovi Sánímu i několika osobám podezřelým z páčání závažné ekonomické kriminality. Pikantní je, že Němec Renátu Veseckou pomáhal prosadit do funkce a dnes je šedou eminencí jejího resortu i úřadu vlády. Existují indicie, že účelové změny státního zástupce a vyšetřovatelů Čunkova případu pomáhal dojednat právě on. Zdá se tedy, že přežití vlády dnes v zákulisí významně zajišťuje pochybná dvojice bezskrupulózních mladých mužů: jeden je nevolený (Marek Dalík) a druhý nezvolený (Pavel Němec). Němec pomáhá zavěšovat lanka

držící Jiřího Čunka, zatímco Dalík zkouší ulovit další sociální demokraty.

K čemu to může být dobré

Na všech těchto odpudivých a pro naši zemi nesmírně nebezpečných souvislostech čunkiadý je dobré to, že odkrývá fungování české politiky a jejích doprovodných mechanismů, především v masmédiích. Poučné je podívat se na současné dění s otázkou, jaké názory a apely by právě od sdělovacích prostředků zaválily českou veřejnost, kdyby se věci kolem Čunka, Vesecké a samozřejmě Kubiceho děly v opačných konstelacích. Že by tedy před parlamentními volbami ředitel Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu politicky pracoval pro ČSSD a že by ve prospěch ministra Paroubkovy vlády vyšetřovaného z korupce zasáhla nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešová. Několik z takových momentů netřeba promyšlet jako virtuální dějiny, jsou totiž zcela reálné. Stačí si vzpomenout na kauzu Stanislava Grosse a tehdejší chování masmédií i politických stran, hlavně – také tehdy vládních – lidovců.

Podobné platí o případu přeběhlíka Michala Pohanky. Objevily se informace o tom, že některé jeho aktivity kolem brněnské Fakultní nemocnice u sv. Anny nebyly „košer“, a podle dostupných zpráv jej proto předseda poslaneckého klubu ČSSD Michal Hašek vyzval, aby se vzdal čerstvého poslaneckého mandátu. Hašek tedy jednal přímo vzorným způsobem, navíc krátce po nerozhodných volbách. Výsledek je ovšem takový, že se snadno vydíratelný Pohanka záhy stal jedním ze skalpů ulovených zřejmě nejvlivnějším mužem současné české politiky Markem Dalíkem a investigativní žurnalisté ani političtí komentátoři se Pohankovi téměř nevěnují.

Podobných případů mediální jednostrannosti a slepých skvrn je více. Málokdo z českých žurnalistů, z nichž je většina tvrdě pravicová a současná koalice jim za mnoho vděčí, vysvětluje důvody konání „sedmé velmoci“ tak jasně jako politický komentátor Reflexu Bohumil Pečinka. Hlásný trouba ODS píše otevřeně, že jakékoli nepěknosti současné trojkoalice je třeba překousnout proto, aby

se k moci nedostal „Paroubek a jeho parta“. Pečinka je dokonce tak nepřičetný, že se svým čtenářům snaží vnutit názor, že za politizaci Čunkovy kauzy může David Rath (Reflex z 28. 6.). S jeho jménem spousta žurnalistů zachází jako s univerzálně použitelným bubákem. Tento příměr doufám vystihuje i to, jak nízké mínění mají někteří novináři o svých adresátech.

Když zaskočí veřejnoprávní

Bohužel za situace, kdy je i pro mnohé žurnalisty jinak tradičně stranící pravici, Čunkova kauza už prostě neudržitelná, pomáhají politické mrtvole pobírající ministerský plat některá veřejnoprávní média. Krátce poté, co dala Vesecká Čunkovi bene, byl v neděli 24. 6. tentýž Čunek v televizních Otázkách Václava Moravce prezentován jako zastánce jedné z forem řešení romské otázky. To byl evidentní a snadný nadhoz na hřišti, kde Čunek umí získávat sympatie lidu. V Ústí nad Labem, odkud se živě vysílalo, měl vicepremiér potlesk předem zaručený. Přitom je to téma mimo jeho ministerskou gesci a předseda lidovců se svým jednáním i oškli-vými výroky z této agendy sám diskvalifikoval. Hodnocení jeho romské politiky ve Vsetíně od ombudsmana snad mají v České televizi k dispozici.

Čunkovi soustavně nadržují i komentátoři Českého rozhlasu 6, platí to hlavně o Petru Přihodovi, který má k lidovcům blízko (viz jeho komentáře z 11. 4. nebo 27. 6.). Jiný komentátor této stanice, Petr Hartman, 8. 6. radil Čunkovým kritikům z vládního tábora, aby o vicepremiérovi a jeho aféře raději úplně přestali mluvit. Do pochybné veřejnoprávní mediální podpory Jiřího Čunka (z pohledu jejích původců jde asi hlavně o pomoc „reformě“) se v poslední době zapojilo i Rádio Česko. Když 20. 6. opozice neuspěla s vyslovením nedůvěry vládě, byl následujícího dne Čunek jediný, kdo v několika zprávách této stanice hlasování komentoval. A užil si to: litoval, že se prý místo toho měl parlament věnovat práci, a dušoval se, jak svým postojem bojuje za všechny politiky, i opoziční.

Okresní formát dává šach

Čunek i svým vystupováním v médiích potvrzuje, že současnou českou politiku drží v šachu satrapa okresního formátu, který se do vysokých funkcí dostal především díky shodě okolností. Ale může za to i značně rozšířený názor, že v nejvyšších politických funkcích mají být lidé, kteří do nich projdou postupně přes místa zastupitelů a starostů. Rubem tohoto sílicího úzu je, že zvětšuje provinčnost domácí vrcholné politiky: řada i dobrých starostů či krajských zastupitelů na výkon funkce poslanců a senátorů prostě nemá potřebný rozhled a intelektuální kapacitu.

Kvůli mnoha korupčním a dalším jánabrachysmům zdejší lokální a krajské politiky je navíc evidentní, že u části lidí, kteří se v ČR z „komunálu“ dostávají do parlamentu, je jejich hlavní kvalifikací to, že se při svých obecních a regionálních šmá nenechali chytit. Jiří Čunek, zdá se, neuspěl. Vzhledem k tomu, co vše je v české politice možné, bych si ani nyní netroufl předpovědět další vývoj jeho případu. Jisté je, že vsetínský killer spolu se svými podporovateli zabil spoustě lidí nejednu představu o slušné správě veřejných věcí. A občanská dobrá vůle nejspíš není nesmrtelná.

Autor působí na FSV UK.

Co udělal Blair s lidskými právy

Za svou politiku v oblasti lidských práv čelil Tony Blair značné kritice. Většinou souvisela s „válkou proti teroru“, ale vliv měla i zvláštní ideologie labouristické strany, jež se vyznačovala příklonem k evropskému způsobu vládnutí, nebo spíš tomu, co kritici označovali za rozšiřující se „pečovatelský stát“. Za Browna to asi nebude lepší.

DANIEL HNZDO

Britská vláda je ve zvláštní situaci, protože se neřídí psanou ústavou a její činnost vymezují různé smlouvy i nepsaná pravidla chování. To vládu teoreticky vybavuje velkou mocí, jež by mohla vyústit i v to, že by si jednoduše napsala ústavu podle sebe. V minulosti bránil využívání těchto pravomocí tradiční konzervativismus.

V souvislosti s „válkou proti teroru“ ale byla ve Velké Británii zavedena různá protiteroristická opatření. K nim například patří prodloužení doby, během níž může být osoba zadržována bez obvinění. Z někdejších 48 hodin byla nyní lhůta protažena na 28 dní (vláda původně požadovala devadesátidenní lhůtu). Zavedena byla také pravidla, jež dávají policii dodatečné pravomoci při zastavování a prohledávání jedinců, kteří se zdržují v místě, kde je větší riziko teroristických útoků. Na začátku byly tyto kompetence zaměřeny jen proti terorismu, postup-

Občanské průkazy fungovaly v Evropě dobře již dřív.

ně však začaly být využívány i proti lidem, již s podobnými činy neměli nic společného. Zvláště nepříjemnému tlaku a požadavkům na zrušení těchto opatření byla britská vláda vystavena poté, co policie podle daných pravidel obtěžovala nerudného dvaosmdesátiletého člena labouristické strany, který zrovna odjížděl ze stranické konference.

Domácí a jiné vězení

Jedna z hlavních kontroverzí kolem nových protiteroristických zákonů se týkala vytvoření britské obdoby věznice na kubánském Guantánamu. Řada lidí byla bez jakéhokoliv obvinění zadržována po neomezeně dlouhou

dobu ve věznici Belmarsh v Londýně. Nejčastěji se většinou jednalo o žadatele o azyl, které vláda nemohla poslat nazpět do jejich země původu, protože jim tam hrozilo mučení nebo smrt. Namísto toho se uprchlíci ocitli v právní černé díře, v níž měli zůstat až do doby, kdy opustí ostrovní království. To ale ve skutečnosti opustit nemohli, jelikož neexistovala žádná jiná země, která by je byla ochotná přijmout. Pokud se do podobné situace dostali poddaní britské koruny, čekaly je lepší vyhlídky. Mohli být odsouzeni k domácímu vězení bez přístupu k mobilnímu telefonu nebo dalším komunikačním prostředkům. Podobnou možnost zavedl v roce 2006 nový zákon i pro ty, kdo nemají britské občanství. Tato změna možná pomohla některým z uvězněných v Belmarshi, ale nemůže zastřít skutečnost, že ve Velké Británii jsou lidé omezováni na svobodě bez toho, aby jim někdo řekl, za co a jaké jsou proti nim důkazy. Zvláštní soudy, jež podobné případy rozhodují, fungují také nenormálním způsobem. Obviněný sice může podat odvolání proti uvěznění a u soudu také sedí právník, který se zabývá lidskými právy. Jenomže informace, které se k právníkovi dostanou, jsou cenzurovány, a obviněný je pak držen v naprosté neznalosti (údajně proto, aby nenarušoval probíhající bezpečnostní operace).

Potupný občanský průkaz

K dalším kritizovaným krokům Tonyho Blaira patřilo zavedení občanských průkazů, které ve Velké Británii neexistovaly od doby druhé světové války. I když se může zdát, že zavedení průkazů je vlastně neškodná záležitost, vládní záměr řadu lidí značně rozzlobil. Ostatně stažení průkazů na začátku padesátých let bylo důsledkem velkého veřejného odporu. Nové britské průkazy se nemají podobat těm, které znají čeští občané. Mají obsahovat biometrické údaje a umožňovat propojení

s počítačovými databázemi. Britská veřejnost se obává zejména toho, že na kartě mohou být ukládány i informace o bankovním účtu nebo záznamy z rejstříku trestů. S rozšiřováním počtu údajů uváděných na občanských mají totiž Britové své zkušenosti. Na začátku druhé světové války obsahovaly průkazy tři údaje a nakonec se jejich počet zvýšil na devětatřicet. Odpůrci průkazů argumentují především vysokým rizikem krádeže identity. Pokud je nyní Britovi ukraden pas nebo bankovní karta, může se vyhnout velkým problémům prostě tím, že si změní číslo účtu nebo PIN kód. Pokud zmizí ale nešťastníkovi karta s biometrickými daty, nelze se podobným způsobem chránit. DNA, otisky prstů nebo obraz duhovky si prostě nezměníte.

Gordon Brown si dosud od některých nepopulárních opatření Blairovy vlády udržoval na veřejnosti distanc. Bohužel však jeho vysoké postavení ministra financí i aktivní role při jejich zavádění nenavědomě tomu, že by během jeho výkonu funkce premiéra došlo při uplatňování protiteroristických zákonů k podstatné změně. Tato změna se zdá ještě nepravděpodobnější po nedávných pokusech o atentáty, které měly být spáchány prostřednictvím automobilů s hořlavinami. Brown tedy dosavadní vládní politiku v tomto směru nejspíš nezmění. To potvrzuje i skutečnost, že již během jednoho ze svých prvních projevů ve funkci premiéra, Brown zdůraznil potřebu zavedení občanských průkazů, a to právě s odvoláním na nedávné útoky. Lze předpokládat, že labouristé, nyní usazení pevně v sedle, budou tímto způsobem dále nahrávat al-Káidě a dalším podobným skupinám. Protiteroristické zákony totiž mohou podporovat pocity odcizení mezi britskými muslimy, kteří se již nechali slyšet, že proti nim vláda zaměřila.

Autor je interní doktorand Katedry západoevropských studií, FHS UK.

Přeložil Filip Pospíšil.

INZERCE

his **VOICE**

His Voice 2/2007
Terénní nahrávky

His Voice 3/2007
Hudba z Ruska

His Voice 4/2007
Poezie ve spárech hudby

Máme uši všude!

Předplatné zajišťuje SEND,
www.send.cz, predplatne@send.cz.

www.hisvoice.cz

PSÍ VÍNO 40. ČÍSLO
ČASOPIS PRO SOUČASNOU POEZII

VYŠLO LETNÍ 40. ČÍSLO PSÍHO VÍNA

Z OBSAHU:

BÁSNE: viola fischerová | stanley h. barkan
| janusz wójcik | stanislav denk | edgar engelschlaeger | lubor kasal | ivo harák
| petr hrůška | alexandr rozenbaum...

PROZA: josef holcman | petr pazdera payne...

ROZHOVOR: radim kopáč

RECENZE: františek všetička | jakub grombír
| milan hrabal | vladimír novotný

GALERIE: michal macků

PŘÍLOHA: karel zlín | nedaleko pyramid & sonety seléně

PSÍ VÍNO | ČASOPIS PRO SOUČASNOU POEZII | XI. ROČNÍK | 2007 | Č. 40
VYCHÁZÍ S PŘÍSPĚNÍM MINISTERSTVA KULTURY ČR
VYDÁVÁ: PETR ŠTENGL, NAKLADATELSTVÍ A VYDAVATELSTVÍ
E-MAIL: P.STENGL@CENTRUM.CZ | HTTP: WWW.VOLNY.CZ/PSIVINO
TISK: CALAMARUS PRAHA | DISTRIBUCE: KOSMAS
PŘEDPLATNÉ: KACERICE@CENTRUM.CZ | CENA: 30,- Kč

září 2007 ...prožijte knihu více smysly

LiStOVáNí.cz
cyklus scénických čtení

rosteme...

...v Brně nově v HaDivadle!

...II nových dílů
(Sijie. Haki. Ammaniiti. Suter. Dvořáková. Cimpoesu. Procházková ad.)

...v dalších městech ČR
(Havl. Brod. Louny. Vyškov. Uh. Hradiště. Frýdek-Místek. Polička ad.)

naši partneři:

A2 kulturní týdeník
B | R | N | O | statutární město Brno

PRAHA
PRAHA
PRAHA
magistrát
města Prahy

OST

CITARNY.CZ

České centrum

LITERARNÍ

Studio PLANOGRAFIE

kult.

REVUE LABYRINT

Google triumfuje

Zázračný příběh kluků od počítače oslavovat netřeba

Vydavatelství Pragma přidalo do své řady publikací o úspěšných podnikatelích, managerech a finančních spekulantech také příběh dvou mladíků, jimž se podařilo otřást světem internetu jako nikomu předtím. Kniha ale zamlčuje problémy, které by pro změnu otřásl čtenářem.

MAREK TICHÝ

Motto firmy Google Don't be evil (Nebud'te zlí) prošlo zkouškou ohněm, když se společnost rozhodla podvolit požadavkům čínské vlády a výsledky hledání cenzurovat. Foto vygooglováno

Kniha *Google Story* Davida A. Vise, reportéra listu Washington Post, přibližuje historii nej-používanějšího internetového vyhledávače od dob jeho vzniku do konce roku 2005. Autor knihy spolu s kolegou Markem Malseedem byli příběhem Googlu natolik fascinováni, že neváhali projít tisíce archivovaných internetových stránek a emailů, natočit stovky rozhovorů s představiteli společnosti i lidmi z jejího okolí. Z pořízeného materiálu vystavěli dynamické vyprávění o dvou hoších z univerzity ve Stanfordu, z nichž touha posunout hranice nemožného, vrozená skromnost a oddanost věci učinila jakoby mimochodem miliardáře. Text je ódou na přátelství Laryho a Brina, která od prvních kapitol nenechá českého čtenáře na pochybách, že kdyby se tito chlapi s Mirkem Dušínem neminuli oborem a dobou, bylo by Rychlých šípů sedm.

Kvalitní český překlad s odbytou korekturou přináší českou verzi knihy s jedenapůlročním zpožděním, což je na tak rychle se vyvíjející společnost poněkud pozdě. O vstupu Google na český trh s reklamou se tak dozvídáme jen z krátké předmluvy provozní ředitelky české pobočky Google.

Propagaci nepotřebujeme

Za úctyhodným úspěchem internetového vyhledávače, který však už dnes zdaleka není pouhým vyhledávačem, stojí propracovaná technologie, již Lary Page a Sergey Brin vytvořili z kombinace principu citačního indexu a hromad pospojovaného levného hardware. O detailech technologie se v knize mnoho nepíše, odborníci se proto musí spokojit s „historkami z natáčení“ a s obecným ujištěním, že i s takovým výchozím kapitálem lze projekt dotáhnout do úspěšného konce. Na své si však v textu přijdou investoři, teambuilderi a marketingoví specialisté. Zakladatelé Googlu, vědomi si svého výsadního postavení, přetavili mnoho zavedených praktik v těchto branžích a svou vlastní cestu postavili na zcela originálních základech. Kniha dobře a obšírně odpovídá na základní otázky typu jak lze vydělat miliardy dolarů na prakticky prázdné internetové stránce, jejímž cílem je návštěvníky co nejrychleji dostat tam, kam opravdu chtějí, jak na dobré

jídlo přilákat ty nejlepší mozky světa a vytříit zrak finančníkům z Wall Streetu. Popularitu přitom stránka získala i bez reklamy.

Kdo nás googluje

„Neumím si to vysvětlit – ale mám takový pocit, že mne někdo googluje.“ To je průvodní text ke kreslenému vtipu z New Yorkeru přetištěnému v kapitole, která se jako jedna z mála v publikaci dotýká kontroverzí spojených s obrovským skladištěm dat, se kterými Google operuje. První vlna veřejné nevole proti nově narostlé moci vyhledávače se zvedla v okamžiku, kdy Google uvedl na trh svou freemailovou službu Gmail. „Pečlivě vyplaná image Googlu coby bojovníka za svobodu se zhroutila, protože najednou vypadal jako Velký bratr, který milionům uživatelů nahlíží přes rameno, zatímco píše emaily.“ Uživatelům sledujícím na obrazovce svou osobní poštu proloženou reklamními odkazy cíleně vybranými podle obsahu právě čtené zprávy poprvé došlo, že Google bude vbrzku disponovat obrovskou databází citlivých údajů, kterou navíc díky své výpočetní síle a pokročilé technologii dokáže efektivně a rychle sémanticky zpracovávat. Zájem tajných služeb, vlád zemí, kde Google působí, zhrzených zaměstnanců či hackerů o citlivá data přichází vzápětí. Zjevná nechut autorů věnovat těmto tématům v knize větší prostor, je věrným odrazem přístupu obou nekriticky obdivovaných zakladatelů: „Larry se Sergeyem očekávali, že čím více lidí si Gmail vyzkouší, tím víc lidí si získá na svou stranu a otázky týkající se soukromí odezní do ztracena... ti dva vůbec nepředpokládali, že zavedení nové služby vyvolá tak nepřátelské reakce.“ Poté, co vynálezci Googlu získali šalamounské vyjádření Brada Templetona z Electronic Frontier Foundation o tom, že Gmail není „ani dobrý, ani špatný“, pustili otázky soukromí z hlavy stejně jako velká většina uživatelů.

Nebud'te zlí

Zájemce o etické otázky spojené s rozvojem internetu zaujme svým názvem kapitola Čínský syndrom. Motto firmy Google Don't be evil (Nebud'te zlí) prošlo zkouškou ohněm,

když se firma v této zemi rozhodla podvolit požadavkům místní vlády a výsledky hledání dle jejích instrukcí cenzurovat. Kapitola pojednávající převážně o lovu čínských mozků však vzhledem k mírné neaktuálnosti obsahu tuto temnou část hvězdné Google story nezmiňuje, i když by to bylo potřebné téma. Technooptimismus vedení firmy a spíše mezi řádky zakotvené poselství, že vedení Google na nějakou ochranu soukromí nezbyvá mnoho času, může citlivějším povahám způsobit jistou nevolnost. Dostaví se zvlášť při četbě jedné z posledních kapitol knihy, která popisuje směle plány obou mladíků na zpracování genetických informací. „Lidé se budou moci napojit na stránku Google a využít kapacitu určenou pro hledání k tomu, aby dokázali pochopit, co se s nimi děje, změny, jenž v nich probíhají... Co znamená, když mám tuhle genetickou odchylku?“ Genetický výzkum může z kapacity strojů Google profitovat, stejně tak ale může Google profitovat například ze smluv s pojišťovnami, které zakoupí dotazy týkající se genetických profilů konkrétních uživatelů. Finanční síla Google stojí nyní na jediném nápadu, a je možné, že bude v budoucnu třeba přijít s nějakým dalším zdrojem financování. Otázku, co by s podobným daty mohli dělat zlí lidé, si však vynálezci a majitelé Googlu ani autoři knihy příliš nekladou.

Nejsme horší než ostatní

Dokazuje to i zpráva britské nevládní organizace Privacy International. Sdružení zabývající se ochranou soukromí zveřejnilo před měsícem předběžnou studii, v níž zhodnotilo zhruba dvacet předních poskytovatelů internetových služeb z hlediska přístupu a vůbec ochoty k ochraně soukromí. Společnost Google si vysloužila nejhorší hodnocení, pravda částečně hlavně kvůli své velikosti a šíři záběru. Zástupci Google se ohradili – ochránci práva na soukromí jsou podle nich ovládání Microsoftem, protože jeden ze sedmdesáti členů poradního sboru je zaměstnancem této firmy a hlavně – Google prý není o nic horší než ostatní. Takové prohlášení však ve světle příběhu o pohádkových možnostech a světlé budoucnosti Google působí poněkud přizemním dojmem. Společnost, která disponuje technologií tak vyspělou, že dokáže na obrazovky uživatelů přinést detailní interaktivní mapy měsíčního povrchu či miliony digitalizovaných knih, by jistě dokázala zbavit své uživatele strachu o ochranu soukromí a diktovat trendy i na tomto poli. Jenže se o to příliš nesnaží. Data o chování uživatelů jsou ve světě internetu cenným artiklem. „Existuje jen asi tři sta zemí. Nakonec je všechny vyčerpáme. Pak přijde na řadu otázka zpeněžení,“ říká o jazykových mutacích Google News výkonný ředitel Eric Schmidt. Konejšivou odpověď na otázku, zda se podobného zpeněžení dočkají i data uživatelů, kteří den za dnem zadávají do databáze Google jména svých nemocí, léků, koníčků, adres přátel a firem, budete bohužel v knize Google Story hledat marně.

Autor je nezávislý IT konzultant.

David A. Vise, Malseed: Google story.

Pohled do zákulisí největšího obchodního, mediálního a technologického úspěchu naší doby.

Překlad Jaroslava Kočová.

Pragma, Praha 2007, 368 stran.

Střídání stráží nad Temží

Skončila éra Tonyho Blaira – charismatického a inspirativního politika, který se stal synonymem moderní, otevřené a sebevědomé Británie, v jehož stínu Gordon Brown deset let vládl pevnou rukou státní pokladně. Co to znamená pro britskou zahraniční politiku?

JAN VÁŠKA

Gordon Brown se dočkal. Po dlouhých deseti letech čekání se ve středu 27. června před obvykle zachmuřeným a trochu neohrabaně působícím Skotem otevřely vysněné dveře sídla britských premiérů v Downing Street číslu 10. Dovnitř ale nevstoupil jako nesčetněkrát předtím coby ministr financí, ale jako nový ministerský předseda, kterého královna Alžběta II. právě pověřila sestavením vlády jejího Veličenstva.

Brown sám Blairovu politiku deset let spoluutvářel, zároveň ale proti někdejšímu premiérovi v zákulisí čile intrigoval. Přesto se za něj v rozhodujících chvílích vždy veřejně postavil.

Pro vlastní labouristickou stranu se Blair nakonec stal v očích britské veřejnosti takovou přítěží, že jej – stejně jako kdysi konzervativci svoji legendární vůdkyni Margaret Thatcherovou – přiměla odejít uprostřed volebního období, přestože ji v předloňských volbách přivedl k historickému třetímu vítězství v řadě. Jaký odkaz Tony Blair svému nástupci zůstavil, a co se od nového britského premiéra očekává?

Blairovise stala osudnou irácká válka. Britům vadila nejen bezpodmínečná podpora, kterou britská vláda na veřejnosti poskytovala krajně neoblíbené americké Bushově administrativě, a narůstající počet obětí v řadách vlastních vojáků, ale i nekonečné polopravdy a vytáčky při zdůvodňování oprávněnosti vojenské operace, po jejímž skončení zůstal Irák rozvrácenou a násilím zmitanou zemí bez perspektivy. Porážka labouristů v jarních obecních volbách a propad v průzkumech veřejného mínění byly dostatečným důvodem, aby strana po letech novinářsky

atraktivních spekulací o přepřahání konečně přepřáhla.

Bylo by však nespravedlivé, kdyby irácké selhání zcela zastínilo celkově pozitivní bilanci Blairova vládnutí. Přestože teroristická hrozba, které Británie v těchto dnech čelí, je nepochybně vážnější než útoky IRA před deseti lety, a multikulturní model integrace přistěhovalců prochází krizí, jsou dnes ostrovy za Lamanšským průlivem, jak shrnuje týdeník *The Economist*, příjemnějším místem k životu.

Zahraniční politika Blairovy vlády se ale nevěnovala jen Iráku. Přes občasnou nedůslednost dokázali labouristé novým způsobem propojit tradiční východiska britské zahraniční politiky, jako je orientace na úzkou spolupráci se Spojenými státy, s idealistickým důrazem na problematiku lidských práv, potlačování chudoby ve třetím světě a boji proti klimatickým změnám. V Blairově evropské politice se prolínala velká míra kontinuity s politikou jeho euroskeptických konzervativních předchůdců s novým, o poznání vstřícnějším stylem. Británie si tak sice podržela většinu ze svých výjimek a v otázkách politické integrace často hrála roli brzdy v integračním soukolí, aktivně se ale zasazovala o modernizaci evropské ekonomiky a sociálního modelu a iniciovala spolupráci i v dalších oblastech. Rozšíření EU o země střední a východní Evropy pak zřejmě přineslo definitivní konec britské izolace v unii.

V neposlední řadě sehrál v Blair se svými spojenci, mezi nimiž bylo nejvýznamnější právě jeho politické dvojče Brown, historickou roli při transformaci staré, odborářské

a pro střední třídu nevolitelné labouristické strany v mnohoslibný marketingový produkt jménem New Labour. Jeho program „třetí cesty“, čerpající ze sociálnědemokratické tradice i ekonomického neoliberalismu, sice připomíná dort, který vařili pejsek s kočičkou, labouristé ale díky němu zcela opanovali politický střed. Ostatně nový lídr konzervativců David Cameron dostal svou stranu zpět do hry jen díky tomu, že na Blaira vědomě a nestřídmě navazuje.

Mimořádně schopného, ale necharismatického Gordona Browna čeká nejen práce na vlastní image, ale především úkol najít střední cestu mezi kontinuitou a vymezením se vůči politice Blairovy vlády, která byla sice docela úspěšná, je ale kompromitována Blairovou osobní nepopularitou. I když tak byl někdy vnímán, s projektem New Labour úzce spjatý a zpravidla šetrivý Brown není ve skutečnosti představitelem levicového křídla strany. Své levicové přívržence již stihl zklamat tím, že se odmítl distancovat od Blairova angažmá v Iráku. I když má Brown mnohem blíže k americkým demokratům než k současné administrativě a provází jej pověst euroskeptika, rozchod se Spojenými státy ani veletoch v evropské politice nejsou aktuální. Zkrátka se zdá, že střídání stráží nad Temží přinese více změny ve stylu než v obsahu vládní politiky. Především ale teď musí mít nový ministerský předseda na paměti, že pokud promešká ten správný okamžik pro vypsání voleb, může se mu vytoužené dědictví zase rychle rozplynout pod rukama.

Autor je asistent na Institutu mezinárodních studií FSV UK.

par avion

DNN

Drážďanský deník Dresdner Neueste Nachrichten (DNN) se vydal po stopách Bedřicha Engelse a jeho bývalé továrny do Wuppertalu. Tato fabrika měla pro ctitele komunistické internacionály takřka mytický charakter. Dodnes tam proudí především čínští turisté, kteří tak chtějí uctít poutní místo komunismu. Když se však k továrně přiblíží, zažijí velké překvapení. Před deseti lety totiž celý pozemek i s nemovitostmi koupila rodina Betheových a přestavěla jej v luxusní šestipatrový hotel. Hoteliéři Betheovi jsou podle vlastních slov „milovníci umění“, a tak nevznikl během osmileté rekonstrukce hotel jen tak ledajaký – byl zde vybudován „největší umělecký hotel Evropy“. Hotel má 148 pokojů, perské lázně, dvě konferenční místnosti, ale také dvě galerie a pět ateliérů. Třicet pokojů bylo spoluvytvářeno přímo umělci, mezi nimi třeba Italem Giuseppem Medaglim či čínským umělcem Qi Yangem. Obzvláštní oblíbené návštěvníků se těší výstavy pořádané přímo v hotelových galeriích. Hoteliéřská rodina Betheových nezapomněla ani na sociální cit bývalého majitele Engelse: umožňuje totiž umělcům bezplatný pobyt v ateliérech a také dává zdarma k dispozici konferenční sály pro sociální projekty. Navíc rodina podporuje také dětské hospice a nejrůznější sociální sdružení. Přesto je podle listu těžko odhadnout, jak by Bedřich Engels na proměnu svého někdejšího majetku reagoval.

Sächsische Zeitung

Úřad Marianne Birthlerové (Birthler-Behörde) nebo také Spolkový úřad pro materiály státní bezpečnosti (BStU) se v poslední době opět ocitl v centru pozornosti médií. Zjistilo se totiž, že 54 pracovníků instituce bylo agenty právě oné tajné služby, jejíž akta v ní měla být zpracovávána. V Německu z toho byl velký skandál, protože BStU platil za synonymum úspěšného vyrovnávání se s minulostí. Nic nepomohlo ujišťování, že inkriminovaní spolupracovníci nepřišli do styku s důvěrnými materiály. Sächsische Zeitung však 4. července informovaly o tom, že zájem o služby této instituce navzdory všem skandálům prudce stoupá. V roce 2006 požádalo o nahlédnutí do spisů 97 tisíc občanů, což představuje dvacetiprocentní nárůst oproti roku 2005. Z uvedených čísel usuzuje ředitelka úřadu Marianne Birthlerová, že „vyrovnání se s minulostí DDR zdaleka není uzavřenou kapitolou“. Akta by podle ní měla být přístupná „ještě dalším generacím“. Tento výrok interpretuje list Sächsische Zeitung tak, že se s hermetickým uzavřením aktů v žádném případě v blízké době nepočítá. Veřejnosti byl přístup k materiálům státní bezpečnosti Stasi umožněn v roce 1992. V prvních dvou letech nastal obrovský boom a úřad musel zpracovat okolo 680 000 žádostí. Později zájem výrazně ustoupil, takže v roce 2005 požádalo o archivní materiály „jen“ okolo 81 tisíc lidí.

DIE WELT

Liberální Die Welt přišel 4. července se zprávou o hesenské ministryni školství Karin Wolffové, která se na víkendové párty bulvárního, ale extrémně vlivného deníku Bild poprvé ukázala se svou přítelkyní. Její coming-out tisk pozoroval velmi dychtivě, protože Wolffová je jednak „druhou ženou“ ve státě a zástupkyní hesenského ministerského předsedy Rolanda Kocha a také členkou Křesťansko-demokratické unie (CDU). Katolické jádro CDU nemá pro podobné „avantýry“ příliš pochopení. Nejvíce zarážející na celé věci je podle Die Welt fakt, že se ministryně Wollfová sama prezentuje jako fundamentalistická křesťanka. Dokazuje to především svou snahou prosadit výuku kreacionismu, tedy názoru, že byl svět stvořen Bohem. Podle ní existují překvapivé shody mezi evoluční teorií a biblickými příběhy o stvoření. Tvrdí také, že by se v biologii mělo více hovořit o „hranicích přírodovědeckého poznání“ a „probírat intenzivněji filosoficko-teologické otázky“. Svými názory na obsah výuky si Karin Wolffová proti sobě poštvala značnou část německé vědecké veřejnosti, která se shoduje v tom, že „biblický mýtý nemají ve vědách co pohledávat“. Proti názorům ministryně se dokonce ohradilo i Německé sdružení pro výzkum (Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG), což je skutečně na pováženou, protože DFG je s velkým náskokem nejvlivnější institucí svého druhu v SRN.

Handelsblatt

Hospodářský deník Handelsblatt informoval 4. července o setkání nositelů Nobelových cen v německém Lindau. Ačkoliv jsou „nobelovky“ zaměřeny především na přírodní vědy, pustili se pořadatelé na tenký led a uspořádali diskusi se zástupci humanitních věd. Podnětem byl podle autora článku Ferninanda Knausse pravděpodobně fakt, že rok 2007 byl v SRN vyhlášen rokem humanitních věd (Jahr der Geisteswissenschaften). Jakkoliv je letošní zdůraznění jejich významu podle Knauss potěšitelnou událostí, zůstává faktem, že z celkových devíti vyhlášených vědeckých „roků“ jich dalších osm připadá na vědy přírodní. Místo a význam společenských věd v SRN je tímto více než jasný.

Samotný průběh diskuse v Lindau byl ale nakonec dost překvapivý. Knauss píše, že „harmonie mezi zúčastněnými byla až příliš velká“. Obě strany si notovaly v tom, že se musí „vzájemně doplňovat“, že „mají společné kořeny v antickém Řecku“ a že „jsou všichni hledači pravdy“. Tato tendence, která směřuje ke stírání a zamlčování zásadních rozdílů v metodických přístupech, je podle autora dost nebezpečná. Zamlčování rozdílů a opěvování společného totiž vede k tomu, že se stá-le více, a to i v humanitních vědách, prosazuje „naturalistické vidění světa“, které je vlastní těm radikálnějším skupinám mezi přírodními vědci.

Z německého tisku vybíral **Martin Teplý**.

Kde fotbal není jen fotbal

Publikace o africké kopané a charitě

Ke kolektivnímu sportu nepatří jen úplatky a skandály, ale také božská pomoc, angažovanost, politika a nadšení.

FILIP TESAŘ

Robin Ujfaluši spolu se svým slavnějším bratrancem Tomášem (uprostřed) pomohl Keňským fotbalistům pootevřít okénko do Evropy. Foto ČTK

Úspěšní fotbaloví hráči jsou u nás něco jako božstva, což je vidět třeba na tom, jak jim část médií nebo veřejnosti zazlívá, když se lidsky spustí s prodejnými holkami. I těmto božstvům je však občas potřeba pomáhat lidskými silami. Nad některými ze způsobů, jak se „chodí štěstíčku naproti“, se ale slušným fandům otvírá kudla v kapse. V Africe hráčům pomáhají spíše božstva. U místního šamana v jižní Africe uvidíme bezprostředně před zápasem vzorně nastoupenou místní jedenáctku, dvojice juniorských tanzanských reprezentantů odchází o půlnoci před zápasem na hřbitov zajistit si přízeň nadpřirozených sil, movitější kluby si zřizují speciální černé fondy pro magickou „duševní přípravu týmu“, před pěti lety byl donucen odstoupit trenér tanzanského národního týmu, který prosazoval názor, že vítězství ve fotbale závisí hlavně na technických a fyzických schopnostech.

Nepropadejme ovšem iluzím kulturního determinismu: jak dodává autor pozoruhodné knihy o fotbale v Africe Robin Ujfaluši, bratraneček reprezentanta Tomáše Ujfalušiho, pověřiví byli Diego Maradona i Johann Cruyff, pověřiví jsou i čeští hráči dnes, a i v Africe se naopak můžeme setkat s nanejvýš strízlivým přístupem. „Taky jsme to provozovali – než jsme zjistili, že to není k ničemu dobré,“ tvrdí o zajišťování podpory shůry bývalý trenér národního týmu Ghany, jedné z afrických fotbalových velmocí.

Hraje se naboso

Ujfaluši se do Afriky dostal v rámci projektu Fotbal pro rozvoj, který je výsledkem spolupráce neziskové nestátní organizace INEX – Sdružení dobrovolných aktivit, Českomoravského fotbalového svazu, mezinárodní organizace Streetfootballworld se sídlem v Berlíně a především největší sportovní mládežnické organizace v Africe, Mathare Youth Sports Association (MYSA). Ta byla opakovaně nominována na Nobelovu cenu míru, především proto, že organizuje celoroční fotbalové soutěže pro sedmnáct tisíc kluků a holek ve slumech Nairobi, městě s největší kriminalitou v Africe.

Jedenáct stovek místních týmů hraje podle autora publikace fotbal hlavně pro radost. Vybavení mají skromné, nasazení enormní.

Sportu holdují na hrbolaté udusané zemině, která klouže jako antuka, zvedá se z ní prach, který se lepí na tělo a spláchne se po zápasu rychlou ledovou sprchou. Hraje se naboso, pár kluků vlastní jednu starou kopačku, dres z Evropy je hotovým pokladem pro vyvolence. Nejmladší fotbalisté začínají s míči vyrobenými ze starých igelitem napěchovaných papírů, omotaných provazy. Ale fotbal poskytuje zároveň příležitost pro něco na víc. Hráči organizují pravidelný úklid odpadků (týmy za to dostávají body do ligové tabulky), fotbal slouží k propagaci prevence AIDS, k pomoci dětem ulice, emancipaci žen (z týmů registrovaných v MYSA je minimálně třetina dívek a jejich podíl stále roste), nejlepším hráčům MYSA hradí vzdělání, na fotbalový projekt navazují kulturní projekty. Profesionální hráči jsou placeni hlavně za nefotbalové aktivity.

Hra ponížených

Celý obrovský podnik je určen hlavně k tomu, aby pomohl nové generaci vymanit se ze slepé uličky mezi narozením a smrtí v miliónovém slumu. Domova, kde připadají jedny latriny na deset tisíc lidí. Chudinské čtvrti Nairobi se rozrůstají, keňská vláda dává přednost násilnému zahánění dětských žebráků z ulic ve snaze udržet image afrického turistického ráje, a myšlenka paralelní ligy organizovaná MYSA konkurující zkorumpované oficiální nejvyšší soutěži je světlem na konci tunelu mnoha uražených a ponížených keňské metropole. „Jsme pořád pozadu. Velcí hráči si uvědomují, že charita k fotbalu patří. Jednou to muselo přijít i k nám,“ prohlásil Robin Ujfaluši před odjezdem do Afriky.

Zápolením ke sblížení

Tři letní měsíce roku 2005, které trávil v Nairobi jako dobrovolník projektu Fotbal pro rozvoj, si Ujfaluši psal deník, tematické texty, poznámky a úvahy. „V tom prostředí mi to nedalo,“ obhazuje svoji literární činnost. Kopaná je podle něho pro Afričany něčím jako druhým náboženstvím. „Chtěl jsem ukázat fotbal, jak ho v Česku zpravidla neznáme.“ To, co neznáme, není jen fotbalová magie, kterou občas někdo zahlédl u afrických týmů na světových šampionátech, ale třeba radost ze hry bez ohledu na porážky a vytrvalá snaha pobavit hrou sebe i diváky.

V Česku neznáme ani politický rozměr fotbalu, který je v Africe běžně přítomný. Národní fotbalové týmy zde pomáhají dávat dohromady multietnické obyvatelstvo jednotlivých států a budovat společné povědomí, v občanskou válkou rozvrácené rwandské společnosti sblížíují fotbalové zápasy Hutuy a Tutsije. Na druhé straně se nepopulární režimy snaží svést na vlně euforie z úspěchů ve světových soutěžích, dokonce může být tato euforie využita (jako v Nigérii roku 1993) jako krycí clona úspěšnému vojenskému převratu.

Jiný cestopis

Afriku u nás zpopularizovali svou první cestou Hanzelka se Zikmundem. Cestopisných knížek tu vycházelo hodně už před nimi, mnohé ale zapadly – třeba takový trampský cestopis z meziválečné doby je dnes téměř zapomenutým žánrem. Vyznačoval se však něčím, co v dnešní cestopisné literatuře často schází: ochotou důkladně pozorovat cizí zemi. Cestovatelské časopisy i internet nás zaplavují naničovými příběhy adrenalinových borců, snahou upozornit na to, kde kdo byl jako první. Ploché popisy toho, co takycestovatelé vidí, často znějí, jako kdyby komentovali plakát visící na zdi. Ujfaluši naopak strízlivým tónem, bez touhy po sebe prezentaci a dobrodružství komentuje nebezpečí hrozící cizinci ve východním Nairobi, té chudší části metropole, stejně strízlivě popisuje, jak se mu vyhnout. Prostřednictvím vlastních zážitků zachycuje proměnu, během níž se zde Evropan rychle stává všeobecně známou a respektovanou osobou, aniž se však sám stylizuje do sáhibovské role.

Ujfalušiho kniha cestopisem není, spíš zprávou o pobytu. Rozhodně jí ale neschází ochota pozorovat, naslouchat, začlenit se do místního prostředí. Ujfaluši přijel pomoci něco změnit (i když se o tom vyjadřuje velmi skromně), byl však připraven také trochu změnit sebe. Přijel ochoten vpustit do sebe kus Afriky. Kromě Keni projel část Ugandy, Rwandy a Tanzanie, aby konstatoval, že i tento malý kus východní Afriky je plný rozdílů. A celá Afrika? Zeměpisný pojem, užitečná zkratka, ve skutečnosti ji nikde nenajdete... Přesto Ujfaluši ve fotbale našel skvělý prostředek, jak přiblížit kolektivního ducha, který této zkratce dává obsah.

Ujfaluši chtěl čtenářům zprostředkovat (africký) fotbal, jak ho neznáme, zaznamenává ale také to, jak je český fotbal známý v Africe: po Nairobi jezdí autobus s vyobrazením Milana Baroše v nadživotní velikosti a v roce 1996, kdy se Poborský zapsal do paměti světových diváků známým padáčkem na světovém šampionátu, zde spatřil světlo světa Karel Poborsky Otieno. Zato škodovka, Havel, Forman jsou tu neznámými pojmy, všimá si Ujfaluši. Letmá zmínka o pár stránkách dál ilustruje zkrácení vzájemných pohledů: v Česku jsou pověstní vytrvalostní afričtí běžci. Jenže ti jsou ve své domovině plodem několika specializovaných škol a velké popularity se netěší – rozhodně ve srovnání s fotbalem, kterým země doslova žije, ač keňský fotbal ke špičce kontinentu nepatří. Robin Ujfaluši spolu se svým slavnějším bratrancem Tomášem pomohl pro keňské fotbalisty trochu pootevřít okénko do Evropy. Sem už po řadu let míří hvězdy africké kopané, o níž se říká, že její velká doba teprve přijde, že to však nebude trvat dlouho. Určitě má do Evropy co přinést.

Autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů.

Robin Ujfaluši: Jak se hraje fotbal v Africe.

Gutenberg, Praha 2007, 160 stran.

Moře a jeho břeh

Pokračování ze s. 1

Díky této nutnosti rozlišovat se z něj postupně stal výborný kritik.

Někdy nabodával jeden bezcenný či nepotřetěný papír za druhým, až byl bodec úplně plný od toho, co by se dalo nazvat jílcem, až po špičku. Vypadal pak jako jedna z těch kancelářských potřeb, co byly dříve k vidění na stole nepořádných obchodníků a lékařů. Někdy k tomuhle stohu papírů přiložil sirku a nesl ho zdvižený jako pochodeň, jako by to byly jeho zaplacené účty nebo takové to pálivé maso zvané kebab, co ho nabízejí v ruských či syrských restauracích.

Kromě čtení a této možnosti chvilkové ho osvětlení nabízely papíry, zejména noviny, i jiná využití. V zimě si je mohl nacpat pod kabát, aby ho chránily před studeným mořským vichrem. V témě obdobi je mohl rozložit v několika vrstvách po podlaze domu ze stejného důvodu. Při své obsáhlé četbě se kdesi dozvěděl, že tiskařská čern používaná v novinách je velmi účinná k odstraňování pachů; nenapadlo ho však, jak by to mohl využít.

Byl obeznámen se všemi jakostmi papíru ve všech stupních promočení a vysušení. Mokré noviny jen trochu zprůsvitněly. Lepily se mu na nohy a na ruce, a netrhaly se, spíše se pomalu rozdělovaly do cárů způsobem, který mu připadal dosti odporný.

Když úplně nasákly mořskou vodou, daly se zmačkat do kuliček nebo jiných tvarů. Jednou nebo dvakrát, když se opil (Boomer obvykle chodil do práce opilý několikrát týdně), pokusil se z nich trochu modelovat. Ale jakmile busty a zvířata, jež vytvořil, uschly, spálil je také.

Noviny rychle zažloutly, už za jediný den na vzduchu. Někdy našel předvčerejší vydání, které někdo nedbale odhodil, napůl složené, napůl zmačkané. Když ho zvedl do světla lucerny, ještě před válkami a vraždami si povšiml zažloutlých rohů bílých stránek a rozdíl mezi vnějšími a vnitřními listy. Velmi staré noviny nabyly téměř barvy písku.

Za nocí, kdy byl Boomer nejopilejší, bylo moře plné benzínu a strašlivě nebezpečné. Vyděšen se po něm ohlížel přes rameno za každou větou, kterou přečetl, a oheň rozdělal vždycky až vzadu na pláži. Bylo trýpytivé, olejnaté a výbušné. Pošetile se domníval, že by se mohlo vznítit a připravit ho o jediný způsob obživy.

Za větrných nocí bylo čištění pláže náročnější a z Boomera se tehdy stával spíš lovec než sběrač.

Na poletující papíry byl ale zajímavý pohled. Pečlivě je porovnával s ptáky, kteří občas proletěli ve světle lucerny.

Pták je samozřejmě veden mozem, dlouhou tradicí, mnohdy pochopitelnou touhou někam se dostat či něco získat, takže letí přímo nebo v sérii křivek, jež jsou součástí přímky. Je vidět rozdíl mezi tím, když metodicky letí za nějakým cílem a když létá, aby se předváděl.

Ale papíry nemají žádný jasný cíl, žádný mozek, smysl pro rasu či skupinu. Vznosou se, klesnou, nemohou se rozhodnout, váhají, spadnou, letí přímo vstříc svému osudu ve vlnách nebo se ve vzduchu převrátí a zřítí se do písku a už se ani nehnou.

Mají-li nějaký oblíbený styl letu, pak nejspíš našikmo, klouzáním do strany.

Rafinovaněji využívají vzdušných proudů a poddávají se jim rozmarněji než mnohdy umínění ptáci. Nejsou ani pyšné na své triky, ale zřejmě jim nedochází, jakou statečnost,

Ivana Štenclová: She Likes Her, 2003

jakou nevědomost projevují, ani to, že Boomer čeká, aby je chytil na ostrý bodec.

Ohyb v polovině velkých novinových stránek funguje trochu jako páteř, ale křídla jsou nekoordinovaná. Menší bulvární plátky létají o něco lépe než plachty deníků. Nejúžasnější jsou malé zmačkané útržky.

Někdy v noci to vypadalo, že je jich vzduch plný. Boomerovi se v opilosti zdálo, že písmena odlétají ze stránek. Zvedl lucernu a hůl, rozběhl se a mával rukama mezi vlajícími titulky a větami jako člověk rozhánějící hejno holubů.

Když je připíchl bodcem, vzpomněl si na Starého námořníka a Albatrosa, protože

na tu výhružnou báseň samozřejmě narazil mnohokrát.

Nejvíce toho zvládl za bezvětřných nocí, kdy měl nad ránem i několik hodin pro sebe. Usedl se zkříženými nohama v domě a lucernu pověsil na hřebík, který zatloukl v patřičné výšce. Hrubé prkenné stěny se leskly a v malé místnosti bylo docela teplo.

Předměty jeho studia se daly rozdělit do tří skupin a on sám si je tak v duchu roztřídil.

První a nejpočetnější: všechno, co bylo zřejmě o něm, o jeho životním zaměstnání, a všechny rady či varování, které se ho mohly týkat.

Druhý: příběhy o jiných lidech, kteří ho zaujali, jejichž životní dráhu den za dnem sledoval v novinách a v útržcích knih a dopisů a po jejichž dalších dobrodružstvích stále pátral.

Třetí: položky, jimž vůbec nerozuměl, které ho naprosto vyváděly z míry, ale zároveň ho zajímaly natolik, že si je schoval, aby je přečetl. Ty se téměř zoufale snažil zařadit do první, pak do druhé kategorie.

Uvedme několik příkladů z každé skupiny.

Z první: „Přínos bude pro učeďníka o to větší, čím více se bude stranit svých přátel a známých a veškerých světských zájmů, například tím, že se odstěhuje z domu, v němž přebýval, a opatří si jiný dům či pokoj, v němž bude moci dlít v co největším soukromí... [nečitelně] začne svobodněji používat své přirozené schopnosti v příčinlivém hledání toho, čeho si tolik žádá.“

Tohle bylo celkem jasné.

Takhle vypadala varování, která ho znepokojovala: „Zvyk pročitat periodika lze jistě zařadit do Averroesova katalogu ANTIMNEMONIK neboli snižovačů paměti. Dále sem patří požívání nezralého ovoce; zírání na mraky a pohyblivé věci zavěšené ve vzduchu (to by sedělo); ježdění mezi množstvím velbloudů; častý smích (to ne); poslušání sledu vtipů a anekdot; zvyk číst si na náhrobkách na hřbitově atd.“ (A tyhle poslední možná.)

Z druhé kategorie: „Asi dvě hodiny spala a pak se vrátila na své místo v díře, vedle sebe položila americkou vlajku, kterou si přinesla. Manžel jí nosí jídlo a ona prohlásila, že má v úmyslu sedět v díře tak dlouho, dokud Úřad pro veřejnou sociální péči nepustí myšlenku umístit tam sloup.“

Boomer o této dámě přemýšlel dvě noci. Třetí noc našel něco, co z jeho pohledu na věc poněkud objasňovalo situaci. Byla to část stránky z knihy, kdežto předešlý úryvek byl z novin.

„Lady se domnívala, že si v každém okamžiku svého života udržela všechny přednosti – činilo ji to krásně mírnou, takřka velkorysou; a tak nerozlišovala vypouklá očka menších společenských hmyzů, často obdařených takovým rozsahem, od...“

Může to však trvat další dvě noci nebo dva týdny, než najde další část této série.

Ve třetí skupině, mezi věcmi, které ho fascinovaly, ale mátlly, si Boomer schovával takové drobnosti jako tuto (malý neroztržený proužek růžového papíru):

„ŽERTOVNÉ BRÝLE S POSUVNÝMA OČIMA. Nasadte si brýle a náustek vložte do úst. Nepřerušovaně vydechujte vzduch; oči a obočí se zvednou a klesnou. Pohyb lze vykonávat rychle či pomalu podle toho, jakého žertovného účinku si přejete dosáhnout. Jsou-li v případě velké hlavy nožičky brýlí příliš krátké, ohněte zakřivenou část za uchem.

Elizabeth Bishopová

Ivana Štenclová: Blue Slippers, 2003

Celuloid je hořlavý! Nepřibližujte se proto s brýlemi k otevřenému ohni!!“

Tohle by správně patřilo mezi varování týkající se jeho samého. Mohl-li se však řídit posledním varováním, mnohemu v předchozím návodu vůbec nerozuměl.

A toto, napsané tužkou na dopisním papíře, rozmazané, ale čitelné:

„Necítil jsem se dobře kvůli zubům a tři velké mi vytrhli, protože mě znervózňovaly a bolely, a proto jsem nemohl poslat úkol. Myslím, že bych mohl psát jako všichni ti Spisovatelé, protože si myslím, že toho mám v hlavě víc, než je v nějakých knihách. Pane Margoliesi, přemýšlím, jak to ti Spisovatelé dělají, že píší do těch časopisů tak dlouhé povídky, které mají třeba 60 000 nebo 100 000 slov, a kde berou tu jejich fantazii a ten materiál.

Velice by mě těšilo psát takové příběhy jako ti Spisovatelé.“

Ačkoli Boomer neměl takové dětinské touhy, cítil, že otázka, která se zde klade, nějak souvisí s jeho způsobem života; téměř mohla být adresována jemu stejně dobře jako neznámému panu Margoliesovi. Jak však zní odpověď? Čím více papírů sebral a čím více četl, tím méně měl pocit, že rozumí. Svým způsobem závisel na „jejich fantazii“ a dokonce byl jejím otrokem, ale zároveň mu připadala spíš jako nemoc.

Uvedeme ještě jednu z hádanek našeho přítele. Je psaná nezřetelným strojopisem na velmi starém hnědém papíře (nerozlišoval mezi matoucí prózou a matoucí poezií):

*Jak jednooký sál, ježž halí tma,
jen stranu tu, v níž oku navzdory
jediný úzký průchod světlo má,
pokrývá bílý zářný gobelín,
stovka tvarů míhavým vzduchem víří,
vchod zaplní, když dovnitř prudce míří,
na jasné zdi pak temným tancem hýří.*

To znělo jako něco, co sám zažil. Nejdřív mu připadalo, že ten „jednooký sál“ je jeho dům, a pak celý jeho noční život na pobřeží. Nejprve poletující papíry, a pak to, co na nich stálo, byla ta „stovka tvarů“.

Měli bychom vysvětlit, že když se Boomer dostal ke čtení, obvykle už nebyl moc opilý? Alkohol vypřchal. Pořád se cítil odloučený a sebestředný, ale nepřírozně bdělý.

Co však to všechno znamenalo?

Snad proto, že jeho zrak bez ustání obléhal hmyzí armády písmenek, nebo proto, že tomu skutečně tak bylo, začal se mu už před mnoha lety celý okolní svět zdát také tištěný.

Boomer zvedl lucernu a pozoroval vodouše roztržité pobíhajícího sem a tam.

Jeho namáhanému zraku připadal jako interpunkční znaménko na pozadí „oblych, valících se vln“. Nohama zanechával jemné stopy. Měl kropenaté peří; a zejména na úzkém lemu křídel bylo vidět skvrnky, které snad vypadaly jako písmena, jen kdyby se mohl přiblížit natolik, aby je přečetl.

Lidé, kteří přes den chodili na pláž a které nikdy neviděl, někdy cítili potřebu psát do písku. Boomer si zase myslel, že mazat tyto nápisy je zřejmě také součástí jeho povinností. Sklonil lucernu a pečlivě zahladil „Škola Františka Xaverského“, „Lillian“, „Do háje“.

I sám písek, když ho vzal do hrsti a přidržel u oka, vypadal trochu jako potištěný papír; rozemletý nebo rozžvýkaný.

Ale to nejlepší na dlouhých nocích věnovaných studiu bylo, když uklidil přidělený úsek a mohl zapálit papír nacpaný v drátěném koši.

Čelo už měl rozpálené z pití nebo přílišné četby, ale stál co možná nejbliž horečnému žáru hořícího papíru a dychtivě sledoval každou podrobnost spalování.

Plamen stoupal po pruhu papíru rovnoměrně, beze spěchu a po vteřině se černý papír svinul dospod či navrch. Padal a kroutil se do tvarů, které někdy připomínaly krásné výtvary z tepaného železa, ale pak se jediným dýchnutím rozpadly.

Velké vločky zčernalého papíru, na okrajích dosud červeně žhnoucí, vyletovaly k nebi. Dokud na ně očima dohlédl, nikdy neviděl tak důmyslné třepotavé manévry.

Nakonec zbyly křehké archy popela, bílé jako původní papír a hebké na dotek, nebo hromádka šedého peří jako z perličky.

Ale hlavní bylo, že nakonec se všechno muselo spálit. Všechno, úplně všechno se muselo spálit, i ty matoucí útržky, které s sebou nosil celé týdny či měsíce. Pálit papír bylo jeho povolání, kterým si vydělával na živobytí, a navíc nemohl připustit, aby se mu kapsy přeplnily nebo aby měl v domě nepořádek.

I když měl Edwin Boomer oheň rád, neměl rád jeho nevyhnutelnost. Nechme ho v jeho domě, ve čtyři ráno, četbu má vybranou, pálení dokončil, lucerna jasně svítí. Je to mimořádně malebná scéna, něčím připomíná obraz od Rembrandta, ale nečím zase ne.

Přeložila Mariana Housková.

Sbírku povídek E. Bishopové připravuje k vydání nakladatelství Opus.

Elizabeth Bishopová (1911–1979) si ve svých básních i prózách vždy udržuje mírně ironický odstup pozorovatele. Pro její texty jsou typické precizní popisy krajiny či zvířat, smysl pro detail a jemný humor. Bishopové dílo není rozsáhlé: kniha sebraných básní (The Complete Poems 1927–1979; 1983) má asi dvě stě stran. Za svého života vydala sbírky Sever & Jih (North & South, 1946), Chladné jaro (A Cold Spring, 1955), Otázky cestování (Questions of Travel, 1965) a Zeměpis III (Geography III, 1976). Kniha jejich prozaických textů, z níž je vybrána raná povídka Moře a jeho břeh (1937), vyšla až posmrtně, stejně jako obsáhlý výběr z korespondence. V loňském roce vydáný výběr z jejích nedokončených a nikdy nepublikovaných textů vyvolal mezi kritiky bouřlivý ohlas. V současné době je Bishopová považována za jednu z nejvýznamnějších představitelk moderní americké poezie. Česky vyšel výběr z básní a dopisů Umění ztrácet (Fra 2004).

—mh—

galerie

Hračky

Ivana Štenclová (1980), absolventka pražské AVU (1999–2005, ateliér kresby, prof. Jitka Svobodová), patří mezi autory nejmladší generace, kteří svým dílem oslovili veřejnost už za svých vysokoškolských studií a jejichž nástup na českou uměleckou scénu je proto plynulý. Štenclová se vyjadřuje prostřednictvím tradičního média – kresby. Tu ale nepojímá nijak rigorózně. Experimentuje s formou, technikami a technologickými postupy, zkoumá jejich možnosti a vytváří výstupy na pomezí kresby, malby a objektu. Zmíněné experimenty jsou přirozeně navázány na tematiku, které se autorka kontinuálně věnuje a která zahrnuje vztah jedince, prostoru a času v různých fázích vývoje lidského tvora. Tato obsahová platforma propůjčuje experimentům legitimitu a činí je kontextuálními v rámci celé (zatím počáteční) tvorby.

Obrazový soubor z roku 2003 rozvíjí motiv hračky. Tady Štenclová „popisuje“ přímý vztah hračky a dítěte. Z prvotního jednoznačného čtení motivu, v němž hračka je pro dítě nástroj poznávání, prostor pro ověřování si běžných jednoduchých úkonů, se situace postupně komplikuje. Dítě nejprve o svůj atribut přichází aplikací formálních kresebných prostředků, které hračku izolují, aby věc později začala žít svým vlastním, nezávislým životem. Ještě později dochází k prolínání dítěte a hračky, vznikají jakási nadpřirozená monstra. Motiv vztahu je tu uchopen nejprve v rovině subjekt vs. objekt, ten se ale záhy mění na rovinu objímání vs. ovládání. Zatímco objekt (hračka-panenka) je definován jasným stálým tvarem, neživotností a omezenými komunikačními projevy (mrkání), je subjekt (dítě) dějištěm vnitřních emocí, které uplývají v čase, spalují jedince a mění jeho fyzickou podobu. Zároveň ho ale tyto emoce, odrážející se v mimice tváře, učí nové orientaci v prostoru. Tady zasahuje autorka se svou uměleckou licenci a celý proces zvrhává jiným směrem. Hračka začíná bujet, růst a rozšiřovat se. Dítě se stává hračkou, je jí prorostlé, ovládané. Je čas panenku odhodit, aby dítě zcela nepohltila. Nastává čas zbavování se dočasného vztahu a nalézání dalšího širšího prostoru pro životní praxi.

Petr Vaňous

Jan Halada
Encyklopedie českých nakladatelství 1949–2006
Libri 2007, 378 s.

Podchytit vývoj nakladatelské činnosti po roce 1989 je obtížný úkol a těžko může být jakákoliv publikace o ní úplná. Jak autor píše, před rokem 1989 fungovalo 57 nakladatelství, dnes se jejich počet pohybuje okolo 4000, každý rok jich navíc mnoho zaniká a vzniká. Halada již v úvodu konstatuje, že v knize najdeme jen ta nakladatelství, která vydávala knihy po určitou dobu. Do slovníku se nakonec vešlo 837 z nich. Autor rozděluje období po roce 1989 do tří fází: doba, kdy je vše dovoleno (první polovina roku 1990), období nástupu znovuobjevených žánrů (1990–1991) a období přízraku krize obratu (1992–2006). Tím, že do jedné škatulky zahrnul čtrnáct let, si trochu ulehčil práci. Také slovníková hesla jsou poněkud nepřehledná, a přitom by stačila u každého pojmu malá tabulka. Takto každé heslo začíná slovy „Nakladatelství vzniklo v roce...“. Halada se tak možná chtěl vyhnout srovnání s Almanachem Labyrint, hesla ale obsahují mnoho zbytečné vaty. Najdeme tu i dost překlepů, nejvíce mne pobavil Barman (tedy Batman), navíc zařazený do edice, kde nikdy nevyšel. Kladně hodnotím zmínku o edičních řadách nebo kmenových ilustrátorech. Encyklopedií se příjemně listuje a člověk občas zavzpomíná na knihy z nakladatelství, která dávno neexistují. Otázkou je, co s knihou dělat jiného, vždyť knihkupci si vystačí s Almanachem a pro studijní účely jsou strohá hesla nanejvýš odrazovým můstkem.

Jiří G. Růžicka

Jan Patočka
Negativní platonismus
Oikoymenth 2007, 92 s.

Potřetí vychází Patočkova studie z padesátých let. Autor se v ní pokouší z fenomenologických pozic „překonat a uchovat“ metafyziku. Snaží se také vyrovnat s dalšími silnými myšlenkovými proudy své doby – pozitivizmem a dialektickým humanismem. U postavy, která později symbolizovala Chartu 77, je poučné sledovat úvahy o otázce svobody. Svobodu nemáme automaticky, ale musíme si ji neustále získávat; svoboda je vymezení se vůči světu danosti. Je-li pak také svoboda svobodou k pravdě, může být, jako u Patočky, následování takových tezí impulsem k odporu proti režimu, v němž je lež všudypřítomná a přitom zjevná. Tyto myšlenky nám mohou ve světě globálního samopohybu a nových válek stále připadat jako výzva. Pro Patočku je ovšem zkušenost svobody zkušeností vyostřené nepředmětné transcendence: „Sókratova suverenita je v tom, že je absolutně volný, či že se ustavičně uvolňuje ode všech pásek přírody (...) Sókratova dialektika byla určena právě k tomu, aby ukázala, že žádný senzualní objekt, žádná věcná zkušenost není s to tuto otázku ani položit, ani zodpovědět.“ Otázkou zůstává, zda se jako Patočka můžeme spokojit s odpověďmi v intencích Heideggerovy obecné kritiky světa nadvlády vědy a techniky, jež nás ze své podstaty zotročují. A zda není pro zodpovězení otázky po svobodě ve světě rafinovanější manipulace třeba také konkrétních analýz současných i historických „senzualních objektů“.

Martin Šaffek

Bronislava Janečková
Rok v dopisech 1 – leden, únor, březen, duben, květen, červen
Radioservis 2007, 336 s.

Kniha vychází z pozoruhodného rozhlasového cyklu, který odvysílala stanice Vltava v loňském roce. Každý den měli posluchači možnost „porušit listovní tajemství“ a nahlédnout do soukromí jednoho člověka – respektive dvou, protože k tomu, aby někdo usedl a napsal dopis, je většinou zapotřebí nejen odesílatele, ale i příjemce. Ne vždy byl alespoň jedním z nich někdo ze „slavných“, známá osobnost politického či kulturního světa, i když z pochopitelných důvodů tato jména převažují. Jejich škála je skutečně široká. Cyklus tak zahrnuje texty od provolání Jana Žižky svým věrným přes dopisy z věznic a vyhnanství až k intimním zpovědím umělců, jako byl Karel Hynek Mácha, Jiří Orten a další. Každý dopis je opatřen komentářem, který nabízí potřebné doplňující informace. To, co všechny texty spojuje v kompaktní celek, je věrnost datece – ke každému dni v roce je přiřazen dopis, který byl napsaný právě toho dne, ať už v dávné či zcela nedávné minulosti. A právě tato skutečnost činí z tohoto opulentního souboru de facto dokumentární záležitost s nemalým kulturně-historickým přesahem. Rozhlasový pořad byl úspěšný, autorka obdržela výroční cenu Nadace Český literární fond, a nyní se cyklus dočkal knižní podoby. Prozatím vyšel pouze první díl, který zahrnuje první půli roku. Nelze předpovídat, jestli úspěch potvrdí i zájem širší čtenářské veřejnosti.

Magdalena Wagnerová

Helmut Holzhey, Wolfgang Röd
Filosofie 19. a 20. stol. II. – novokantovství, idealismus, realismus a fenomenologie
Přeložil Martin Pokorný
Oikoymenth 2006, 515 s.

Pojmout mnoho filosofických proudů 19. a 20. století tak, aby byly představeny ve vyvážených proporcích, je úkol o to těžší, že nelze být nestranný. Holzhey dosáhl jisté disproporce tím, že nejvíce pozornosti věnoval jednomu z těžších svého historicko-filosofického zájmu – dílu hlavního představitele marburské novokantovské školy Hermanna Cohena, zatímco hlavní představitel druhé generace marburské školy Ernst Cassirer byl vzhledem ke svému významu i pro filosofii kultury velmi ošizen. Cassirerovi měla být proporčně věnována samostatná část stejně jako zakladateli novofriesiánské proudy Leonardu Nelsonovi. V rámci kapitoly o fenomenologii je pak příliš málo věnováno Maxi Schlerovi, ale nakonec i samotnému Edmundu Husserlovi, respektive samotná fenomenologie je například oproti novokantovství zastoupena neúměrně málo. Ke zjevným slabinám pak patří závěrečná kapitola Teorie společnosti a společenského vývoje, kde je pominuta celá řada sociologů s dopadem na filosofii, samostatná podkapitola je věnována Maxu Weberovi, ale filosofické aspekty najdeme i u Vilfreda Pareta či Ferdinanda Tönniese, kteří jsou odbyti na několika řádcích. Problémem českého překladu je pak neúměrně velké množství překlepů (například psaní německých substantiv minuskulemi), jež jde na vrub redaktora R. Jilského. Nicméně jako celek může kniha sloužit coby přehled části dějin filosofie zejména 20. století.

Michal Janata

Tady Hitler
Přeložil Matouš Ibl
Mladá fronta 2006, 540 s.

Knižní trh je zaplaven všemožnými – a kvalitativně kolísajícími – publikacemi, věnujícími se Adolfu Hitlerovi. Clark zvolil chytrou (vychýtralou?) cestu, jak se od nich odlišit a získat tak více čtenářů. Přetavil historická fakta ve fiktivní výpovědi aktérů a svědků tehdejších událostí. Výsledkem je jakýsi deník, psaný v ich formě, pojímající život Adolfa Hitlera od narození po jeho smrt. Nejzajímavější je první třetina knihy, která pojímá jeho mládí a cestu k moci. Poté zapojuje autor do svého románu další aktéry, například důstojníky z obou stran barikády. Čtenářsky působivé jsou paradoxně výpovědi anonymních občanů či vojáků. Samotný závěr je dynamický, ale vzhledem k tomu, že se kniha věnovala tolika postavám, vyvolává poněkud rozpačitý pocit. S Hitlerovou smrtí končí i kniha, přičemž osudy mnoha osob zůstávají nedořečené. České vydání navíc obsahuje až příliš mnoho chyb, zejména grafických. Kniha tak nejlépe poslouží těm, kteří toho o Adolfu Hitlerovi příliš nevědí a nebaví je čist faktografickou literaturu.

Lukáš Gregor

Marie Stryková
Mlč
Eman 2006, 303 s.

K nedožitým pětasedmdesátinám autorky a k třicátému výročí její smrti vychází kniha povídek Mlč. První část souboru s názvem Nad rovinou představuje české pohraničí v době druhé světové války. Mikropříběhy sceluje pohled vypravěčky, dívky Lenky s výraznými autobiografickými rysy. Čtenář vstupuje do světa její rodiny a života jejích nejbližších v chudé vesnici. Hrůzy války by samy o sobě skýtalý nespočet jímavých příběhů, avšak v knize je pozornost zaměřená na detaily, v jejichž střídém popisu vysvítá nesmyslnost zabíjení a bída obyvatelstva mnohem působivěji. Dětské oči vypravěčky nedohlédnou k miliónům zabitým, proto se jí mnohem více dotýká smrt vlastního dědečka, stejně tak jako polomrtvých kůň na poli. Zvídavá dětskost pomáhá vést povídky bez hodnotících soudů, občasný vnitřní hlas jen násobí smutek představených příběhů. Povídky druhého celku Mlč popisují život po válce, avšak jeho prázdnota a hořkost je paradoxně větší než v době válečných strastí. V dialogu postav se proto variuje jedno zásadní téma: vrátit válku a hlad, aby se svět vzpamatoval. Kontrastní mozaika předkládá vazalský život lidí v područí proměnlivého režimu, avšak jednotlivé příběhy jsou prosty scén plných (po)válečného sentimentu. O to více však zanechává v čtenáři „tak velké balvany smutku, že je ničím neodvalí“.

Zuzana Malá

Karel Skalický
Kaple, kapličky a boží muka Pootaví – průvodce po drobných sakrálních stavbách kolem Zlaté Hory
Prask 2006, 46 s.

Již druhý bedekr poutníkův krajinou pootavskou vyšel z pera Karla Skalického, tentokrátě okolím Zlaté Hory na středním toku řeky Otavy. Samozřejmostí je mapka na třetí straně obálky s vyznačenými místy staveb. Ke každé stavbě je krátká legenda, zmiňující umístění stavby, podrobný architektonický popis a případně historickou tradici, pověst nebo anekdotu. Nejzábavnější je o francouzském důstojníkovi, kterého schovaly kešťfánské pradleny pod prádlo, aby jej nezajali císařští vojáci. Jako poděkování nechal později vystavět kapli sv. Kříže. Na ukázkou francouzské vojáké zmužilosti – strachu z císařských vojáků tu dostačuje; že však se v Pootaví nepěstuje dosud víno? Anebo již pěstuje? Ovšem je možné, že hrozno bylo pěstováno v Pootaví v dobách před třicetiletou válkou, alespoň u farností pro bohoslužebné účely; z toho by šla vysvětlit tradičně soustavná konzumace piva v Zemích českých jako jistá reparace schodku, nastalého po zničení vinic lýtými pustošivými taženými zdivočelých hord. Představíme-li si rozlohy válkou zničených vinic, nelze současnou prvoligovou konzumaci piva v Čechách vysvětlit jinak; je to genius loci, apolinsko-dionýský vzmach ducha Bohemie; každý lékař potvrdí, že s tím se nedá nic dělat; je to duchovní souřadnice i archetypální proudění z minulých dob.

Vít Kremlíčka

Host 5/2007

Konzervativní časopis Host jen potvrzuje sebe sama a po ničem netouží. Serióznost a poctivost jsou bezesporu hodnoty, avšak nepojí-li se s inspirativností, zbývá kultivované sucho. V květnovém čísle patří k tomu lepšímu sonda do tvorby básníka a výtvarníka surrealistické imaginace Otto Mizery, rozmluva s Petrou Dvořakovou, jejíž kniha Proměněné sny získala letos Magnesii Literu za publicistiku, a svěží rozhovor s byvší beatnickou básnířkou a tichou feministkou Inkou Machulkovou („Myslím + cítím = vím“). Spolu s jejími vzpomínkami tu představuje oázu smyslu pro humor kratičký teoretický příspěvek Jiřího Trávnicka a programově beatnická marginálie Cela v Cele Víta Slívy. Inspiraci skýtají texty v podstatě vnější, totiž celá pražská enkláva časopisu, didakticko-popularizační příloha Host do školy, která se věnuje nízkým žánrům, humoru, parodii a satíře. Nenanapravitelně záhadný a vtipný je Pavel Janáček. Opět apeluje na literární historiky: Odspodu! Tématem Hostu jsou beatnická šedesátá léta v poezii. Vedle Machulkové je reprezentuje Václav Hrabě a vydavatel Divokého vína Ludvík Hess. Múzou poezí posledních mániček byl samozřejmě Allen Ginsberg. Kromě již známých legend se ovšem moc nového nedozvíme. Leda že by někoho zajímalo, kolik dívčích skalpů má pan Hess.

Hana Lundiaková

Vlastimil Vondruška Intimní historie od antiky po baroko Moba 2007, 240 s.

Historici se většinou zaměřují na tzv. velké dějiny, neméně pozoruhodné jsou i dějiny menší, o nichž se nám toho moc nedochovalo. Pátrání po nich je přece jen složitější než po historii válek, mírových smluv či politických sňatků. Kniha, které se malým dějinám věnuje, vychází i u nás celá řada. Jednou z nich je publikace V. Vondrušky, v níž se autor věnuje tomu nejintimnějšímu v lidském životě: hygieně a mytí, lázním, holení, líčení a kosmetice, péči o vlasy i o zuby, brýlím, toaletám, stolování i opilství, spodnímu prádlu, antikoncepci, milostnému umění, potenci, nahotě a prudérnosti i prostituci. Časově zabírá kniha zhruba dobu od antiky po baroko, avšak místy s přesahem až do 19. století. Je pojata citlivě, zároveň je faktograficky hutná. Autor se snaží, aby byla pro čtenáře nejen poučná, ale i zábavná – a choulstivá témata k tomu přímo vybízejí. A to se mu vcelku daří. Zaujme různými málo známými fakty a informacemi a osvěžující je i doplnění o historky z nejružnějších kulturních prostředí, které přinášejí pohled do běžného života. Intimita patří k člověku a tedy i k historii a je dobré ji poznat, byť i touto populární formou. Některých moderních výdobytků si pak možná budeme i víc vážit a připomeneme si, že lidstvo hřešilo odjakživa.

Milan Valden

Georgie Thomas Clark Stephen T. Asma Bohové pijí whisky Přeložila Jaroslava Kočová BB art 2006, 296 s.

Rozbít mýty kolem buddhistického světa, vypořádat se s „kalifornským buddhismem“ si předsevzal profesor z Columbie, ve skutečnosti svérázný hédonistický samorost Stephan T. Asma, dobrácký rozněvaný mladý muž. Jeho filosofický cestopis místy poněkud chaoticky, ale se svěžestí, humorem a sympaticky prostořekou neomaleností líčí poměry v Kambodži a jejich duchovní základ. „Tady v té části světa být život levná,“ cituje jednoho domorodce a nastiňuje hrůzy, o které naše média prakticky nezavádí, neboť si dokonale vystačí s Kubou a Běloruskem (převládá názor, že kde nevládne „totalita“, bude to asi dobré). Autor nelitostně srovnává jihoasijské kulturněpolitické klima se Západem a dobírá se zjištění, že sobecká demokracie může být horší než diktatura altruistů; západní posedlost individualismem a nezávislostí, nebláh a neustálá soutěživost se z aspektů jiné kultury jeví jen jako destruktivita a choroba. A spiritualita? Západního člověka rozkládá navíc ještě konstantní mediální šum, „nemít v hlavě všechny tyhle stupidní krávvoviny, nejspíš bych dávno došel osvícení!“ Takové tvrzení vyhlíží sice poněkud simplifikovaně, ale nejspíš je to naprostá pravda. Vtipná a příjemná kniha plná švihu a energie.

Jiří Zizler

odjinud

Sté výročí úmrtí náchodského pedagoga a spisovatele **Jana Karla Hraše** (1840–1907) připomněla ve Vlastivědném sborníku kraje Aloise Jiráka, Boženy Němcové a bratří Čapků Rodným krajem (sv. 34/2007) Lydia Bašteká.

Sebepochvalný styl Jitky Bednářové, autorky monografie o **Josefu Florianovi Josef Florian a jeho francouzští autoři** (Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007), zkratizovala v Revolver Revui č. 67 (červen 2007) Lucie Bartoňová, editorka *Bibliografie Dobrého díla*, kterou v roce 1975 zpracoval Andrej Stankovič a brzy knižně vydá Triáda.

Dosud nepublikovaný snímek Jiřího Krohy z roku 1933 nebo 1934, zachycující **Vítězslava Nezvala, Romana Jakobsona a Karla Teiga** v bazénu, doprovází Jakobsonův medailon k 25. výročí jeho úmrtí v kulturní příloze časopisu Kam v Brně... č. 7–8/2007.

Odkaz **Oldřicha Králíka**, od jehož narození uplynulo 9. 6. t. r. sto let, zhodnotil v revui Masarykovy univerzity v Brně Universitas č. 2/2007 Otakar Slanař.

Na změny (nakladatelského subjektu, vnější podoby edice), jimiž v uplynulém roce prošly Spisy **Josefa Škvoreckého**, upozornil Václav Burian v Listech č. 3/2007 v recenzní glose k 27. svazku *Nataša, pícníci a jiné eseje* (Literární akademie 2006). – Dvoudílnou *Bibliografii Josefa Škvoreckého (1. díl. Česky publikované dílo; 2. díl. Česky publikované ohlasy)*, vydanou Literární akademií v letech 2004 a 2005, recenzoval v České literatuře č. 2/2007 Aleš Zach.

Na kontrastu budovatelských agitek, jež „díky přesvědčivé recitaci Jiřiny Švorcové neztratily svou z východu implantovanou mobilizační tóninu“, a básníkovu autentického „jazzového zanícení“ postavil Mirek Kovářik v Týdeníku Rozhlas č. 26/2007 svůj portrét **Josefa Kainara** („Z toho ničeho mi vůbec není líto“).

Dva příspěvky v Romboidu č. 3/2007 – rozhovor s Jiřím Pavelkou a medailon od Igora Hochela – jsou věnovány **Janu Skácelovi**, od jehož narození uplynulo letos v únoru 75 let.

Pouhé dvě hvězdičky z pěti dostal od Aleše Hamana v Lidových novinách 18. 6. 2007 román **Věry Noskové Obsazeno** (MozArt 2007), trpící – podle kritika – „okázalým moralizátorstvím“. – V Tvaru č. 12/2007 hodnotila román Alena Fialová.

Recenzi dívčího románu **Melity Denkové Smutná holka hledá kluka zn. Aby nebyl debil** (Euromedia Group – Knižní klub 2006) přineslo Ladění č. 1/2007.

Básnickou prvotinu ve Švédsku žijící autorky kryjící se pseudonymem **Johanna Lund Terra borealis** (Tišnov, Sursum 2006) zhodnotil v Akordu č. 10/2006 František Všečivka.

Rozhovor s **Inkou Machulkovou** připravil do Hosta č. 5/2007 Miroslav Balašík.

František Knapp

Spojené státy americké

V druhém červencovém čísle týdeníku **New Yorker** najdeme recenzi Louise Menanda na knihu *The Myth of the Rational Voter: Why Democracies Choose Bad Politics* (tedy Mýtus racionálního voliče: Proč si demokracie vybírají špatné politiky) od Bryana Caplana. Zatímco evropské země i USA se snaží čelit klesajícímu počtu voličů, je podle Caplana méně voličů zárukou „kvalitnější“ demokracie. Takzvaný průměrný volič se totiž o politiku příliš nezajímá, a tak není schopen určit, který z volených kandidátů je pro vládnutí lepší. Odmítá přitom takzvané ekonomické teorie, tedy nevolím proto, že můj hlas nemá v obrovském počtu dalších hlasů svou sílu, a volba je jen ztrátou času. Politika totiž není totéž co ekonomika. Pokud si člověk vybírá nové auto nebo dům, věnuje určitý čas porovnávání

informací o daných produktech, u voleb však takto racionálně nejedná. Daleko častěji používá tzv. zkratky: mohou jimi být příslušnost kandidáta ke straně, názory kolegů z práce, popřípadě články v tisku či fotografie. Volba tak není vyjádřením dlouhodobě budovaného názoru, ale spíše náhoda. Ti, kteří se v politice orientují, jsou pak při volbách vymazáni těmi, kterým se třeba jen líbí nové sako jednoho z kandidátů. Podle Caplana by řešením mohlo být zavedení testu z ekonomie, přikládání většího důrazu na hlasy ekonomicky vzdělaných a především rozšíření výuky ekonomie na školách. Právě úzké zaměření na ekonomii ale Caplanovi Menand vyčítá. Podle něj totiž autor zapomíná na psychologii. Většina lidí prostě nemyslí politiky ani ekonomicky. Lidé si se budou raději cítit spokojeni, než aby maximalizovali svůj zisk – jsou totiž méně moderní než doba, v níž žijí. Svou recenzi Menand zakončuje takto: „Velkou předností demokratické politiky je stabilita. Tolerování hloupých názorů je (jak by řekl ekonom) malou cenou, kterou za ni musíme platit.“

JiříG. Růžicka

soutěž

Strážci pražských ulic

Napište nám, kde se v Praze nachází dům, kterému se říká U Tří divých mužů? Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá knihu o domovních

znameních *Strážci pražských ulic*. Uzávěrka soutěže je **18. 7. 2007**. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

knihy v redakci

Josef Moucha: František Drtíkol / Torst 2007, 182 s. **Jan Zahradníček: Pod bičem milostným** / Vyšehrad 2007, 65 s. **Renata Kalenská: Udělej motýla** / Motto 2007, 206 s. **DBC Pierre: Ludmila Lámaná angličtina** / Odeon 2007, 284 s. **Jan Bečka: Dějiny Barmy – (Myanmy)** / Nakladatelství Lidové noviny 2007, 431 s. **Jenny Wormaldová: Dějiny Skotska** / Nakladatelství Lidové noviny 2007, 346 s. **Gary Snyder: Hory a řeky bez konce** / Maťa 2007, 197 s. **Alena Ježková: 55 českých legend z hradů, zámků a měst** / Práh 2007, 205 s. **Učenci očima kolegů, žáků a následovníků** / Academia 2007, 296 s. **Vladimír Borecký: Legenda o Hronu** / Gutenberg 2007, 161 s. **Milena Tomešová: ...a muž ti vládne bude** / Ikar 2007, 183 s. **Andrew Jennings: Faul! – tajný svět FIFA, úplatky, zmanipulované volby a skandály s lístky** / BB art 2007, 379 s. **Lenka Janská: Mezi obrazem a textem – text a grafem v evropském a českém malířství 1910-1930** / Mladá fronta 2007, 167 s. **Vasilij Golovačev: Běsův brloh** / Triton 2007, 372 s. **W. Norris Clarke: Osoba a bytí** / Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství 2007, 117 s. **Jiří Fuchs: Filosofie, 7. – Předpoklady nerelativizované etiky** / Krystal OP 2007, 188 s. **Hrabalina rediviva – příspěvky z mezinárodní mezioborové konference o díle Bohumila Hrabala, Udíne 27. – 29. října 2005** / Filosofie 2006, 193 s. **Petr Rezek: Filozofie a politika kýče** / Ztichlá klika 2007, 167 s. **David Václavík: Sociologie nových náboženských hnutí** / Masarykova univerzita, Malvern 2007, 150 s. **G. S. Evans: Tajný (český) deník a jiné texty Fredericka Barona** / Aequitas 2007, 116 s. **František Listopad: Rosa definitivita** / Cherm 2007, 175 s. **Eric Brown: Newyorské blues** / Triton 2007, 352 s. **Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938-1945)** / Rybka publishers 2007, 445 s. **Gonzalo Vital: Pinochet – portrét diktátora** / Prostor 2007, 678 s. **Lenka Reinerová: Čekárny mého života** / Labyrint 2007, 84 s. **Milan Syruček: V zajetí džungle – nejdelší válka 20. století** / Epoque 2007, 341 s. **Bill Gertz: Zrada** / Ideál 2007, 345 s. **Jonathan Wells: Darwinismus a inteligentní plán – Politicky nekorektní průvodce** / Ideál 2007, 252 s. **Lee Chi Hyong, Kara: Deník pána démonů 1** / Talpress 2007, 167 s. **Lee Chi Hyong, Kara: Deník pána démonů 2** / Talpress 2007, 202 s. **Lee Chi Hyong, Kara: Deník pána démonů 3** / Talpress 2007, 188 s. **Brian Azzarello, Eduardo Risso: 100 nábojů – První výstřel, poslední šance** / BB art, Crew 2007, 116 s. **Jaroslav Foglar, Milan Teslevič: Hoši od Bobří řeky** / Olympia 2007, 116 s. **Harry Crews: Auták** / Argo 2007, 125 s. **Michael Ondaatje: Anglický pacient** / Argo 2007, 265 s. **Ali Smithová: Hotel svět** / Argo 2007, 150 s. **Jan R. Hrdina: Skotsko – země dávných tajemství** / Argo 2007, 180 s. **Naomi Noviková: Drak jeho veličenstva – Temeraire, díl 1** / Argo, Triton 2007, 259 s.

INZERCE

GEOMETRIE NAHOTY PAVEL BRUNCLÍK

Výstavní síň Mánes
Masarykovo nábřeží 250, Praha 1
Výstava potrvá od 4.7. do 31.7. 2007

HLAVNÍ PARTNER

**TŘINECKÉ ŽELEZÁRNY
MORAVIA STEEL**

PARTNER

MOTOROLA

Bohemia Sat

**Bych s.r.o.
Praha - západ**

FUJIFILM

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

MEDIÁLNÍ PARTNER

FotoVideo

e150.1111

www.HNed.cz

TÝDENÍK

eclipse

**BROOMBRANO
PROMOTION**

PŮLNOČNÍ SÍŇ MÁNES

Pravidla lži

Režie Robert Sedláček, 2006, 115 min.

Přestože by Pravidla lži v kontextu světové a evropské tvorby spíše zapadla, u nás vzbudila pozornost a byla dokonce oceněna Českým lvem za scénář. Sedláček místo na řemeslo vsází na invenci. Hledá svou cestu k tématu léčby drogově závislých. Jeho odpovědí je rozdvojená linie příběhu. Na jedné straně až dokumentární zaznamenání života narkomanů snažících se o návrat do společnosti, na druhé retrospektivní thrillerová linka, v níž figurují zkrslé vzpomínky a pocity viny. Zpočátku střet těchto dvou prvků vytváří napětí. Nedořečené věty, tajemství, zamlžená minulost a hlavně motiv manipulace slabšími členy komunity budují atmosféru, která se v českém filmu poslední dobou jen tak nevidí. Postupem času bohužel thrillerová linie ustupuje do pozadí a poněkud se utápí. Finální rozuzlení se tak zdá téměř nepodstatné. V kombinaci s příliš dlouhými a často bezobsažnými dialogy, jimiž „dokumentární“ část začne v druhé půli trpět, film definitivně ztratí dech. Herecké obsazení snímek částečně zachraňuje. Zejména Jiří Langmajer, Petra Jungmanová a Igor Chmela vtiskli svým charakterům osobitost. To ovšem na rozvleklý konec a strnulou kreaci Kláry Issové nestačí. Pravidla lži jsou v současnosti opravdu jedním z nejzajímavějších českých filmů, stačí to?

Štěpánka Červinková

Umělcova smlouva

The Draughtsman's Contract

Režie Peter Greenaway, 1982, 103 min.

Rozporuplně přijímaný snímek Petera Greenawaye získal nespočet přirovnání. Reakce na film byly nadšené (obrazově virtuózní, brilantní konstrukce), ale také odsuzující (intelektuální obžerství, výstřelek s prázdným dějem, perverzní hříčka). Faktem je, že autorovi nelze, ostatně jako u většiny jeho snímků, upřít mistrovské výtvarné ztvárnění, inspirované anglickou barokní malbou. Jeho obrazové kompozice jsou vyměřené tak přesně, jak pečlivě je sestřižený anglický trávník a symetrické keřky v barokním parku zámeckého sídla, kde se děj odehrává. Přesně je zkonstruovaná i Nymanova hudba, podmanivá, ale přitom zvláště „mechanická“, přesně jsou vyměřeny i dialogy, skrývající často různé narážky a významy. Jediné, co se vyměření vzpírá, je samotný děj, natolik prostinký, že by bylo možné jej označit za anekdotu, banální historku, již autor nijak zvlášť nerozvinul, ale pouze obalil efektním pláštěm. Film, na který se dobře kouká, který se dobře poslouchá, ale u jehož sledování mohou myšlenky zabloudit (z přemíry efektu a nedostatku obsahu) k jiným tématům a nic tak hrozného se přitom nestane.

Petr Gajdošík

Izolace

Severance

Režie Christopher Smith, 2006, 90 min.

U tohoto filmu potěší už samotné menu – z bezhlavého těla pravidelně vystřikující krev. Britští filmaři se tu pokusili vytvořit parodii na horory, v nichž se skupinka lidí ocitne na opuštěném místě a je postupně vyražována tajemným násilníkem. Tentokrát skupinku tvoří několik zaměstnanců zbrojařské firmy, kteří si vyjeli na team-buildingové cvičení kamsi do Maďarska (kde ale většina lidí mluví rusky). Když skupina dorazí na místo, zjistí, že se neocitli v Hiltonu, ale v opuštěném domě uprostřed lesů, v němž se před lety zotavovali vojáci. Že by součást pracovního utužování vztahů? Nikoliv, past! Snímek začíná závěrečnou scénou, v níž dvě vyvinutá děvčata spadnou do díry a jediná možnost, jak se dostat ven, je vytvořit si ze skromného oblečení provaz. V jiné scéně se zas jeden z hrdinů chytne nohou do pasti na medvědy. Jeho kolegové se mu pokouší pomoci, ozubená past jim ale několikrát vyklouzne a za chvíli lapený o nohu přijde. Jindy zas vrah sváže svou oběť, poleje ji benzínem a pak zjistí, že mu došly zápalky... tak odkudsi vyndá plamenomet. Humor tu není vynucený, autoři se spíše pokouší udržet hororovou náladu. K tomu připojili dialogy postav, pro něž je kancelář jediným bojištěm. Je vidět, že hlavní inspirací tvůrcům byl Hostel. Izolace je ve výsledku zábavný snímek plný britského černého humoru.

Jiří G. Růžicka

Životy těch druhých

Das Leben der Anderen

Režie Florian Henckel-Donnersmarck, 2006, 137 min.

Osmdesátá léta, Východní Německo, byt úspěšného dramatika Dreymana a štenice zachycující jeho život (a vztah s herečkou Sieland). Na druhé straně agent tajné policie Stasi, Gerd Wiesler. Lásky, pocity, tvorba – vše pod dohledem. Dreyman je sice loajální k režimu, ale ministr kultury tomu nechce věřit, zvláště když on sám má o půvabnou Sieland zájem. Úkol je jasný: něco, cokoli, na Dreymana najít a předhodit ho totalitní „spravedlnosti“. Co když ale v tajném agentovi začne převládat síla lidské morálky? V podstatě filmařský začátečník Henckel-Donnersmarck se pokusil až s dokumentaristickou věrohodností zobrazit život v pochmurné době. Naštěstí šel jinou cestou nežli jeho kolegové se svými „smutně-veselými“ nostalgiemi typu Good Bye, Lenin! Vypráví stroze, bez příkras. Napětí buduje pozvolna, ale od samého začátku. Kamera spočívá na tvářích herců. Může tak vyniknout přerod „zlého agenta v dobrého“. Ulrich Mühe jemnými nuancemi dokázal zcela beze slov postihnout lidskou deziluzi z totalitního zřízení, z toho, v co dříve věřil, pro co pracoval. Životy těch druhých jsou silným dramatickým příběhem, ale také intimním svědectvím. A televizní obrazovka jim sluší více než velké plátno.

Lukáš Gregor

INZERCE

Letní slavnosti staré hudby

8. MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ FESTIVAL

Praha, 14. července – 8. srpna 2007

Hudba a tanec

Dáma s hranostajem
23. 7., 19.30, Divadlo ABC

Noblesa a vášně
5. a 6. 8., 19.30, Vrtbovská zahrada

Hudba

Violino virtuoso
15. 7., 19.30, Břevnovský klášter

Dobyť Parnasu
19. 7., 19.30, Kongresový sál ČNB

Amor Celeste & Amor Terrenal
22. 7., 17.00, Zámek Dobříš

Viaggio musicale
26. 7., 19.30, Kostel sv. Havla

Francouzská hudba a divadlo

Bouře
14. 7., 19.30, Kongresový sál ČNB

Beata sirena
17. 7., 19.30, Zámek Troja

La Fontainovy Bajky
20. 7., 19.30, Divadlo ABC

Scapinova šibalství
8. 8., 19.30, Divadlo ABC

www.collegiummarianum.cz

hlavní mediální partner

mediální partneri

Zdravotnické noviny

Vitava

ČESKÝ ROZHLAS

Postgraduální medicína

HARMONIE

RESPEKT

PLUS

Ministerstvo kultury České republiky

21. Ročník Jahrgang

27/7/2007

pátek 17:00

The Baby Universal
Do Shaska!
Inženýr Vladimír
Loser Superhero
Bratři Orffové
Feher Fekete Kerek
The Baby Universal

WWW. **CTVEREC** .CZ

27-28/7/2007
dolní poustevna bei Sebnitz

28/7/2007

sobota 10:00

Wollongong
Jindra Holubec
Please the Trees
Mon Insomnie
Mordors Gang

Tijuana Mon Amour Broadcasting Inc.
Thema 11
Napalmed
Květy
Byl Pes
Demago Theatre
MDŽ (Malé divadlo žen)

cena:

pátek/Fr 100,-/ 4 Euro

sobota/Sa 150,-/ 6 Euro

oba dny/ Beide 230,-/ 9 Euro

předprodej zvýhodněn

předprodej vstupenek:
ticketstream/ e-tickets/
www.ctverec.cz/
kd rozkrok a hudební trafika varnsdorf/
Alte Bäckerei Großhennersdorf
festivaly - reggae žiznikov/
litoměřický kořen/ kyjovský festivalék

P **A** **f** **W** **S** **M** **G** **R**

Gambinus **ROZKROK** **GOOD NIGHT WHITE PRIDE**

AUGEN AUF **LUZICKÉ PREHLEDY**

design by berys / mail to beriss@centrum.cz

Z každé prodané vstupenky bude 1 Kč věnována sociálním projektům OS NA KRÍŽOVATCE Varnsdorf www.nakrizovatcevd.eu

Zodiac

Zabíjení v toku času

Ve svém novém filmu se David Fincher vrací k tématu masových zabijáků. Tentokrát však nahlíží skutečný případ série brutálních vražd, čímž znatelně komplikuje děj i vyznění snímku a zároveň stejně silně zjednodušuje jeho formu.

ANTONÍN TESAŘ

Po sympaticky drzém *Klubu rváčů*, který končil prorockými záběry explodujících mrakodrapů, se Fincherovy filmy téměř zcela vzdávají morálního apelu (výrazného i v jeho předchozích dílech *Sedm* a *Hra*) ve prospěch ryziho thrilleru. Mizí z nich také jeden z nej-silnějších motivů režisérovy předchozí tvorby, kterým je nalezení původu zla v nitru zdánlivě čistého, kladného protagonisty, patrný už v debutovém *Vetřelci* s Ellen Ripleyovou coby nastávající matkou mimozemského monstra. Jeho předposlední titul *Úkryt* vycházející z nápadité variace na žánrový model zlo-dějů v domě stál především na precizně dávkovaném klaustrofobickém napětí a mravní poselství z něj můžeme vyčíst jen implicitně (technika jako past věznicí člověka ve svých útrobách). *Zodiac* jednoznačně navazuje na *Sedm* motivem masového vraha zásobujícího vyšetřovatele různými rébusey a hádankami, ovšem návrat k režiséroovým moralizujícím dílům je pouze zdánlivý. Snímek totiž především rekonstruuje skutečný případ série vražd, k nimž se skrz dopisy zasílané médiím a policii hlásil zabiják podepisující se jako Zodiac, a jeho veškeré poselství se omezuje na celkem banální zjištění, že skutečnost je

událostmi tvoří základ celé dějové konstrukce. Fincherovo dílo nejen zhušťuje čas pomocí vypouštění nepodstatných okamžiků, ale často, zejména v poslední třetině filmu, kdy už masový vrah není aktivní, klade bezprostředně za sebe události, které mají souvislost (v jedné scéně detektivové získají stopu, v následující po ní jdou). Spíše než sled událostí jdoucích po sobě tedy Zodiac zachycuje jejich souvislý tok, takže více než z analogie filmového obrazu a smyslového vnímání (smysly vnímají události v čase, nikoli v souvislostech) vychází z podobnosti filmu a paměti, popř. filmu a jazyka (obojí totiž vytváří souvislosti mezi vjemy). S tím souvisí kladení většího důrazu na stříhovou skladbu než na práci s kamerou a posílení významu dialogů, kterých je v *Zodiakovi* výrazně více než ve většině současných snímků. Nikde ve filmu sice není žádné zjevné uvození retrospektivy, nicméně děj má vzpomínkovou strukturu. Dílo ostatně vychází z dvou popularizačních knih Roberta Graysmithe, jejichž autor v nich vystupuje jako hlavní postava.

Potřeba vysoké koncentrace informací na malém prostoru vede k maximálnímu zjednodušení nejen stylu, ale také psychologie

jsou vypuštěny i ze soukromého života hrdinů – přinejlepším v nich dojde naplnění, co je počato v předchozím ději. Postavy s přibývajícimi letopočty navíc příliš nestárnou ani fyzicky (v osmdesátých letech vypadají přibližně stejně jako na konci šedesátých), čímž je jejich fantomatická povaha cestovatelů v čase dovedena k dokonalosti.

Ostrov hrůzy

Film pojímá čas jako tok událostí směřující k řešení složitě strukturovaného rébusu, který vede k odhalení totožnosti skrytého ukončovatele životů. Scény samotných útoků masového vraha se přitom zcela vymykají zbytku filmu ve stylu i vyznění. Zatímco hrdinové jsou jaksi bezčasí a snímek spěje kupředu po racionálních logických krocích, sekvence zabíjení staví na intenzivním pocitu ohrožení. Jejich brilantní inscenace i způsob natočení potvrzují, že David Fincher je autor schopný mistrně vyvolat a gradovat napětí (zejména scéna u jezera je jednoznačným emocionálním vrcholem snímku). Tyto osamělé ostrůvky hrůzy v celku tajemství zobrazují vraždění nekompromisním způsobem: nešetří diváka stříhem těsně před dopadem smrtícího

Ostatně jistotu, že jde o skutečného pachatele, stejně jako skautský hrdina snímku, nemáme. Foto Paramount Pictures

mnohem spleťtější a méně jednoznačná než filmová fikce.

Poprvé ve Fincherově filmografii se děj odehrává v minulosti, zejména na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Snímek však časové zasazení příběhu nevyužívá k tomu, aby se skrze něj vyjádřil k současnosti, ale spíše k vyvolání nostalgie používáním klasických kulturních atributů sedmdesátých let (rocková muzika, dobová móda), za kterými se poslední dobou ohlíží stále více amerických tvůrců (Stalloneův *Rocky Balboa*, Tarantinův *Grindhouse: Auto zabiják*).

Proud tajemství

Přínosnější než srovnání s předchozími Fincherovými filmy je však způsob, jakým *Zodiac* převádí skutečné události zabírající období více než dvaceti let do podoby hraného filmu o délce necelých tří hodin. Snímek navíc nezachycuje příběh lidského osudu, kde je posloupnost dějů důležitější než jejich vzájemná logická souvislost; soustředí se na dobrodružství plynoucí z odhalování tajemství, v němž právě vazby mezi jednotlivými

postav a způsobu posouvání děje. Snaží-li se tedy *Zodiac* o co největší faktičnost a realističnost co se týče případu samotného, pak zároveň vytváří zcela umělý filmový svět, v němž se vyšetřování odehrává. Hrdinové filmu jsou bez výjimky jednorozměrné a šablonovité žánrové figury: cynický novinář, který propadne alkoholu (Robert Downey, Jr.), poctivý detektiv cele oddaný vyšetřování případu (Mark Ruffalo), narcistní televizní hvězda (Brian Cox) nebo až nemožně tolerantní manželka (Chloë Sevigny). Vyřešení případu je od samého začátku souzeno postavě novínového karikaturisty (Jake Gyllenhaal), který představuje prototyp nevinných, slušných mladých skautů, z nichž se rekrutují všichni Supermanové a Spidermanové Ameriky. Většina životních peripetií postav je navíc úzce propojena s vyšetřováním případu (karikaturista při prvním rande se svou budoucí ženou telefonuje kolegovi domněle ohrožovanému vrahem).

V rámci hutnosti a zkratkovitosti film přeskakuje několikaleté časové bloky, kdy se ve skutečném případě nic nedělo, a tyto úseky

nástroje ani nenechávají obět zemřít hned po první ráně, ale naopak nemilosrdně prodlužují nejprve nejistotu a posléze bolest obětí. Bestialita masového vraha tu spočívá nejen v samotném faktu, že bere život, ale ještě spíše ve způsobu zabíjení, který připravuje oběť o intimitu umírání a zdůrazňuje živočišnou hrůzu z fyzického utrpení.

Výlučnost těchto scén v celkovém kontextu je tak absolutní, že i když ve filmu nakonec spatříme nejpravděpodobnějšího vraha bez masky a za denního světla, nejsme schopni si jeho tvář spojit s činy, které jsme ho viděli spáchat. Ostatně jistotu, že jde o skutečného pachatele, stejně jako skautský hrdina snímku, nemáme. Tajemného zabijáka není možno usvědčit a zmocnit se jej, ale pouze se mu podívat do tváře. Můžeme jen věřit tomu, že víme.

Autor je redaktor serveru Nomenomen.cz.

Zodiac (Zodiac). USA 2007, 158 minut.

Režie David Fincher, scénář James Vanderbilt podle románu Roberta Graysmithe, kamera Harris Savides, hrají Jake Gyllenhaal, Robert Downey Jr., Mark Ruffalo ad.

objednávka předplatného **A2** kulturní týdeník

předplatné	noviny do schránky	noviny v elektronické podobě a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
☐ TIŠTĚNÉ	X		280 Kč	520 Kč	988 Kč
☐ ELEKTRONICKÉ		X	195 Kč	364 Kč	650 Kč
☐ STUDENTSKÉ	X	X	221 Kč	429 Kč	832 Kč
☐ KOMPLET	X	X	312 Kč	611 Kč	1196 Kč
☐ SPONZORSKÉ PŘEDPLATNÉ (roční) ☐ SPONZOR STŘÍBRNÝ 2 600 Kč / ☐ SPONZOR ZLATÝ 5 200 Kč / ☐ SPONZOR PLATINOVÝ 10 400 Kč					

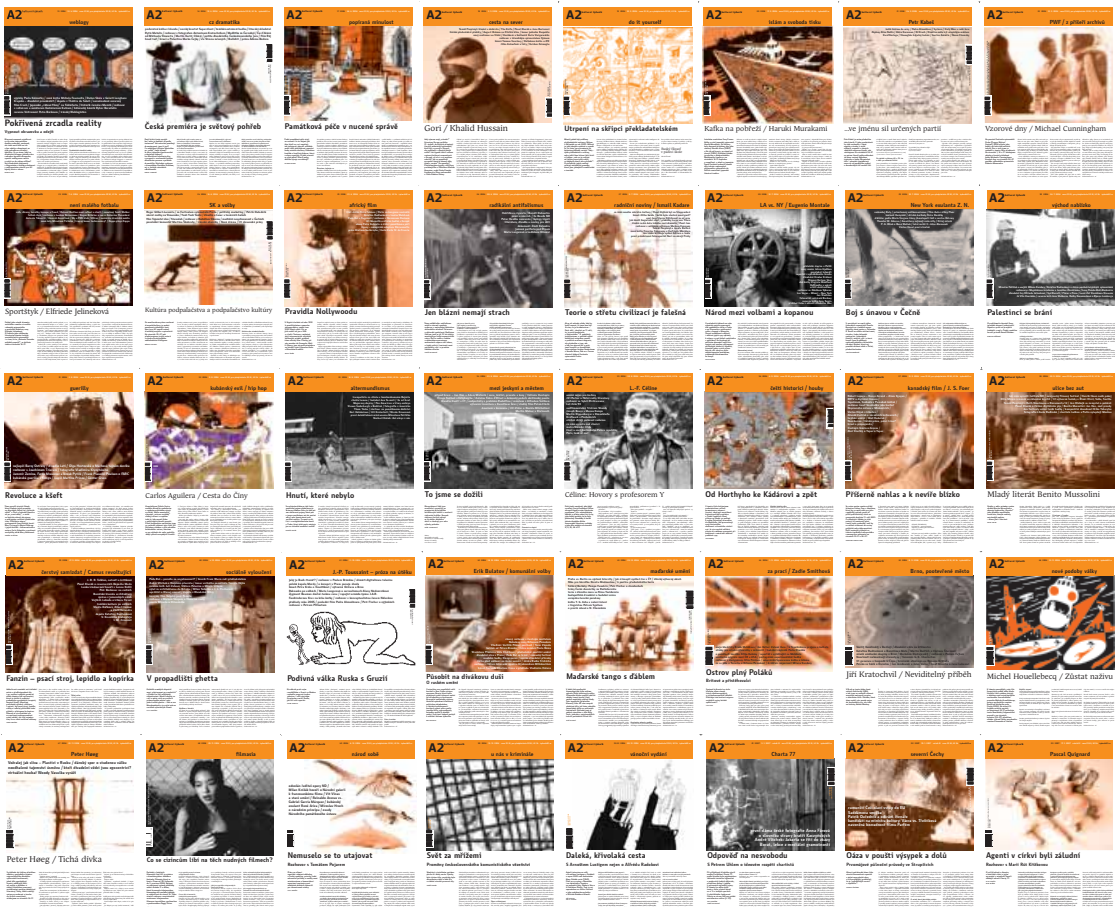
Fakturační adresa
Titul Jméno Příjmení Organizace
Ulice PSČ Město
Telefon e-mail

Adresa pro zaslání (pokud se liší od fakturační, např. adresa obdarovaného)
Titul Jméno Příjmení Organizace
Ulice PSČ Město
Telefon e-mail

Platbu provedu
☐ Složenkou A (na základě údajů ze složky, kterou od nás obdržíte, lze platit převodem)
☐ Fakturou uveďte prosím IČ DIČ
☐ prostřednictvím SIPO, uveďte prosím spojující číslo
Pro uplatnění studentské slevy prosím zašlete potvrzení o studiu (fax nebo e-mail v jpg)
**Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
tel. 225 985 225, fax 225 341 425, SMS 605 202 115, e-mail send@send.cz, www.send.cz**

let it read, dA2rling

**literatura / hudba / společnost / film / politika / divadlo
výtvarné umění / recenze / rozhovory / esej / nové knihy
cd a dvd / komentáře / beletrie / zkratka / kulturní tipy
glosy / reportáž / par avion / komiks / galerie**

MONSTRABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTFREUND

ovšem

V lednu tohoto roku otiskují Lidové noviny v rubrice Horizont ukázkou z knihy RAF – Frakce Rudé armády, jež „právě přichází na knižní pulty“; napsala ji redaktorka Lidových novin Šárka Daňková a vydalo Nakladatelství Lidové noviny. Minulý týden tatáž rubrika LN opět bez označení inzerce nabízí čtenářům přetištěnou kapitolu z knihy Malcoma Gladwela Mžik – nyní vydává nakladatelství Dokořán, překlad vyhotovil komentátor LN Martin Weiss. Redaktor portálu o české literatuře czlit.cz Radim Kopáč píše začátkem května na státní web zprávu o akci Unijazzu, na niž kromě zainteresovaných či vystupujících (včetně organizátora Kopáče) nikdo nepřišel, a soukromý večírek nazývá hosenou rukavicí „monstrpodnikům“, na něž někdo chodí. Hlavní rozhovor v novém „Časopise pro čtenářskou veřejnost“ GRAND BIBLIO se spisovatelem Jaroslavem Rudíšem o jeho nové knize vede Joachim Dvořák, jeho nakladatel. Devótnější a okatěji reklamní rozhovor v čísle svedl už jen šéfredaktor listu Jaroslav Císař se „sluhou kultury“, galeristou Miro Smolákem. Čvachtá to čím dál silněji a pravidelněji. A pořád dokola. CzechKulturTek si jede, kámo.
Libuše Bělunková

Jedním z obohacení české cinefilské kultury na letošním festivalu v Karlových Varech se stala koncepce tzv. spáčské recepce filmového díla. Praktickou ukázkou předvedla nejmenovaná osobnost tuzemské filmové kritiky (jejíž iniciály jsou totožné s počátečními písmeny sousloví karlovarský festival), když na projekci jihokorejského thrilleru Bez slitování uvelebena přímo před promítacím plátnem hlasitě spala. Nebojácny experiment s diváckým požitkem z filmového díla fungoval dvousměrně: jednak v recipientském prožívání samotného spáče, jednak v kontextu auditivních počitků zbytku publika v sále. Výběr místa (nejmenší promítací místnost, kinosál C) i projekce, na níž byl experiment proveden, potvrzuje promyšlenost a komplexnost celého záměru, jelikož snímek obsahuje scénu, v níž sledujeme chrápající skupinu nájemných zabijáků. Při této sekvenci dochází k propojení diváka-spáče s chrnícími filmovými postavami. V návaznosti na dosud nejvýraznější snímek letošního ročníku (Ty, který žiješ Roye Anderssona) lze vůči nejmenovanému cineFilovi pronést tuto goetheovskou zdravici: Buď spokojený, ty, který chrápeš, v příjemně vytopeném sále, dřív než chladný proud řeky Léthé olízne tvou unikající nohu.
Antonín Tesař, Aleš Stuchlý

Snad náhodně, snad záměrně se právě v minulém týdnu na různých veřejně dostupných místech v Praze objevila graffiti, jak je neznáme. V podobě velkých trojrozměrných instalací obřích tagů několika známých českých writerů. Proč záměrně? Možná proto, že se právě v těchto dnech už poněkolidáté v ulicích města skví artefakty magistrátem podporované akce Sculpture grande. Grandesochy ohromují vprvplánovostí a balancováním na hraně kyče. Čeští writeri sice přesně dle svého zvyku ozdobili veřejný prostor neobjevně svými jmény, ale v podobě, z níž je patrné, že tentokrát jen nepsali, ale i urbanisticky uvažovali. Jejich díla komunikují s prostředím, do nichž jsou zasazena. Třeba se brzy dočkáme podobných instalací, které už nebudou poukazovat jen na nick jejich tvůrce, ale řeknou i něco víc. Pražští chodci tak mají zase jednou možnost zjistit, že graffiti art a street art nemusejí být nutné jen záležitostí sprejů a šablon. Mohou být překvapení lehkostí jejich provedení a perfekcionismem. Instalace dýchají sice stále ulicí, ale trochu už i galerií. V době, kdy byla tato glosa psána, ještě většina výtvořů stála nepoškozena na svých místech. Umělci, kteří ulice alespoň na čas a zčásti proměňují ve veřejné galerie, i když nelegálně, slaví úspěch.
Lukáš Rychetský

S oficiálními pomníky a památníky to bylo vždycky těžké. Řada jich byla postavena, aby úřady v jiných dobách rozhodly, že musejí být odstraněny. Občas ale hrozí trestní stíhání těch, kdo pomník i jen pozmění. Jako v roce 1990, kdy sochař David Černý přebarvil na růžovo tank – pomník Rudé armádě na pražském Klárově. S památníky neoficiálními je to ještě složitější. Někdy je úřady prostě přehlíží – například mnohé z těch, které rostou podél silnic. Někdy z těžko pochopitelných důvodů tvrdě zasáhnou. Jako večer 29. června, kdy policie zadržela tři členy iniciativy Auto-Mat, kteří se v ústí ulice Dukelských hrdinů snažili opravit neoficiální památník připomínající tragicky zesnulého cyklistického aktivistu Jana Bouchala. Chtěli na sloup umístit kolo a trochu jej obarvit. „Celou noc jsme strávili v cele předběžného zadržení a pak nás obvinili z poškozování cizí věci,“ říká jeden ze zadržených Štěpán Hon. „Snažíme se teď domluvit s firmou ELTODO, jež vlastní sloup, který jsme pokreslili, na mimosoudním vyrovnání.“ Pomník měl být podle „vandalů“ jen provizorní, protože se na podzim chystá rekonstrukce celé křižovatky. Sloupy budeme mít jako ze škatulky; oběť magistrátní dopravní politiky může na pomník čekat léta. A cyklisté na průjezdnou Prahu ještě déle.
Filip Pospíšil